BÉCSI NAPLÓ

XLIII. ÉVFOLYAM 2. SZÁM
2022. MÁRCIUS–ÁPRILIS
MEGJELENIK 2 HAVONTA
ÁRA: 2,50 Euro
Erscheinungsort Wien
Österreichische Post AG •
20Z042085 M P.b.b.
VERLAGPOSTAMT 1010 WIEN

Fake news között a véres valóság

„Minél többet olvasok, hallok a témában, annál inkább úgy érzem, hitbéli kérdésről van szó…” Nem akárki írta le ezt a mondatot az Ukrajnában zajló gyilkolás kapcsán: Szerető Szabolcs sok cikkében bizonyította eddig, hogy mérlegelő, propaganda által nehezen félrevezethető ember. A régi *Magyar Nemzet*es, most a *Magyar Hang*ban publikáló újságíró az őrület kellős közepén címként tette fel azt a kérdéspárt, amely Vlagyimir Putyinra gondolva „foglalkoztatja most a fél világot”: Őrült? Nem őrült?

Szerető Szabolcs nem válaszol kérdésére, és meg is magyarázza, miért: „Egyaránt tarthatjuk őrültségnek vagy cinikusan kitervelt lépésnek az atomlétesítmények elfoglalását…” Vagy: „Egyszerre hallunk híreket ellátási nehézségekkel küszködő, riadt kiskatonákat a mészárszékre küldő orosz hadseregről, és látjuk a térképen a nagyon is szisztematikus hadmozdulatokat.”

Őrült? Nem őrült? Választ csak olyasvalaki mer adni, aki nem olvas, hall eleget. A tények az információ – inkább: a dezinformáció – áradatában lapulnak. Az egymásnak sokszor élesen ellentmondó katonai jelentésekkel párosul a cyberhadviselésben mindennapos hazudozás, finom angol kifejezéssel fake news. Ember nincs a talpán, aki el tudná dönteni, mi az igazság.

Egyetlen igazság vitathatatlan: Oroszország támadta meg Ukrajnát, nem fordítva. Ezért sorakoztat fel a NATO kisebb hadseregeket Ukrajnától északnyugatra és délre (kis késéssel nyugatra, vagyis Magyarországra is), ezért küldenek (Magyarország kivételével) fegyvereket a megtámadott ország hadseregének. És ezért szavazták meg az Európai Unió tagállamai egyhangúlag a különböző szankciócsomagokat.

Az Európai Unió számára a vérengzés nagyobb egységhez vezethet. Karl Nehammer osztrák kancellár hosszú interjúban izgalmas részleteket árult el a *Standard* nevű bécsi lapnak a Versailles-i EU-csúcsról. Szerinte az intenzívebb katonai politika az osztrák semlegesség szempontjából nem probléma. A Nyugat-Európából Ukrajnába küldött fegyverzettel összefüggésben azt mondta: „Kifejezetten nem értünk egyet, de semleges országként az úgynevezett konstruktív tartózkodást alkalmaztuk.” Ezzel tette Ausztria (mint Írország és Málta) lehetővé azt a döntést a 27-es EU-ban, melyet a köztük 21 NATO-tag hozott. Nehammer szerint erősítik a katonai együttműködést, az „interoperabilitást”, de „ami nem lesz, az egy EU-hadsereg”.

Ezen a ponton az osztrák kancellár kicsit elrejtett újdonságra hívta fel a figyelmet: Versailles-ban összekapcsolták a NATO-szerződésnek a kölcsönös segítségnyújtásról szóló 5. bekezdését és a 42. bekezdés 7. pontját: „Ebből azok az EU-országok profitálnak, amelyek nem tagjai a NATO-nak.” Ezek közé tartoznak Ausztrián, Írországon és Máltán kívül Ciprus, Finnország és Svédország is.

Ami Magyarországot illeti, Orbán Viktor miniszterelnök a londoni látogatása és a V4-ek tanácskozása után egyértelmű fogalmazásokat használt: „A szankciók további kiterjesztése az energiaszektorra, az olaj- és gázszektorra aránytalanul nagy terhet jelentene Magyarország számára. Ezért világossá tettem, hogy mi elítéljük Oroszország fegyveres támadását, elítéljük a háborút is, de azt nem fogjuk hagyni, hogy a háború árát a magyar családokkal fizettessék meg.” Orbán szerint „gáz és olaj nélkül egyszerűen nem működik a magyar gazdaság”. Vendéglátója, Boris Johnson brit kormányfő a saját és az Egyesült Államok nevében valószínűleg szerette volna rábírni az orosz gáz és olaj bojkottálására.

Az USA – és ezzal a NATO – szerepéről könyveket lehetne írni. Egyelőre elégedjünk meg azzal a kitétellel, hogy Európa helyzete Putyinnal szemben kilátástalan lenne a világhatalom nélkül. De érdekes részleteket tudhatunk meg egy konzervatív amerikai véleménycikkből is, mely az MSNBC tévécsatorna internet-portálon jelent meg. Eszerint az orosz inváziót „megelőzhető lett volna, ha az USA és a NATO kemény diplomáciát folytatott volna, de kompromisszumra törekedve”. Zeeshan Aleem politikai író hibának nevezi, hogy a nyugat nem foglalkozott az ukrán NATO-státusz kérdésével, amikor Putyin jelezte, hogy komolyan gondolja az inváziót. „Sem Brüsszel, sem Washington nem volt érdekelt abban, hogy arcvesztést szenvedjen el vagy bármilyen szintű engedményt tegyen Moszkvának. Most emiatt az ukránok mérhetetlenül szenvednek, miután éveken át ígérgették nekik a NATO-hoz vezető utat.” Aleem szerint Putyin elítélendő és pusztító, civileket is célzó csapásai mögött „igenis ott van az amerikai felelősség”.

„Itt az idő – válasszatok!” [Borsszem Jankó, 1887. június 5.]

Ide kívánkozik egy hosszabb idézet, amelyből mindenki azt olvassa ki, ami neki tetszik: *„A független közvélemény-kutatónak számító Levada Központ idén hetedszer tette fel ugyanazt a kérdést, ezúttal Oroszország 48 régiójának 137 településén összesen 1600 nagykorú állampolgárnak. A társadalmilag reprezentatív módon kiválasztott személyek feladata az volt, hogy rangsorolják minden idők tíz legkiemelkedőbb személyiségét, anélkül, hogy a kutatók tippeket adtak volna.*

Az eredmény egy kicsit ijesztő, hiszen a legkiemelkedőbb személy – 2012 után másodszor – Joszif Visszarionovics Dzsugasvili lett, vagyis Sztálin. Olyan, mintha a németek Hitlert neveznék meg...

De talán még ijesztőbb a további lista, amelyen ritka a politikától távol álló személyiség. Mindössze három világhírű orosz író került fel rá: Alekszandr Puskin (holtversenyben második), Lev Tolsztoj (hetedik) és Mihail Lermontov (tizedik). Hatodikként végzett Jurij Gagarin űrhajós. A dobogóról épp csak leszorult Lenin és I. (Nagy) Péter (cár és a cári rendszer megdöntője), és a listára még ráfért II. (Nagy) Katalin cárnő és Georgij Zsukov, Sztálin második világháborús hadvezére is.

Hogy ez csak kilenc személy volt? Igen, mert a tizedik (aki holtversenyben második) még él. A neve: Vlagyimir Putyin. Az orosz elnök 2003-tól szerepel az illusztris listán, és az ötödik-hetedik helyezésekből idén feltört a holtversenyes második helyre.

Ha így folytatódik a rangsorolás, lehetséges, hogy a 2022-re esedékes felmérésen meg fogja előzni Sztálint. M. P.”

Igen, a szöveg a *Bécsi Napló*ban jelent meg (a 2017. év negyedik számában). Február 24-éig biztosak lehettünk abban, hogy Putyin megszerzi az első helyet a Levada-listán.

Most a sok fake news között kell megtalálni a valóságot. Mit jelent, ha Oroszország lakossága elkezdi érezni a nyugati szankcíók kihatásait? Mekkora tömeg mer tiltakozni a háború ellen? Mekkora tömeg hisz Putyinnak? És mi történik, ha összeomlik a gazdasági és ezzel a mindennapi élet?

MARTOS PÉTER

Gondolatok a semlegességről

Egy Bruno Kreisky interjú emléke merül fel bennem, amikor a kancellár figyelmeztette az újságírót: „Tanuljon a történelemből”.

Igen, tanuljunk a történelmi eseményekből! Mint ahogyan 1955-ben, a jelenlegi kényszerhelyzetben is felszínre került Ausztria katonai semlegességének kérdése. Nehammer kancellár szóba hozta az esetleges NATO-tagságot, hozzátéve, hogy az ország semlegességének kérdése nem képezi vita tárgyát. Schallenberg külügyminiszter egyértelmű twitter-üzenetében Putyin biztosan nem lelte kedvét.

Jelenleg az első világháború kitörése előtti időszakhoz képest az egyik legveszélyesebb helyzetben élünk. Az ukrajnai háborúval kapcsolatos minden kényes kérdést széles körben össze kellene hangolni a kancellária, az államelnökség és a parlament között. Ha valaki egy milliméterrel is el tud térni Ausztria semlegességétől, akkor azt az osztrák nép népszavazással teheti, de ez a háborús hangulat ellenére sem időszerű. A jelenlegi helyzetben ismét sürgőssé válik a semleges Ausztriának hagyományosan eredményes közvetítő szerepe.

Az ukrajnai konfliktus összetett, számos oka van és nem szűkíthető csupán az orosz támadásra.

Minden politikai szemlélő számára világos volt, hogy Putyin nem hagyja magát sarokba szorítani, egyrészt a keletre bővülő NATO-tól, másrészt a nyugat felé lépésről-lépésre terjeszkedő Kínától.

Az ukrán kormány a kisebbségekre vonatkozó nyelvtörvényével csak olajat öntött a tűzre. Ukrajna erősen iparosodott keleti részét és a Krím-félszigetet szinte kizárólag orosz anyanyelvűek lakják. Az orosz Fekete-tengeri Flotta pedig a Krím-félszigetnél horgonyoz.

Joe Biden amerikai elnök kifejezetten kereste a konfrontációt Oroszországgal. Nem csoda, hiszen a vitatott „fracking”-nek köszönhetően az utóbbi időben az amerikaiak a világ legnagyobb gázexportőrévé váltak. Az USA a globális energiapiacon szeretné a kitermelt gázt eladni, s főleg az EU országainak. De Európának már volt gázszállítója: Oroszország. Ezen most változtatni kellene. Amerikai cégek akarják átvenni ezt az üzletet. Ezért az USA minden módon szítja az EU Oroszország elleni szankcióit.

Katonai semlegességi státuszú Ukrajnát és a szabadkereskedelmi övezetet kellene diplomáciai megoldással elérni, mert a szankciók önmagukban nem hoznak döntő változást. Ezt előbb-utóbb az USA-nak is be kell látnia. A szankciókkal csak Kína karjaiba kergetik Oroszországot. És ettől nem lesz biztonságosabb a világ. „Ha egy vezető szereplő elhagyja a politika színpadát, azt a statiszták is nagyon megérzik” – tudjuk egy angol bölcseletből.

Ausztria semlegessége soha nem volt olyan fontos, mint manapság. Már számos NATO-ország az orosz–ukrán háborúban az egyik oldalra állt és fegyvereket szállít Ukrajnának. Lengyelország például több tonna lőszert és vadászrepülőket, a szomszédos Németország föld-levegő rakétákat küld. Ez rendkívül veszélyes. Egy orosz támadás a fegyverszállítmányok egyike ellen felveti tehát a NATO-szövetség kérdését. Az Egyesült Államok vezetésével mind a 30 tagállamnak egységesen katonailag fel kellene lépnie Oroszország ellen. És akkor világháborúban vagyunk!?

Tanuljunk a történelmi eseményekből, amíg nem késő!

KaFe

2022. április 3. – esélyek és veszélyek

Valamikor, de nem egészen hajdanán az Attersee partján sétálva mellbevágó, ceruzával írt feljegyzést fedeztem fel az útba eső kápolna külső falán. Szintén arra járt magyar katona jegyezte fel nevét, hova valósi és mikor járt ott. Nyomatékul tette hozzá: „Isten óvja hazánkat!”

Talán nem is annyira meglepő, ha most a jelenlegi helyzetet mérlegelve ez a fohászként megörökített mondat ötlött fel bennem. Mi más ez, ha nem az aggodalom hangja az elbizonytalanodásban egyfelől, míg az elvárásé másfelől. Megrázó volt számomra, mert több mint tíz év eltolódással sorstársak lettünk, s a veszélyeztetett katona mégsem magára, hanem hazájára gondolt aggodalommal.

2022-ben változatlanul „a haza mindenek előtt” azok számára is, akik mostoha körülmények elől vagy miatt az ország határain túlról figyelik, mi történik Pannóniában (Hunniában?). És bármennyire kedvezőtlen hírek és hangok érkeznek odaátról, ilyenkor Ady-san felhorkannak a vágyak, hogy ott legalább rend legyen, nyugalomban és biztonságban élhessen mindenki.

Aztán felötlik a csillagóra is, amikor megtörtént az órák átállítása, igaz, ez nem egészen sikerült egyöntetűen, mert azóta is sokan hajtogatják: bizony nem az a politikai rendszer valósult meg, amit ők elképzeltek. A csalódottak felé szólva: Vajon milyen Magyarországról ábrándoztak? Mert a képzelt és a valóságos Magyarország képe sokak számára nem illik egybe, sőt, egyenesen ellentétes egymással. Nem csupán kormány-, hanem határozottan rendszerváltozást óhajtanak, s talán tennének is ezért, feltéve, hogy a polgárok többsége hasonló módon gondolkodik.

Felelősen és higgadtan gondolkodva nem könnyű jótanácsokat osztogatni, hiszen nem az országon kívüliek, hanem az országlakók bőrére megy a vásár. Az orosz-ukrán háború meg kimondottan sulykolja a fejekbe: nem magányos sziget Magyarország, s ezért különösképpen kell ügyelni a tektonikus erők mozgására. Másként szólva: bármennyire bebeszéljük is magunknak, nem vagyunk magunk urai. Mint ahogyan a hosszú évszázadok alatt állandó védekezésre kellett berendezkedni, és csak akkor volt eredményes a védekezés, ha erős Magyarország vette fel a harcot a külső erőkkel.

Még amikor együtt volt is az ország, társulással kellett, s némileg lehetett teremteni biztonságot. Kossuth is föderációban gondolkodott, kárhoztatva az osztrák-magyar kiegyezést. Az I. világháború végérvényesen felborította az ún. egyensúlypolitikát. Azt követően meg valamennyi szomszédunk ellenünk fordult, parányi lehetőséget sem hagyva a közeledésnek, kiegyezésnek. A két világháború közti időszakban először Olaszország, majd – igaz, csak epizódként – az olasz–osztrák–magyar tengely terve vetődött fel, hogy aztán még embriókorban elvetéljen. Az erőviszonyok pillanatnyi felmérésekor – tele gátlásokkal – a németekkel való – „bratyizás” került előtérbe, tudjuk, ellentmondásosan, majd végzetesen. Utána meg nem volt választás: Jaltában kicédulázták az egyes övezeteket: igaz, fifty-fifty alapon Magyarországon – elméletileg – kelet és nyugat egyaránt osztozkodhatott, mivel azonban nem fizetődött ki az alku, az orosz medve ölelte magához, bár nem csak Magyarországot, hanem mintegy

Folytatás a 3. oldalon

Határok nélkül

Húsvét titka és öröme

Már a járványhelyzet megpróbált minket.

Nemcsak társadalmi, szociális téren és egészségügyileg, hanem lelkileg is.

Van, aki a személyes, közösségi kapcsolatait leépítette és van, aki intenzívebbé tette, ha más eszközökkel is, a megszokottól eltérően, a lehetőségek szerint. A járvány, mint minden vészhelyzet mindenkiből azt hozza ki, azt erősíti föl, ami benne van, a jót jobbá teszi, a rosszat rosszabbá...

Az önzőben az önzést erősíti fel, és aki szeret magyarázatokat is találni a hibáira, arra, hogy mit, miért nem csinál, az még alaposabb érveket talál, és tud felhozni maga mellett, amivel indokolja viselkedését.

Csodás technikai lehetőségeink vannak. Először is az elektronikus posta, amely néha – úgy tűnik – terhünkre van, de valójában nagy áldás. Gondoljunk arra, milyen hamar megfordul a levél, nem úgy, mint régen több napos, sokszor néhány hetes ritmusban. És mindez nemzetközileg, fényképekkel, akár videó mellékletekkel...

Aztán ott vannak a szociális médiák, amelyeken gyakran ömlik ránk minden, kéretlenül is. Meg aztán gyanús a titkossága, a védettsége, a megbízhatósága és olykor cenzúra is tapasztalható. Ezért sokan óvatosabban bánunk velük, ami érthető is.

Viszont egyértelműen komoly minőségi ugrás, hogy egymás hangját hallhatjuk, nemhogy távbeszélő (ami korábban nem is volt minden lakásban), hanem a helyhez nem kötött telefon is rendelkezésünkre áll. A „mobil", vagy ahogy itt – magyar mondatba nem illően – mondják a „hendi". És láthatjuk is egymást, az ingyenes videó kapcsolati rendszerekkel. Korábban a Skype, aztán mára a sok-résztvevős konferenciára és távolból megvalósítható találkozásokra is alkalmas internetes eszközök.

Igaz, a hátrány komoly: a személyes jelenlét hiánya. Viszont az előny felbecsülhetetlen, hiszen mégis megvalósul egy direkt és élő kapcsolat, amelyben gondolatok, érzések, értékek, lelki javak adhatók át, élő szeretet-kommunikáció folytatható.

Nagyobb szerepet kap a szeretet és a lélektől lélekig terjedő kapcsolódás, ami segít felülemelkedni a hiányokon, és talán arra is nevel, hogy értékeljük mindezt a jót, egymást és azt, hogy vagyunk egymásnak.

Szóval egy-egy hívás, érdeklődés, köszöntés, családi vagy kiscsoportos „online" találkozó nagy kincset jelentenek.

Milyen jó azoknak, akik a fizikai távolság, akadályoztatás ellenére is közel érzik magukat egymáshoz, akinek olyan közös értékeik, kincseik vannak, amit senki el nem vehet és semmi le nem ronthat...

Miért írok minderről ilyen hosszan? Két okból. Egyrészt ezért, mert ahogy a karácsony, úgy a húsvét is közösségi esemény. A feltámadás után az apostolok sokat voltak együtt Máriával és imádkozva várták a folytatást, amit Jézus megígért... Mint minden ünnep, a húsvét is közösséget teremt. Tartósan, időt, teret átívelő módon. A közösségnek pedig lényegi része a kommunikáció.

Másrészt, hogy ne kelljen a háborúról. Nem lehet nem szólni a háborúról, de ugyanakkor minos mit mondani róla. A „soha többet" egyértelmű, és – úgy látszik – mégsem elegendő.

Véleményünk van, de tehetetlenek vagyunk. Itt a demokráciák határa, az ember önmaga kollektív jóságába vetett bizalmának vége.

Ilyen helyzetben úgy tűnik, semmit sem tehetünk és mégis: adódik a késztetés, hogy jobbak legyünk, hogy keressük a békét, hogy szeressük egymást, hogy tudjuk feloldani az ellentéteket, hogy segítsük a rászorulókat...

Jelenleg háború van és nincs mit mondani róla. Részben mert igazságot tenni nem lehet, részben mert olyan gyorsan változik a helyzet, hogy az az elektronikus médiába való. Reményünk, hogy mire ez az újság a Kedves Olvasó kezébe jut, már újra béke lesz.

Egy biztos: a kirobbant konfliktust, a megkezdett fegyveres offenzívát nehéz megállítani, és hosszú távú, helyrehozhatatlan maradandó következményei elkerülhetetlenek.

Mind II. János Pál pápa, mind XVI. Benedek fontosabbnak tartotta nemzetközi kérdésekben az igazság érvényre juttatását a pillanatnyi diplomáciai összhangnál. Erős ez a politizálástól mentes politikaformáló szerep, és hogy a Vatikán időről időre hatalmi eszközök nélkül is jelentős befolyást gyakorol a világ eseményeire. Az Egyház ősi tanítása ez: a háború sohasem lehet megfelelő eszköz a nemzetek közötti konfliktusok megoldására.

Szent II. János Pál pápa azt írta annak idején az iraki háború megkezdése előtt az amerikai elnöknek:

„Meg vagyok róla győződve, hogy a béke mindig lehetséges, még a legnehezebb körülmények között is. Nagy a felelőssége annak, aki úgy határoz, hogy kimerültek a nemzetközi jog által kínált békés megoldások. Az illető felel önmaga, a történelem és a Jóisten előtt."

Ez az azóta is érvényes legtömörebb, leghatározottabb, és legneutrálisabb, ugyanakkor legigazabb megfogalmazás.

Az akkori híresztelések szerint George W. Bush elnök fel sem bontotta a levelet, amelyet a Pápa különmegbízottja Pio Laghi bíboros személyesen adott át neki.

Nem lehet csodálkozni. A politikusok, a diktátorok, nagyhatalmak vezetői nem hallgatnak a jó szóra, bele sem gondolnak... és észre sem veszik, hogy ördögi, embertelen erők mozgatják őket.

II. János Pál pápa 1991-ben Szíriában ezt mondta: „Az igazi béke Isten ajándéka. Ahhoz, hogy fogadni tudjuk, a szív megtérésére és az Ő törvénye iránt engedelmes lelkiismeretre van szükségünk." És hogy ez éppen a hatalmasokból hiányzik, ez a végzetünk. De tulajdonképpen a társadalmakból is hiányzik, akik aztán ilyen vezetőket „termelnek ki". A háborútól pedig mindig az ártatlan emberek sokasága szenved – önhibáján kívül.

Ezért fogalmaz következőképpen régi kedvencem, az egyik svéd gyermekvers (jellemző módon a „Beteg a tenger" című fejezetben (Ami a szívedet nyomja – Mai svéd gyermekversek, Válogatta és fordította Tótfalusi István, 1975).

Ingrid Sjöstrand: Titkos béketárgyalások

„Titkos béketárgyalások –
olvastam az újságban.
Szerintem nem helyes, hogy
titkosak a béketárgyalások.
A háború bezzeg sose titkos.
Egy háború, ahol egy puska se dörrent!
Egy háború, ahol senki se halt meg!
Egy háború, amit észre se vett senki,
mert csak a háborústák mentek oda,
és ott csúnyákat gondoltak egymásról,
titokban. Titokban hahaha!"

Ami egyaránt igaz mindenkire: „Mindaz, aki kardot ragad, kard által vész el." (Mt 26,52) értsd: „aki fegyvert fog, fegyver által végzi" és:

„Minden önmagával meghasonlott ország elnéptelenedik, minden önmagával meghasonlott város vagy ház elpusztul." (Mt 12, 25)

Ferenc pápa a Mindannyian testvérek kezdetű enciklikájában így ír: „Minden háború rosszabbá teszi a világot, mint amilyen korábban volt. A háború a politika és az emberiség kudarca, szégyenletes kapituláció, vereség a gonosz erőivel szemben." (No 261.)

Nekünk marad a remény. S mi a reményünk forrása? Húsvét, a feltámadás... Mindig is ez volt, de most erősebben érezzük a vigasztaló erejét.

A remény – még ha földi, evilági remény, akkor is – sokszor irreálisan távolinak tűnik, alig vesszük észre, de a sok rossz között mégis feltűnőbb, értékesebb... A hosszútávú, végső remény pedig, ha szemünk elől el is van rejtve, de mindennél biztosabb és erőt adóbb.

Ahogy egy Weöres Sándortól származó vers képei megrajzolják a kimondhatatlant, együtt mutatják a két távlatot:

„Gyomok között fűszál fénylik
harmattól ékesen.
Felhők fölött csillag fénylik,
nem látja földi szem."

Egy kötetben sem található ebben a formában, de szeretem így idézni, ahogy Sanyi bácsi szomszédjában lakó barátaim írták nekem, akik tőle hallották, még a 80-as években.

Ha a felhők elvonulnak, és ha majd az evilági létezésünkből adódó fátyol, amely tisztánlátásunkat akadályozza lehull, akkor lesz részünk a teljes békében, a tökéletes szeretetben.

Ha erre gondolunk, ha ezt komolyan vesszük, akkor már itt a földön elővételezhetjük, örömmel telik el a szívünk.

Az igazságtalanul elszenvedett megpróbáltatások elfogadásával és a megbocsájtásban lehet fékezni a bűnt, a jóval lehet legyőzni a rosszat.

Ebben rejlik a kereszt titka is. Jézus úgy élte meg a világ szenvedését, mint senki más, mert leszállt a bűnös világ nyomorúságába.

Azzal győzte le a halált, hogy hordozta a világ bűneit, hűséges volt a Mennyei Atya akaratához, és hozzánk emberekhez, az iránt unok szeretethez, ezért engedelmes volt mindhalálig. Ezzel nyitotta meg számukra az új életet, amelyben sem rossz, sem bűn, sem halál nem lesz. Feltámadásával pedig egyszer s mindenkorra hitelesítette, amit élt és tanított, mindenen túlmutató reményt adott.

Ez a húsvét titka, ez a húsvét örömébe vezető út.

Adja meg a Mindenható, hogy önfeledten tudjuk ünnepelni!

Varga János, a Pázmáneum rektora

Buda vári megemlékezés

a Bécsi Légió emléktáblájánál

„1974 óta a Bécsi Légió emléktáblája az Eötvös Collegium ifjúsága március 15-i megemlékezéseinek tradicionális helyszíne, amely egy kevéssé ismert szabadságharcos csoport, a legkülönbözőbb nemzetek fiaiból verbuválódott *Bécsi* vagy *Akadémiai Légió* véráldozatának állít örök emléket. Az emléktábla felállítása történelmi tett volt, hiszen a fiatal népi és nemzeti szellemű értelmiség szabadtéri megemlékezéseit a hatalom minden eszközzel akadályozta. Ez a tábla két évtizeden át, a kádári diktatúrában is a szabadságot és a „szabadon szolgáló szellemet", az Eötvös Collegium jelmondatát szimbolizálta, nem pedig vér, jog vagy érdek szerint szerveződik." (Bojtos Anita).

Hagyományosan – a Covid- járvány után – ismét itt ünnepelték március 15-ét. A diákok nevében Varga Sára, a diákönkormányzat elnöke tartott ünnepi beszédet, Szabó András előadóművész Csoóri Sándor *Idegszálaival a szél* című versét mondta el. Arató György pedig földidézte a kollégista Kilenceket; Kiss Benedek: *Szkarjatyin tábornok a dombon* c. – költőtársának Kovács Istvánnak dedikált – versét. Az ünnepségen a mai Collegium, a Baráti Kör és a Mika Sándor Egyesület képviselői megkoszorúzták a Bécsi Légió emléktábláját. Az ünnepség a Himnuszon túl, 48-as dalok, indulók közös éneklésével folytatódott és a Szózat éneklésével zárult. (EKBK)

Március 15-i ünnepségek

Bécsben, a Bessenyei György szobornál tartott koszorúzás után a Collegium Hungaricumban ünnepeltek a helyi és környékbeli magyarok. A kultúrprogram összeállítását az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége vállalta magára. A szervezet elnökének rövid köszöntője után Dr. Nagy Andor Magyarország bécsi nagykövete tartott ünnepi beszédet.

Ebben foglalkozott az orosz–ukrán háborúval kapcsolatos határmenti és országunkat belülről terhelő problémákkal. Beszéde végén felolvasta Orbán Viktor, a határontúli magyarokhoz intézett üzenetét.

A Bécsi Magyar Iskola és Óvoda kicsinyei a március 15-ét megelőző hétvégi foglalkozásukon készítettek e témában videofelvételt s ez az ünnepségen került levetítésre.

A Központi Szövetséghez kapcsolódó fiatalok közül Steger Endre cselló játékával, mag. Tánczos Kinga, Bölcskey-Molnár Dávid szavalatával, Onodi Charlotte operaénekes Duics László kíséretével áriákat adott elő. A „Napraforgók" néptáncegyüttes magyarpalatkai táncaival ért véget a kultúrműsok.

Az est végén Dr. Nagy Andor nagykövet olvekeléket adott át az egyesületek által jelölt olyan személyeknek, akik eddig még semmilyen kitüntetésben nem részesültek.

Stockholmban március 15-i nemzeti ünnepünk alkalmából online filmvetítésre került sor. 2022. március 12–13-án Várkonyi Zoltán A kőszívű ember fiai című filmjét vetítette a nagykövetség online. Jókai Mór egyik legkedveltebb regényéből készült örök klasszikust nem lehet elégszer megnézni. A vetítésről a magyar nagykövetség honlapján és Facebook oldalán közöltek információkat.

•

A Hollandiai Magyar Szövetség és az amszterdami Hungaria Club 1929 közös rendezésében, az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc 174. évfordulója alkalmából, 2022.március 19-én ünnepélyes megemlékezésre és az azt követő hagyományos Országos Magyar Bálra került sor.

•

A *Zürichi Magyar Egyesület*, a *Svájci Magyar Ház Alapítvány*, a *Keresztény Magyar Munkavállalók Szövetsége*, valamint a történelmi egyházak március 15-i emlékünnepségére mint minden évben, most közösen kerül sor.

Az ünnepség nyitányaként *Szennyessy László*, üdvözölte a jelenlevőket. Az *Ökumenikus Golaritz kórus*, illetve az egyesületek virtuóz tehetségei zenével járultak hozzá az ünnep fényéhez.

Zürichben sok a gyermekes család, ezért a rendezvényhez gyermekfoglalkozás is kapcsolódott.

Március idusa Alsóőrött

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc 174. évfordulóját Alsóőrön is megünnepelték. A megemlékezésnek az UMIZ az ún. Öreg Iskolában adott helyet.

Az ünnepélyt dr. Radics Éva készítette elő, és az ünnepi beszédet is ő tartotta.

Beszédében hangsúlyozta, hogy minden nép életében vannak sorsdöntő események, amelyek térben és időben egyaránt hosszú évtizedek, évszázadok küzdelmének értelmét világítják meg, s távlati céljait vetítik előre. Ilyen ünnepe a franciáknak július 14-e, az amerikaiaknak július 4-e, az osztrákoknak október 26-a. A magyaroknak három nemzeti ünnepe is van: március 15., augusztus 20. és október 23. Ezek közül talán március 15-e fejezi ki legjobban az egész világon élő magyarság összetartozását. Minket, Magyarország határain kívül élő magyarokat összekötött az anyaországgal a közös nyelv, a történelem, és a kultúra, valamint az együttes jövőbe vetett hit. Összetartozásunk természetes, összekapaszkodásunk erőt ad. 1848-at akkor idézzük fel méltóan, ha magunkévá tesszük a nemzeti, európai, egyetemes erkölcsi alapelveket és alapértékeket: az alkotmányosság, a parlamentarizmus, a politikai, társadalmi és a gazdasági szabadság eszméit. Ezek a szabadságjogok együttesen jelentik mindazt, ami március 15-éhez köt.

A szereplők nagy türelemmel és figyelemmel készültek fel: heteken át foglalkoztak a magyar irodalom gyöngyszemeivel, mely látóköröket szélesítette, szókincsüket bővítette, ízlésüket csiszolta, s nem utolsósorban egyre mélyült a magyarsághoz való kötődésük. Az igényes felkészítés meghozta gyümölcsét: az ünnepség sikeréhez hozzájárult Binder Gyöngyi, Güthy László, Jencsik Eleonóra, Kádas Richárd, Kelemen László, Kovács József, Szabó Janika és Száva Mária Anna versmondása. A közönség sem volt tétlen: lelkesen fújták a műsor szerves részét alkotó Kossuth-nótákat. A szívet-lelket gyönyörködtető megemlékezés a kisebbségi létben anyanyelvünk, történelmünk és kultúránk megőrzése szempontjából kivételes értékű volt. Mindnyájan erőt meríthettünk 1848 eszmevilágából.

TÁMOGATÁSI KÉRELEM

Támogatási akciónk 2002. júniusi beindítása óta – ide értve az Őrség naptárunk révén átutalt adományokat is – a Bécsi Napló 2022/1. számában közzétett 128.576,41 euró 2022. március 15-ig az alábbi támogatással növekedett:

Berger Mária, Mag. Pharm.	30,00	Halmágyi Ákos	50,00	Loss Dominik & Eszter	10,00
Boell Johann	50,00	Horn Zsuzsanna	50,00	Makovi József és Kornélia	100,00
Györi Vilmos	150,00	Jusits Stephan, Dr.	50,00	Szkarosi Béla Ferenc	22,00
				Unger Géza, Mag.	30,00
				Összesen:	***542,00***

A támogatások eddig befolyt teljes összege 129.118,41 euró.

Hálás köszönet mindazoknak, akik támogatásukkal lehetővé teszik a Bécsi Magyar Otthon fenntartását, amely a legkülönbözőbb rendezvények, társas összejövetelek mellett a Bécsi Magyar Iskolának is otthonul szolgál.

Mag. Hollós József elnök **Dr. Seidler Andrea** főtitkár **Tánczos Zoltán** pénztáros

Nagyszerűség és tragédia

„A nép, a nép, a nép… Ezt ismétli bennem egy hang szünet nélkül. A nép mindig nagyszerű, ha valódi tulajdonságait mutathatja meg" – a rendszerváltás tragikusan eltávozott fiatal költő-író-politikusa, Csengey Dénes írta ezt 1989. december 29-én. Azt a szinte határtalan adakozásvágyat, a kreativitást és cselekvési készséget énekelte meg a *Zalai Hírlap* hasábjain, amely a Temesváron kirobbant romániai forradalom után különösen az erdélyi magyarság, de az egész román nép felé is megnyilvánult. Csengey megállapítása szerint „a rémségekre […] minden beteg nép lelki összeomlással, minden egészséges nép határtalan nagyszerűséggel válaszol".

Akkor egy szörnyű diktatúrát lezáró véres forradalom és néhány napos, máig tisztázatlan hátterű vérengzés és anarchia, ma egy Oroszország által Ukrajna ellen indított, immár több hete tartó pusztító háború zajlik a szomszédunkban. Olyan képsorok sorjáznak, amelyeket a mi nemzedékünk legfeljebb nagyon fiatalon, a délszláv háború idején láthatott. A segítőkészség, a szolidaritás ma is tapintható: ömlik az adomány a különböző segélyszervezetek és a magyar kormány által létrehozott Híd Kárpátaljáért adományvonalra, ellátják a menekülteket a határon és a pályaudvarokon, önkéntesek segítenek a bajban. E cikk írásakor már mintegy 3 millióan menekültek el Ukrajnából, köztük több mint negyedmillióan Magyarország felé lépték át a határt. Korábbi adatok alapján abban is biztosak lehetünk, hogy az érkezők közül több tízezren kárpátaljai magyarok. A magyar hatóságok és civilek munkáját a hazánkban járó Margarítisz Szkínász, az Európai Bizottság alelnöke is méltatta. Az is tény, hogy a politikai pártok – irányultságtól függetlenül – részt vettek az adománygyűjtésben és a különböző szolidaritási akciókban.

„Magyarországnak mintegy százötvenezer oka van a békére" – valahogy így fogalmazott többször Orbán Viktor miniszterelnök és Szijjártó Péter külügyminiszter az orosz-ukrán szembenállás korábbi, ha nem is békés, de mindenképpen korlátozottabb méretű, az ország keleti területeire szorítkozó, 2014 óta húzódó konfliktus kirobbanása idején. Most sem mondhatunk mást. Persze a százötvenezren túl az itthon élő tízmillió és a további szomszédos országokban élő magyarság, és leginkább az Ukrajnában élők sorsa is további érveket szolgáltat a háborús cselekmények befejezésére. Még akkor is, ha az emberi életek – nemzetiségtől függetlenül – általában kevéssé számítanak a nagyhatalmak játszmáiban. A magyar kormányfő március 15-ei beszédében még az eddigieknél is határozottabban fejtette ki a magyar álláspontot: a háborúval „semmit sem nyerhetünk, de mindent elveszíthetünk", ezért „ne legyünk áldozat valaki más háborújában". Bár harci cselekmények nem történtek Kárpátalján, azok vészesen közelítenek a magyarok által lakott megyéhez. A háborúnak immár tudottan is két kárpátaljai magyar katona esett áldozatul – a hadköteles korú férfiak ráadásul már nem is menekülhetnek el az országból. Általában nők és gyerekek jönnek így – látható a kontraszt a hét évvel korábbi, Keleti pályaudvarnál és a határnál zajló migránsválsághoz képest.

A háború mindenkit megdöbbentő hírei mintha a kampány addigi témáit is elcsendesítették volna – pontosan a háború vált a legfontosabb kampánytémává. A kormányoldalról érkező békeüzenetekre az ellenzék nyugati elkötelezettséget hangsúlyozó és a kormányzat oroszpolitikáját élesen bíráló nyilatkozatok érkeznek válaszul. Utóbbi területen az abszurdba hajló megnyilvánulásokat – például, hogy a magyar kormányfő „egyszemélyben felelős" ukrán emberek haláláért – még a választás közelsége sem magyarázhatja. Finoman szólva sem tűnik szerencsésnek az a feltételes módban elhangzott, mégis egyoldalú felajánlkozásnak tűnő jelzés sem az ellenzék miniszterelnök-jelöltje részéről, miszerint amennyiben a NATO úgy dönt, úgy az ő kormányzása esetén Magyarország is küldene fegyvereket és katonákat a háborúba. A halálos fegyverek Magyarországról Ukrajnába szállításának tilalma is leginkább Kárpátalja és az ott élő magyarok, ruszinok, ukránok védelmét szolgálja – az ezt árulás-narratíva alapján kritizálók álláspontja ez esetben is aligha összeegyeztethető a magyar érdekekkel.

Csengey Dénes fent idézett írását a következővel zárta: „Maradjon velünk a nagyszerűség! Nehéz év jön. Szükségünk lesz rá." Mást most se kívánhatunk a következő hetekre – és az aztán, szintén neheznek ígérkező időszakra. Az összetartás, a szolidaritás és a segítésben megnyilvánuló egység maradjon velünk a remélhetőleg minél hamarabb bekövetkező békeidőben is.

Nagymihály Zoltán

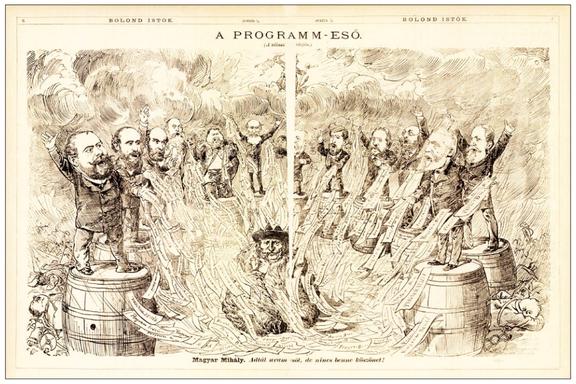

„A programm-eső. (A választások idején.) Magyar Mihály: Adtál uram esőt, de nincs benne köszönet!" [Bolond Istók, 1887. június 5.]

Nyugat-Balkánon a helyzet változatlan

Annalena Baerbock német külügyminiszter nem tartozik a balkáni dolgokban tapasztalt politikusok közé. De a berlini kormány egyetlen olyan tagja, aki nő, zöldpárti és Brandenburg tartományból származik, tehát érzékeli a keleti gondolkodásmódot. El lehetne képzelni, milyen gondolatok ütköznek a fejében, ha egy Aleksandar Vučić szerb államfővel tartott közös sajtótájékoztatón kijelenti, hogy Németország támogatja Szerbia uniós törekvéseit.

„Az uniós csatlakozás azt is jelenti, hogy készen állnak összehangolni állásfoglalásukat az Európai Unióéval", mondta Baerbock. Kiemelte, Szerbia az ENSZ Közgyűlésén egyetértett abban, hogy elítélendő Oroszország támadása Ukrajna ellen. De ugyanakkor a belgrádi vezetés közölte: nem tud csatlakozni az Oroszország elleni szankciókhoz. Ami azt is jelenti, hogy az Air Serbia kiskaput nyit Oroszország számára a légtérzárlatok alól.

Szerbia oroszbarát érzelmei – és még inkább Milorad Dodik, a boszniai szerbek populista vezetője – az okai annak, hogy az EU-ban nem mindenki olyan optimista, mint Baerbock aszszony. Március elején a *Die Welt* nevű német napilap két részletet egyengetett egymáshoz. Egyrészt a NATO 1000 fős „harci csoportot" hoz létre Romániában, másrészt az EU és a NATO 500 katonával 1100 főre növelte a boszniai békefenntartók (EUFOR) létszámát. Állítólag „nem közvetlenül az ukrán háború, hanem a biztonsági helyzet általános romlása" váltotta ki a döntést, „különös tekintettel a boszniai Szerb Köztársaságban, Montenegróban és Szerbiában növekvő orosz befolyásra, valamint a Banja Luka részéről tapasztalható már-már szakadár törekvésekre".

Dodik nem csak elutasítja, „hogy az oroszokat – legyenek bárhol is – üldöztetésnek tegyük ki, mint ahogyan a Nyugat teszi ezt velük, a maga fasiszta módján, amikor elkobozza az emberek vagyonát, és üldöz mindenkit, aki orosz, még az óvodás gyerekeket is". A szerb vezető tudatosan élezi a két entitásból – Bosznia-hercegovinai Föderáció és Szerb Köztársaság – álló Bosznia ellentéteit és rendszeresen elutasítja a nemzetközi közösség egymást váltó főképviselőinek előírásait.

Ha az EU-tól függne, legalábbis pénzügyileg mindent megtenne a nyugat-balkáni bővítés érdekében. Brüsszel legutóbb 3,2 milliárd eurós beruházási csomagot mutatott be a közlekedést, digitális összeköttetést, klímavédelmet és energiaellátást biztosító huszonegy kezdeményezés támogatására. Ez a csomag várhatóan mintegy 30 milliárd európai befektetést mozgósít majd a térségben. A közlemény Várhelyi Olivér szomszédságpolitikai és bővítési biztost idézte, aki szerint az EU felgyorsítja a Nyugat-Balkánra vonatkozó gazdasági és beruházási terv megvalósítását, megkönnyítve ezzel a régió uniós integrációját.

De a magyar biztos pontosan tudja: „Bosznia-Hercegovina nem lépett előre a csatlakozáshoz szükséges reformprogramok 14 kijelölt prioritásának megvalósításában, ehelyett az országban növekszik a politikai megosztottság, amelyet többek között súlyosbít az állami intézmények bojkottálása is a boszniai szerbek részéről." Ugyanakkor Várhelyi felhívta a figyelmet arra, hogy a boszniai szövetségi intézményrendszer folytatólagos bojkottja veszélyeztetheti az országnak szánt uniós támogatások kifizetését.

A magyar kormány továbbra is támogatja Dodikot. Orbán Viktor miniszterelnök mémet újságíró kérdésére azt válaszolta, mert „Bosznia lényegében a szomszédunk. Amikor a jugoszláv háború volt, akkor tízezrével jöttek át nemcsak szerbek, hanem bosnyákok is meg horvátok is onnan. Tehát ha egy konfliktus ott kialakul, az másnap reggel azonnal érezteti a hatását Magyarország területén". Szerinte „a Balkánt nem lehet stabilizálni Bosznia-Hercegovina nélkül. Bosznia-Hercegovinát nem lehet stabilizálni a szerbeket megillető jogok helyreállítása nélkül. Ez a mi logikánk. A Balkánnak a kulcsa Szerbia, illetve a szerb nemzet". Ezért Magyarország a Responsible Neighbourhood nevű program keretében százmillió euróval segíti a boszniai szerbeket. Vagyis Dodikot.

Erich Maria Remarque-kal szólva: A Nyugat-Balkánon a helyzet változatlan.

M. P.

2022. április 3. – esélyek és veszélyek

Folytatás az 1. oldalról

jutalomként szomszédjait is. Mindazonáltal a pax sovjetica gondoskodott békéről és biztonságról, olyannyira, hogy egészen belenyomorodott az egész régió.

Nem felszabadító háborúk révén, hanem a szovjet birodalom belső összeomlásának köszönhetően az a szerencsés helyzet állt elő, hogy 1989. október 23-án a köztársaság kikiáltásával szabad, demokratikus és független Magyarország öltött arcot.

Ami azóta történt és történik, elsősorban a politikai belső erők és gazdasági külső erők összjátékából következik. Mindazonáltal – ha nem is korlátlan mértékben –, de meglett az önálló cselekvés lehetősége. Emberöltőnyi idő elteltével nem ártott volna/nem ártana mérleget vonni: hol volt 1989-ben és hol tart 2022-ben Magyarország? A feltétlen pozitív fejlődés tényemégsem az elégedettség, hanem növekvő elégedetlenség jeleit veti felszínre, és akadnak „merészek", akik azt állítják, mégiscsak jobb volt az ánti világban, mert volt kereset és (köz)biztonság. Bárhogyan is mérlegeljük, az elmúlt három évtized kitermelte magából az ellentmondás erőit, s ezek polarizált állapotokat teremthetnek, amik kiengeszteltehetetlen ellentéteket szülhetnek egészen addig a mértékig, amikor törésre kerülhetnek a dolgok. Bízzunk abban, hogy ez inkább erősen túlzott aggodalom, mint tényleges veszélyhelyzet.

Ebben a fortyogásban, morgásban mégsem kell okvetlen tartani földrengéstől, netán vulkán kitöréstől. Nagyban megfordította a szélirányt Ukrajna lerohanása. Eddig Brüsszellel vagy Brüsszel ellen kellett szabadságharcot hirdetni, most azonban nyilvánvalóvá vált, mennyire bizonytalan helyzetbe sodródhat Magyarország. Igaz, újabb polarizáció alakult ki: Moszkvával vagy Moszkva ellen, csakhogy egészen más erővonalak járják át egész régiónkat. Ilyenkor feltétlen meg kell fogódzkodni, amihez nyugalom és józan mérlegelés kell. A forrófejűek, bármely szemszögből is értelmeznek, sőt, szinte a cselekvésig hergelik magukat és másokat, veszélyes helyzetet idézhetnek elő elsősorban belpolitikailag.

Hogyan élt és gazdálkodott az elmúlt évtizedekben az ország? Vajon az ország érdekeit tartotta-e szem előtt a politikai vezetés, vagy pedig korrupciós hatalomgyakorlásban élte ki magát? Mégis, mi jó és hasznos ilyenkor? Talán nem árt, ha az érdekek és értékek felől közelítjük meg a kérdést, rögtön kiegészítve: kinek az érdekei mérvadóak? Elemző eszmefuttatás helyett elfogadható tétel egyfajta rangsorolás, ami csakis az ország érdekeit helyezi előtérbe. Ha nem egészen meggyőző, tegyük hozzá, hogy a közérdek végeredményben az egyén javára van, még akkor is, ha látszatra megrövidülnek az egyéni előnyök. Ezen a téren állandó érdekellentét áll fenn, ami csakis a belső fejlődést fékezi, gátolja.

Mi lehet a teendő tehát? Csakis az, hogy maximálisan csökkenteni kell a közérdek és a magánérdek közti különbséget. Teljes egybeesés aligha képzelhető el, de mint „hatásos eszközt" közbe kell iktatni az értékeket, amik a társadalmi egyensúly és béke alapjai.

Amennyiben az egyetemes emberi értékek alapján állunk és mindenki számára elfogadhatónak tartjuk a Tízparancsolat erkölcsi útmutatásait, akkor nem csak elvárható, de el is érhető a konkoridáként ismert egyetértés, társadalmi közakarat. Nyilvánvaló, hogy a demokratikus játékszabályok betartásával nem engedhető meg az egymástól eltérő vélemények megzabolázása, mi több, kiiktatása. Éppen ezért el kell fogadni a választások eredményét, s a győztes erőknek az egész nemzet érdekeit kell szem előtt tartaniuk, ne csonkítsák meg, ne nyomorítsák pártérdekké kormányzásukat, vagyis legyenek tekintettel a vesztes felek érdekeire is, azaz – különösen kritikus helyzetben – ne forgácsolódjanak szét az erők, hanem amelyben oldal törekedjen arra, hogy a mindenkori vezetés – természetesen a „kisebbséggel – ellenzékkel" összefogva – számíthasson együttműködésükre.

Ehhez azonban előbb az urnákhoz kell járulni. Éljen tehát minden polgár szavazati jogával, ezzel is kifejezésre juttatva demokratikus meggyőződését.

Deák Ernő

Új államelnök Magyarországon

2022. március 10-én új államelnököt választott a magyar országgyűlés. A kiválasztottak közül a képviselők Novák Katalin, családokért felelős tárca nélküli miniszter és a pártonkívüli Róna Péter, közgazdász, az Egységben Magyarországért jelöltje között választottak.

A titkos szavazás eredményeként a leadott szavazatok közül 137 (72,87%) esett Novák Katalinra és 51 (27,13%) Róna Péterre.

Magyarország új államelnöke május 10-én veszi át elődjétől, Áder Jánostól hivatalát.

Az 1974. szeptember 6-án Szegeden született Novák Katalin három gyermek édesanyja, diplomás és anyanyelvén kívül franciául, angolul és németül beszél felsőfokon, spanyolul középfokon.

NEMZETKÖZI SAJTÓSZEMLE

Összeállította: Fetes Kata

DIE WELTWOCHE

Magyarországtól és Lengyelországtól bocsánatot kell kérnie az EU-nak

Margaritis Skinas, az Európai Bizottság alelnöke a magyar-ukrán határon végzett ellenőrzése után méltatta a magyar menekült segélyeket: „Magyarországnak helyes a történésekhez való hozzáállása."

A „Die Weltwoche" cikkírója most bocsánatkérést követel az EU elitjétől Magyarországgal és Lengyelországgal kapcsolatosan, amelyek 2015-ös menekültpolitikája „korlátozó volt, összhangban az európai joggal" az EU külső határainak az illegális bevándorlással szembeni kötelező védelme érdekében. Ezeknek a 2015-ös menekülteknek „nem az volt a célja, hogy elmeneküljenek a veszély elől és végül visszatérjenek, hanem az, hogy végleg kivándoroljanak, hogy egy sor más országon keresztül a gazdag Európába jussanak."..."Az illegális migránsok gyakran agresszívek és át akarják lépni a zöldhatárt, de az ukrán menekültek fegyelmezetten és türelmesen várakoznak a határátkelőhelyeken" - írja a Weltwoche magyarországi tudósítója Elmar Forster.

Az ukrajnai válság „frontállamaként" a két ország eddig 1,5 millió menekültet fogadott be, ez a szám napról-napra nő. Az EU által a menekülteket befogadó országoknak, Lengyelországnak és Magyarországnak ígért 500 millió euró egy vicc. Lengyelország kétmilliárd euróra, Szlovákia több mint 1 milliárd euróra becsüli jelenlegi kiadásait... - Összehasonlításképpen: A Covid segélyezésért forrásból 800 milliárd eurót biztosított az EU a tagországoknak jelenleg Lengyelország és Magyarország kivételével.

Ha a nyugati EU-elit folytatja ezt a diszkriminációt, az elkerülhetetlenül az EU kettészakadásához vezet. Az első kiút a holtpontról az lenne, ha mindkét országnak „köszönetet mondana és bocsánatot kérne az EU az akkori vad támadásokért. Mert érveivel és tetteivel Lengyelország és Magyarország megmentette az európai menekültjogot attól, hogy teljesen aláássák."

A cikkhez kapcsolva ajánlja a folyóirat Elmar Forster német nyelven megjelent könyvét: *Ungarn Freiheit und Liebe,* (Magyarország szabadság és szerelem) melynek alcíme: *Plädoyer für eine verleumdete Nation und ihre Kampf um Wahrheit* (Védőbeszéd egy rágalmazott nemzetért és az igazságért folytatott harcáért).

Érdeklődők megrendelhetik a könyvet közvetlenül a szerzőtől. <ungarn_buch@yahoo.com>

ARCHAEOLOGY

A legrégebbi DNS

Újonnan felfedezett, közel 18.000 éves emberi maradványok genomját elemezték. Egy 44 fős interdiszciplináris csapat – köztük Ron Pinhasi a Bécsi Egyetem egyik kutatója – hat olyan személy mintáját vizsgálta meg, amelyeket Malawiban, Tanzániában és Zambiában találtak. Az eddig elemzett legrégebbi afrikai DNS lehetővé teszi, hogy következtetéseket vonhassanak le az egykori emberek életéről és kapcsolatairól.

A Szubszahara-Afrikában újonnan felfedezett ősi DNS (aDNS) több mint kétszer olyan idős, mint az erről a területről korábban közzétett DNS-szekvenciák. Ezenkívül a kutatócsoport a kontinens temetkezési helyeiről származó 28 emberi maradvány adatait újraelemezte, így 15 mintán új és javított adatok születtek. Az eredmény az afrikai kontinensről származó vadászó, gyűjtögető ősök egyedülálló DNS adatkészlete.

Az új adatok mára lehetővé tették a 20–80 ezer évvel ezelőtti legfontosabb demográfiai változások felvázolását. A jelenlegi tanulmány azt mutatja be, hogy a szubszaharai Afrikában hogyan vándoroltak és keveredtek az emberek abban az időben. Az új eredmények szerint, az idő múlásával Kelet-Afrikában egyre több helyhez kötődés alakult ki. Körülbelül 20 000 évvel ezelőtt egy törés mutatkozik, amikor az emberek kezdtek kevesebbet mozogni. Ennek lehetséges magyarázata az lehet, hogy addigra a már meglévő közösségi hálózatok lehetővé tették az információáramlást és a technológia terjedését anélkül, hogy az embereknek vándorolniuk kellett volna.

Sok minden arra utal, hogy a távolsági kereskedelmi kapcsolatok kialakulása és terjeszkedése abban az időben segített az embereknek túlélni az utolsó jégkorszakot. Az emberek új módon kezdtek egymásra támaszkodni. Ez a kreativitás és az innováció lehetővé tehette az emberek boldogulását. Emellett, jelentős kulturális változás is történt ebben az időben, ahogy a gyöngyök, festékek és más szimbolikus művek elterjedtek Afrikában.

scinexx

Földikrek és szuperföldek

Több lakható bolygó van az űrben, mint azt sokáig gondolták. Egy ilyen iker Föld még a legközelebbi szomszédos csillagunk a *Proxima Centauri* körül is kering. Tőle 40 fényévnyire egy sorban hét van belőlük.

Az egyre érzékenyebb műszereknek és távcsöveknek köszönhetően a csillagászok ma már Föld méretű bolygókat is észlelhetnek az űrben. A csillagászok egy közeli szuperföldet is felfedeztek, amely még élhetőbb és a Földhöz hasonlóbb lehet, mint a hét *TRAPPIST-1* bolygó. Az új Föld-iker *LHS 1140b* alig 40 fényévnyire fekszik tőlük, és egy vörös törpe lakható zónájában kering. A kutatók számára azonban az a döntő, hogy pályája közvetlenül a csillaga elé viszi, ami megkönnyíti az életkeresést és a légkör felfedezését.

Szintén ígéretes: az LHS 1140 b bolygó csak körülbelül 1,4-szer nagyobb, mint a Föld, ezért a szuperföldek közé tartozik. A Föld tömegének körülbelül 6,6-szorosa, ezért nagy valószínűséggel sziklás bolygó. A kutatók magyarázata szerint nagy sűrűsége arra utal, hogy vasmagja nagyobb, mint a Földé. A szuperföld körülbelül ötmilliárd éves, tehát majdnem annyi idős, mint a Föld.

Egyre világosabbá válik, hogy az ilyen iker- és szuperföldek nem csak a Napszerű csillagok, hanem a vörös törpék és más törpecsillagok körül is előfordulnak. És egy ilyen távoli világ minden egyes leletével nő a Földön kívüli élet valószínűsége...

KLEINE ZEITUNG

Megoldódott a willendorfi Vénusz rejtélye

Az alig 11 cm magas willendorfi figura a korai művészet egyik legjelentősebb példája Európában. Az „oolit" néven ismert sziklából készült, és Willendorfban és a környéken nem található meg.

Ezt a nagy felbontású tomográfia segítségével derítette ki egy kutatócsoport, melynek tagjai a Bécsi Egyetemtől Gerhard Weber antropológus, Alexander Lukeneder és Mathias Harzhauser, őstörténész, valamint a Bécsi Természettudományi Múzeumból Walpurga Antl-Weiser történész. A képek azt mutatják, hogy a Vénusz anyaga valószínűleg Észak-Olaszországból származik.

Ez a felfedezés új megvilágításba helyezi az első modern emberek mozgását az Alpoktól délre és északra.

A willendorfi Vénusz nemcsak kialakításában, hanem anyagában is különleges. Az alsó-ausztriai Vénusz készítéséhez oolitot használtak, ami egyedülálló az ilyen kultusztárgyaknál.

A Wachauban 1908-ban talált és a bécsi Természettudományi Múzeumban kiállított alakot eddig csak kívülről vizsgálták. Most a tudósok több menetben akár 11,5 mikrométeres felbontású képeket is készítettek, ami csak mikroszkóp alatt látható. Ez a betekintés mutatja, hogy a Vénusz egyáltalán nem egységes belülről.

A bécsi Természettudományi Múzeum két geológusával, Alexander Lukenederrel és Mathias Harzhauserrel - akik korábban oolitokkal dolgoztak -,összehasonlító mintákat szereztek be egész Európából, és értékelték azokat. A Franciaországtól Kelet-Ukrajnáig, Németországtól Szicíliáig begyűjtött kőzetmintákat fűrészelték és vizsgálták mikroszkóp alatt. A csapatot Alsó-Ausztria tartomány támogatta, és biztosította az időigényes elemzésekhez szükséges anyagokat.

A tomográfia adatai azt mutatták, hogy az üledékek különböző sűrűségben és méretben rakódtak le a kőzetekben. Köztük mindig voltak apró kagylómaradványok és hat nagyon sűrű, nagyobb szemcse, az úgynevezett limonit.

A Vénusz-oolit porózus, mert az azt alkotó több millió gömböcske (ooid) magja feloldódott. Ez nagyon jól megmagyarázza, hogy a leleményes szobrász miért választotta ezt az anyagot 30 000 évvel ezelőtt. Sokkal könnyebb volt vele dolgozni.

A kutatócsoport képfeldolgozó programokkal megvizsgálta a közel ezer minta szemcseméretét és szerkezetét. A Willendorf 200 kilométeres körzetéből származó minták egyike sem egyezik, még távolról sem a Vénusz anyagával. Az elemzés végül kimutatta, hogy a Vénuszból származó minták statisztikailag nem különböztethetőek meg az észak-olaszországi Garda-tó közelében lévő helyről származó mintáktól. Ez azért figyelemre méltó, mert azt jelenti, hogy a Vénusz (vagy legalábbis anyaga) az Alpoktól délre indult útnak a Duna felé az Alpokon át északra.

Weber és csoportja ezeket a Vénusztól származó eredményeket az új bécsi kutatóhálózatot a *Human Evolution and Archaeological Sciences* nevűt felhasználva tovább szeretné tisztázni az alpesi régió korai történelmét az antropológiával, régészettel és más tudományágakkal együttműködve.

1 éves a Bécsi Napló weboldala!
www.becsinaplo.eu

Az éghajlati változások

A klimatikus, azaz éghajlati változások és a klímavédelem legfontosabb megállapítása az, hogy a globális felmelegedésért az emberi tevékenység felelős. A klimatikus változásért az üvegházhatást lehet okolni. Némely gázok a légkörben hasonlóképpen viselkednek, mint az üveg az üvegházban, befogják a nap melegét, és meggátolják a kisugárzását az űrbe, így előidézik a globális felmelegedést. Sok üvegházhatású gáz természetesen is előfordul, de az emberi tevékenység hozzájárul néhányuk koncentrációjának megnövekedéséhez. Az üvegházhatású gázok legjelentősebb alkotói a szén-dioxid (CO_2), metán (CH_4), nitrogén-oxid (N_2O) és a fluorozott gázok. Az emberiség szaporodása oda vezet, hogy a klíma és a Föld hőmérséklete növekszik, a fosszilis fűtőanyagok, a fakitermelés és az állattenyésztés következtében. Ezek mind nagy mennyiségű üvegházhatású gázt termelnek, ami a légkörben a természetes gázokkal együtt megemelik az üvegházhatást és a globális felmelegedést.

A szén-dioxid, amely az emberi tevékenységből származik, a legnagyobb okozója a globális felmelegedésnek. 2020-ban a szén-dioxid koncentrációja 48%-kal meghaladta az ipari forradalom előtti koncentrációját (kb. 1750). Más üvegházhatású gázok hatása, amelyeket szintén az emberek termelnek, sokkal kisebb. A metánnak erősebb üvegházhatása van, mint a szén-dioxidnak, de a légkörben rövidebb az élettartama. A nitrogén-oxid hosszú élettartamú gáz, akárcsak a szén-dioxid, és a felgyülemlése a légkörben meglehetősen hosszadalmasabb, tíz évektől száz évekig tart. A természetes behatások változásának, mint például a napsugárzás, vagy a vulkanikus aktivitás hozzájárulása a globális felmelegedéshez kevesebb, mint 0.1°C az 1890 és 2010 évek között. Ezek a gázok az emberi tevékenység nyomán a káros emissziókkal nyilvánulnak meg.

Mi idézi elő az emissziók keletkezését? Ezek közé tartozik a széntartalmú anyagok felhasználása energia nyerése céljából, mert a szén, olaj és a gáz elégetéséből szén-dioxid és nitrogén-oxid keletkezik. Továbbá a fák kitermelése. A fáknak mérséklő hatása van a klímára, mert felfogják a szén-dioxidot és így szabályozó hatással vannak a légköri előfordulására, mert csökkentik a koncentrációját. Ha a fákat kivágjuk, akkor megszűnik a kedvező hatásuk, mert ha ráadásul még elégetjük is a fákat, a keletkező szén-dioxid még hozzáad az üvegházhatáshoz. A harmadik forrás a nem elhanyagolható állattenyésztésből származó metán gázok termelése az elfogyasztott takarmányból. Ugyanúgy az élelmiszerek kitermelése a nitrogéntartalmú műtrágya segítségével, ami nitrogén-oxid kibocsátással jár. Végül a fluorozott gázok, amelyek az előzőleg említett gázokból keletkeznek, és amelyek rendkívül erős üvegházhatásúak, akár több tízezerszer nagyobb a hatásuk, mint a szén-dioxidnak.

Az eddig mért legmelegebb évtized a 2011-2020-as volt, amikor az átlagos globális hőmérséklet elérte az 1.1°C fokot. Az ember által indukált hőmérsékletnövekedés manapság tíz évenként 0.2 °C fok sebességgel nő. A 2°C fokos hőmérsékletemelkedés összehasonlítva az ipari forradalom előtti idővel összefüggésben van azzal a komoly negatív hatással a Föld természetére, amely az emberi gazdagságból és egészségből fakad. Ehhez hozzájárul még a sokkal nagyobb rizikó, amely a globális környezetre katasztrofális fordulatot rejt. Ha az üvegházhatású gázok kibocsátását nem tudjuk jelentősen csökkenteni, akkor ökológiai katasztrófa következhet be. Ezért a nemzetközi közösség szükségesnek tartja, hogy a felmelegedés jóval kisebb legyen, mint 2°C fok, és törekedni kell annak a határesetnek az elérésére, amit 1.5°C-ban állapítottak meg.

Az a tény, hogy a szén-dioxid, és egyéb üvegházhatású gázok koncentrációjában változások állnak be, még nem minden. Mindig érvényes, hogy az egyszerű korreláció nem mutat rá biztosan az okozati összefüggésekre. A helyzet sokkal bonyolultabb, mert a puszta korreláció az üvegházhatású gázok emissziója, a koncentrációjuk növekedése a légkörben, és a légköri hőmérséklet között egyáltalán nem egyenes, mint ahogyan ezt az idevágó függvények is mutatják, amelyek ezt az összefüggést vizsgálják. Érdekes megvizsgálni azokat az érveket, amelyek szerint a geo-biokémiai ciklusokban lejátszódó éghajlati változások elsődlegesen az emberi tevékenység eredményei.

Amint már említettük, a legújabb adatokból következik, hogy a légköri üvegházhatású gázok az előző 18. századhoz, az iparosodás előtt mért koncentrációhoz képest jelentősen megnőttek. A szén-dioxid kb. 40%-kal, a metán 150%-kal és a nitrogén-oxid 20%-kal. Ezeknek a gázoknak a koncentrációja lényegesen meghaladja a legmagasabb értéket, amelyet a 800 ezer évvel ezelőtti gleccserekből származó fúrásokban mértek. Egyik világos bizonyítéka a szén-dioxid eredetének az óceánokban lejátszódó savasodás, amely a PH (foszfor) csökkenésével jár. A felszíni óceán vize az iparosodás előtti vízhez képest 0.1 pH értékkel csökkent, ami a hidrogén kationok koncentrációjának 26%-át képezi. A változás időrendi lefolyása egyértelműen bizonyítja a kauzális összefüggést a szén-dioxid koncentrációjának növekedésével a légkörben, és a rákövetkező elnyelését az óceánokban. Világos, hogy 1850-től számítva minden 30 évben a földközeli rétegek melegebbek voltak, mint korábban. Majdnem biztos, hogy a troposzféra a 20. évszázad második felétől globálisan felmelegedett.

Érdekes megválaszolni azt a kérdést is, hogy van-e fizikális összefüggés az üvegházhatású gázok koncentrációjának növekedése és a hőmérséklet növekedése között? Bolygónk légköri rendszerei törvényszerűségeinek megismerése egyértelműen arra vezet, hogy a klímaváltozás hajtóerői a természetes és antropogén anyagok és folyamatok, amelyek a Föld energetikai mérlegét változtatják. Egyik módja az egyes összetevők hatásának mérése az úgynevezett sugárhatásban rejlik (radiative forcing). Ennek pozitív értéke felmelegedésre mutat a negatív lehűlésre. Az összes antropogén sugárkényszer a 2011 évre az 1750-es évhez viszonyítva 2.29 W/m^2, ami 43%-kal több mint 1750-ben, az IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) 2005 értékelő jelentése szerint. Egy egész sor független tanulmány megerősíti az emberi hatást a légkör és az óceánok felmelegedésére, a víz globális körforgására, a hó és jég mennyiségének csökkenésére, az óceánok globális szintjének emelkedésére, valamint az egyes klimatikus szélsőségek változásaira. Az emberi behatások mérésére lényegesen nagyobb objektivitású meghatározó eszközök állnak rendelkezésre, mint akár 10 évvel ezelőtt. Ezek az eszközök nagy valószínűséggel az emberi behatásokat a 20. század második felétől dominánsnak tartják a felmelegedés okai között.

Ez az éghajlati változásokat kutató tudományos munkákból, valamint az ICPP értékelő jelentéséből egyaránt következik, és nagy a valószínűsége annak, hogy a 1951-2010 közötti időszakban a megfigyelhető légköri globális földfelszíni felmelegedésről végzett mérések több, mint a fele az üvegházhatású gázok antropogén megnövekedésétől, és egyéb emberi tevékenységtől származik. Minden kontinensen, kivéve az Antarktiszt valószínűleg bekövetkezett a megfigyelhető antropogén felmelegedés. Sok ember, tudós, nem hisz a klimatikus változások okaiban, vagy következményeiben. Nem hisz a tudományos kutatások eredményeiben, vagy nem egyezik a globális klimatikus változásokkal. A leírtak mellett van még egy, eddig nem alkalmazott érv. Ha elfogadjuk a tényeket a környezetben lejátszódó változásokról, de elutasítjuk az okozati összefüggést az üvegházhatású gázok antropogén emissziója és a változó geo-biokémiai ciklusok, valamint a bolygónk klimatikus rendszerének reakciója között, nem tudjuk a megfigyelt jelenségeket más alternatív elmélettel megmagyarázni.

*

A mai tudományos kutatások egyértelműen arra mutatnak, hogy az éghajlatváltozás fő oka az üvegházhatású gázok ember által való kibocsátása. Mi adja a szakembereknek a bizonyosságot, hogy a jelenlegi éghajlati változásokért az emberi aktivitás a felelős? Nézzük az öt érvet, amelyeken ez az állítás alapszik. Az első az, hogy a bolygó jelentősen melegszik. A második az, hogy emelkedik az üvegházhatású gázok koncentrációja a légkörben. A harmadik az, hogy ennek az ember tevékenysége az oka. A negyedik az, hogy az üvegházhatású gázok koncentrációjának emelkedése váltotta ki a klíma felmelegedését. Végül ötödikként az, hogy más elmélet nem képes a mostani éghajlatváltozást megmagyarázni. Az éghajlatváltozást és a globális felmelegedést, mint két kifejezést gyakran összekeverik, noha két különböző jelenségről van szó. A globális felmelegedés az átlaghőmérséklet megemelkedése az adott év alatt az egész Földön. Az éghajlatváltozást a globális felmelegedés idézi elő, ebben benne van a hőmérsékletváltozás, csapadék, szélerősség és széljárás a Föld különböző helyein. Egyes helyeken a klímaváltozás a hőmérséklet emelkedésével, máshol csökkenésével jár. Ezért nem lehet az egyik helyen a hőmérséklet méréséből utalni a globális hőmérsékleti irányzat tendenciájára és arra, hogy az egész Föld átlagosan melegszik, amit viszont számtalan mérés alapján állapítottak meg a Föld különböző pontjain. Úgyszintén az, hogy bizonyos helyeken a múltban magasabb hőmérsékleteket mértek, nem mond semmit a globális átlagos hőmérsékletről.

A klíma és a Föld-atmoszféra átlagos hőmérséklete alapjában véve nem állandók, tehát változtak a történelem folyamán. A globális felmelegedés, vagy lehűlés okai közé számíthatóak a következők: A Föld Nap körüli keringése a gravitáció következtében, amely állandóan és tízezer, sőt százezer évenként ciklikusan változik. A Nap aktivitása (a Napból származó energia), amely az előbbinél gyorsabban, tíz és száz évenként változik. A légkörben is változások lehetnek, amelyek megerősítik, vagy mérsékelik az üvegházhatást. Történhetnek a Föld felszínén is, amelyek befolyásolják azt, hogy mennyi energiát ver vissza a felület (albedo). Végül változhat a szilárd anyagok

Folytatás az 5. oldalon

Dr. Bertényi Iván

800 éves az Aranybulla

II. András király (1205–1235) kétségtelenül vállalkozó szellemű uralkodóink közé tartozott. Apja, III. Béla (1172–1196) halála után nem keresztes hadjáratra fordította az apjától e célra örökségül kapott pénzt, hanem bátyja, Imre (1196–1204) ellen fordult, kierőszakolta tőle a dalmát-horvát hercegi méltóságot. Imre élete végéig többször fegyverrel is szemben állt bátyjával, s amikor az, majd kiskorú gyermeke meghalt és András megörökölte a királyi méltóságot, rögtön mélyreható reformokba kezdett. Az uralkodói hatalom alapját képező királyi birtokokat nyakló nélkül kezdte eladományozni, s az „új berendezkedés" nevet viselő gazdaságpolitika jegyében adókkal (pénzzel) próbálta meg pótolni az így kieső jövedelmeit. Ez viszont sokakat sújtott és széles körű elégedetlenséget váltott ki. Ráadásul a királyi birtokadományok kedvezményezettjei jelentős részben a felesége, Gertrúd királyné kíséretében, az országba nagy számban beköltöző merániak, németek voltak. Az új berendezkedést sérelmező, háttérbe szorított magyar főurak már 1213-ban összeesküvést szerveztek, s amikor a király halicsi hadjáratra indult, megölték a királynét és számos külföldről érkezett előkelőt. A válságos politikai helyzetet mutatja, hogy csak a királyné-gyilkos Péter ispánra sújtott a király haragja, a többi összeesküvő továbbra is magas országos méltóságokat töltött be. A királlyal szembekerült urak csoportja azt is elérte, hogy a király legidősebb fiát, a még gyermek Béla herceget (apja akarata ellenére) 1214-ben ifjabb királlyá koronázzák, s hamarosan megkapja a szlavón hercegség kormányzását. Így a királyi udvar mellett egy másik uralmi központ jöhetett létre.

1217-ben, amikor II. András végre elutazott régóta halogatott keresztes hadjáratára, arra a János esztergomi érsekre bízta az ország kormányzását, aki ellenezte az új berendezkedést. A keresztes hadjárat terve mögött Andrásnak a konstantinápolyi császári korona megszerzésére irányuló kísérlete rejtőzött. Ez azonban nem sikerült. Igaz, komolyabb ütközetre sem került sor, a keresztes hadjárat (annak ellenére, hogy a királyt később előszeretettel emlegették Jeruzsálemi András néven) végül egyfajta turistaúttá alakult. Nem növelték a király tekintélyét a Halics megszerzésére indított, egymást érő, de stratégiailag eredménytelen hadjáratok sem. Közben az ország lakossága egyre jobban forrongott: a királyi birtokok eladományozása miatt a magánföldesúr függésbe kerülésétől tartó közszabadok (a királyi szerviensek), akik csak a királynak voltak alávetve, neki szolgáltak, csakúgy, mint a királyi várkatonák tisztjei (a várjobbágyok) 1221-től erélyesen felléptek az őket fenyegető uralkodói politika ellen.

III. Honorius pápa (1216–1227) egy 1222-es levelében arról ír: Magyarországon elhatározták, hogy az egész nép évente kétszer jöjjön össze. Ott a király is személyesen tartozik megjelenni, és a tömeg az uralkodótól súlyos és igazságtalan dolgokat szokott követelni: azokat az előkelőket és nemeseket, akiket túlkapásokban bűnösnek találnak méltóságuktól és tisztségüktől megfosztva űzzék ki az országból, javaikat pedig osszák fel a nép között. Az így kialakult helyzetben az új berendezkedést ellenző bárók és főpapok csoportja a szerviensek és az elégedetlen várnépek tömegeire támaszkodva ünnepélyes, arany függőpecséttel megerősített dekrétum, az Aranybulla kiadására kényszerítették a királyt.

Az Aranybulla szó elsődlegesen az oklevelet hitelesítő arany függőpecsétet jelenti, de jelentését átvitték a vele megerősített ünnepélyes oklevélre is. Több ilyen formában megerősített középkori oklevelet ismerünk, de politikatörténetileg legfontosabb ezek közül az 1222-ben kiadott (kimagasló jelentősége miatt nagy kezdőbetűvel írni szokott) királyi dekrétum.

Az Aranybulla kiadásával a király mindenekelőtt az elégedetlenek legnagyobb csoportját kívánta megnyugtatni. A legtöbb rendelkezés velük foglalkozik, általában valamilyen kiváltságot biztosít számukra. Megígéri, hogy évenként (Székes) Fehérváron ő (vagy ha akadályozva lenne, a nádor) törvénynapot fog tartani, ahová a szerviensek panaszaik meghallgatására elmehetnek. Mentesíti a szervienseket a királyi adók és beszállásolás alól, a pénz- és tizedügyeket leszámítva mentesülnek a megyés ispán joghatóságától. Azok kivételével, akik az uralkodótól ispánságokat kaptak országon kívüli hadjáratokon részvételre, csak az uralkodó költségén lettek kötelezve, felettük csak a nádor és (a királyi udvarbíró, a későbbi országbíró elődje) ítélkezhet.

Ha azonban ellenség támadt az országra, mindnyájuknak hadba kellett vonulniuk. Fiú örökös nélküli haláluk esetén (a leánynegyed kivételével) szabadon végrendelkezhettek.

Saját régebbi politikájával szembe fordulva tiltja a király egész vármegyék vagy országos tisztségek örökjogon eladományozását, a merániak és a külföldiek elleni közhangulatnak engedve tilalmazza az Aranybulla izmaeliták és zsidók kamarai, pénzügyi tisztségekbe emelését, előkelő idegenek méltóságba való kinevezését. Előírja, hogy az egyházi tizedet ne pénzben, hanem ahogy a föld hozza, terményben fizessék.

Számítva az egyházi vezetők ellentmondására megígéri, hogy ebben nem fogja a püspököket támogatni. Intézkedik, (ez akkoriban széles körben egyedül használatos fűszer) a só tárolásáról. Korlátozni ígéri a pénzromlást. Tilalmazza a méltóságok halmozását, a szegények megnyomorítását, védelmet ígér a hatalmaskodó ispánok és az alacsonyabb rendű udvari népek túlkapásaival szemben. Biztosítja a külföldi betelepedett vendégek kezdettől élvezett szabadságának a megtartását.

Az Aranybullát 7 példányban állították ki, ennek ellenére napjainkig csak átiratai (másolatai) maradtak fent. Historikus és jogtörténész körökben a legtöbb vitát (a cikkelyekre bontásnál 31. számot kapott) ellenállási záradéka váltotta ki. Ez megengedi, hogy ha a király vagy valamelyik utóda a dekrétumban foglaltak ellenére akarna cselekedni, mind a püspököknek, mind az ország előkelőinek és szervienseinek együttesen és külön-külön minden időben szabadságukban álljon ellenállni és ellentmondani. A korlátlan királyi hatalmat hirdető felfogással szemben az uralkodói túlkapásoktól az alattvalókat védelmező állásfoglalás lépett.

Minthogy az Aranybulla kiadását csak 7 év választja el az angolok nagy szabadságlevelétől, a Magna Chartától, felmerül, hogy a törvényt sértő királlyal szembeni ellenállás gondolatát onnan merítették. A Magna Charta megalkotói azonban jogilag pontosan körülírták a király kényszerítésének a módját (25 választott báró négytagú bizottság útján szólítja fel a királyt az orvoslásra, s ha ez 40 napon belül nem történik meg, lefoglalják jövedelmeit.) Ez aligha lehet a csak általában megengedett magyarországi ellenállási jog forrása. Ráadásul 1220 táján nem tudunk intenzív angol-magyar kapcsolatokról.

Felmerült a gondolat az I. keresztes hadjárat során elfoglalt Jeruzsálemi királyság jogszokásának az átvételére. A személyes kapcsolata is megvolt András királynak és az ország előkelőinek ebben a szentföldi tartózkodás révén, de az ottani társadalmi berendezkedés erősen különbözött a magyarországitól. Az 1278-i aragon kiváltságlevél rendelkezései több hasonló intézkedést tartalmaztak, mint a magyar Aranybulla, de itt inkább fordított joghatás képzelhető el. Úgy tűnik, hogy az 1222-i Aranybullánk sajátos magyar alkotás, és a különböző (említett és további) külföldi jogintézményekkel felmerülő hasonlósága leginkább annak tudható be, hogy a benne foglalt egyes intézkedések az 1215 utáni lateráni zsinatot követően „benne voltak a kor levegőjében".

Az Aranybulla rendelkezéseinek nagy részét nem hajtották végre. (III. Honorius pápa már 1223-ban a tized pénzbeli fizetésére szólította fel az ország lakóit.) A politikai bizonytalanság megmaradt, s a IX. Gergely pápa (1227–1241) támogatását élvező klérus politikai előretörése megváltozott tartalommal a 2. aranybulla kiadására késztette II. András királyt. Ennek ellenére az 1222-es Aranybulla rendelkezései nem merültek feledésbe. I. (Nagy) Lajos királyunk az 1351. évi törvényben átírja, és az örökösök nélkül meghalt nemeseknek birtokai feletti szabad (vég)rendelkezést biztosító cikkely kivételével megerősítette az 1222-i Aranybulla teljes szövegét. (Az elhagyott törvénycikk helyébe a birtokot a legközelebbi atyafiakra és a nemzetségeikre háramlás kötelezettsége, az ú.n. ősiség törvénye lépett.)

Az Aranybulla rendelkezései bekerültek Werbőczy Istvánnak az ország szokásjogát feldolgozó Hármaskönyvébe. A nemesek főbb kiváltságos („sarkalatos") jogait felsoroló I. rész 9. címét („primae nonus") 1848-ig minden tanult nemes fejből tudta. Ezek közt a Hármaskönyv szövegszerűen is hivatkozik „Jeruzsálemi András király végzésére", amelynek megtartására minden magyar király, mielőtt a Szent Koronát fejére tennék, meg szokott esküdni. Ha a király az Aranybullában „kinyilvánított és kifejezett nemesi jogok ellen tenni merészelne, akkor a nemeseknek örök időre szabadságukban állt annak ellene szegülni és ellene mondani anélkül, hogy a hűtlenség vétkébe essenek".

Az 1222-i Aranybulla ellenállási záradéka hivatkozási alapul szolgálhatott minden Habsburg-ellenes megmozdulás számára. Az utolsó királykoronázásig valamennyi trónra lépő uralkodónk megerősítette az 1222-es Aranybullát, bár a magyar rendek Buda várának a töröktől való (1686. évi) visszaszerzését követően az ellenállási jogról lemondtak.

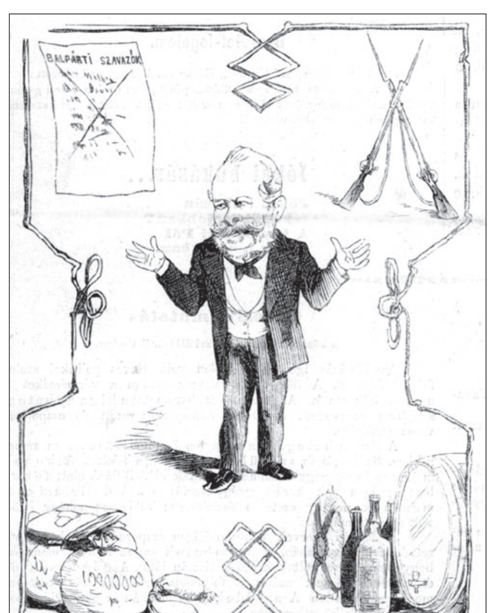

„Az elvek diadala. Elveink mindenfelé győzedelmeskednek!" [Bolond Miska, 1872. június 23.]

Folytatás a 4. oldalról

mennyisége is a légkörben (por, hamu, korom, kéndioxid stb.), amelyek beárnyékolják és ezzel lehűtik a Földet. Ezek katasztrofális körülmények között keletkeznek, pl. nagy meteoritek becsapódása, vagy tűzhányók kitörése következtében. Egyéb változások képesek a meleget elmozdítani a tengerek és a légkör különböző részei között, de nem képesek jelentősen megváltoztatni a Föld átlaghőmérsékletét. Ezek a változások, amelyek közé lehet sorolni például kontinensek lemezeinek mozgását, Föld keringési tengelyének lejtését és helyi ökoszisztémáinak változását, amelyek a felfogott energia mennyiséget befolyásolják, csak a lokális klímára vannak hatással.

Ez elmondottakhoz jól jön a történelmi hőmérsékletek meghatározása a Földön a jéghegyek fúrásaiból. Annak ellenére, hogy csupán a legutóbbi 150 év áll a rendelkezésünkre, mégis vannak módszerek a hőmérséklet megállapítására a múltban. Ahogyan az idő múlott, a gleccsereken folyamatosan lerakódtak a tengeri üledékek és oxigént tartalmazó buborékok, amikből meg lehet állapítani a külső hőmérsékletet, amikor ezeket a levegőbuborékokat befogadta a zárvány. A több helyen elvégzett mérésekből meghatározható adott helyen az átlagos történeti globális hőmérséklet. A tudósok képesek így néhány millió évre visszamenőleg rekonstruálni a hőmérsékletet. Az idevágó hőmérséklet-idő függvényből meg lehet állapítani a jégkorszakok és jégkorszakok előtti idők változását, amely ciklusonként 2–6°C között mozog. Ezeknek a ciklusoknak periódusa a 100 ezer évet is meghaladja.

Továbbá, ez a függvény azt is megmutatja, hogy nem található egyetlen olyan időszak sem, amikor a globális hőmérséklet meghaladta volna az ipari forradalom előtti értéket, ami megfelel 2°C foknak.

A legutóbbi jégkorszak kb. 22 ezer éve zajlott le. Ezután természetes felmelegedést figyelhetünk meg. A Föld fokozatosan melegedett 1000 éven át 0.25–0.75°C fokkal. Kr. előtt kb. 8000-ben néhány ezer éven keresztül kiegyensúlyozott hőmérséklet uralkodott, és a klíma is stabilizálódott, ami lehetővé tette a földművelés, és az emberi civilizáció megjelenését, miközben kisebb-nagyobb kilengések is történhettek. Az utóbbi hatezer évben a bolygó ismét lassú ütemben hűlt ezerévenként 0.1–0.2°C fokkal. Azonban ez az irányzat hirtelen megváltozott a 20. század kezdetén. Az utóbbi 100 évben az átlagos globális hőmérséklet elérte a több mint 1°C értéket. Ha megközelítjük az 1880-as évet, látható, hogy a felmelegedés felgyorsult, ami az elmúlt 20 évben 0.4°C volt. A felsorolt adatokból világosan lehet arra következtetni, hogy ha geológiai szempontból nem is különleges az 1°C, de ez a növekedés jelentős abból kifolyólag, hogy az utóbbi 11 ezer évben a globális hőmérséklet sohasem emelkedett többel, mint 0.5°C. A tudományos tények azt mutatják, hogy a rendkívül gyors és jelentős hőmérsékletemelkedés a Földön az emberi aktivitás következménye. A felsorolt érvelések is ezt hivatottak bizonyítani. Minden bizonyítás és vita addig fogadható el, ameddig a tudomány szintjén marad anélkül, hogy ideológiai vagy politikai területre terelődne.

Dr. Palágyi István György

Ujváry Gábor

A Collegium Hungaricum 1945 után

IV. rész

Kerekes Lajos vezetése alatt ismét fontosabbá vált a CH legszélesebb értelemben vett történeti profilja (mindig ideértve a rokon- és a társtudományokat – irodalom-, művészet-, zene-, művelődéstörténet; régészet stb. – is). Maga is rendszeresen tartott osztrák vagy magyar–osztrák kapcsolattörténeti témájú előadásokat, igazgatósága alatt pedig növekedett a historikus ösztöndíjasok száma. Saját tapasztalatából is tanulva fölismerte, hogy a közös múltra, a magyar–osztrák összeköttetésekre vonatkozó kutatások kimeríthetetlen tárháza Bécs, emiatt állt ki a történészek előnyben részesítéséért.

Utóda, Mádl Antal 2004-ben úgy emlékezett, hogy Kerekes „szorgalmazására került sor a CH igazgatói és a nagykövetség kulturális tanácsosi feladatkörének összevonására [...], és így az egyes kulturális, kultúrpolitikai akciókat hatékonyabban és nagyobb biztonsággal [tudták] megvalósítani." (E két funkció még napjainkban is összekapcsolódik.) Ugyanakkor mindez hátrányt is jelentett, hiszen a megnövekedett feladatkörök következtében a két világháború közötti „tudós igazgatótípus" alkalmazása nehezebbé vált. Mádl szerint „a szakmai-tudományos kapcsolatok is bővültek; különösen vonatkozik ez a történettudomány területére. Ekkor már itthoni illetékesek körében megszűnőben volt a politikai tiltás bizonyos osztrák szervezetek, így pl. az akkori Arbeitsgemeinschaft Ost irányába. [Az 1958-ban alapított intézményt valójában már 1964-től – 2006-os megszűnéséig – Österreichisches Ost- und Südosteuropa Institutnak hívták; 1958-tól 1988-ig a magyarbarát Richard G. Plaschka vezette.] Főleg fiatal és középkorú történészek számára nyíltak egyre bővülő lehetőségek ezáltal."

Kerekes igazgatósága alatt az ösztöndíjasok helyzete is megváltozott. A Minisztertanács határozata alapján 1968. december elején állították föl az Országos Ösztöndíj Tanácsot (OÖT), amely a nem szocialista országokba utazó, illetve a nem minisztériumi vagy kereskedelmi stipendiumok odaítéléséről, azaz a „politikailag kényes" kiküldetésekről döntött. Az OÖT tevékenysége elsősorban a magyar pártszervek szerinti nyugat-európai és USA-beli „fellazítási politika" ellensúlyozására irányult, tehát az elvi irányadás mellett a politikai szűrő szerepét is betöltötte. Egyben a kiutazók szigorú felügyeletét is biztosította, illetve – számos ösztöndíjas beszervezésével – hírszerzési célokat is szolgált. Az OÖT Titkársága a KKI főosztályaként működött. Ide nyújtották be a pályázatokat, az ösztöndíjasok hazatérte után pedig itt gyűjtötték össze a kutatók külföldi szakmai és privát kapcsolati hálójára vonatkozó részletes adatokat, a kinti fogadó intézményekről szóló alapos leírásokat, s ez alapján állapították meg, kikre számíthat a hírszerzés és az elhárítás a jövőben. Az OÖT ítélte oda a CH-ösztöndíjakat is, egy-egy évre – s ez így maradt az 1990-es évek végéig – általában 90 hónapnyi keretben. A CH épületének átalakításáig, 1999-ig két-, azóta már egyágyas, kis konyhával, fürdőszobával ellátott szobákban laktak és laknak az ösztöndíjasok, akik 1968-tól az 1970-es évek közepéig általában minimum 2, ezt követően már minimum 1 hónapnyi kutatásra utazhattak Bécsbe, ahol a CH éber munkatársai közül többen is figyelték a tevékenységüket.

A CH újraindítását követően – a már említett, 1963/64. tanévben ott időzötteken kívül – a történészek közül 1970-ig ösztöndíjat kapott például Pamlényi Ervin, Kovács Endre, Varga János, Somogyi Éva, Benda Kálmán, Heckenast Gusztáv, Szűcs László, Tarnai Andor, Spira György és Benczédi László. Bár napjainknál jóval több nehézséget okozott az 1978-ig vízumkényszerrel összekötött kiutazás, a CH-stipendiumokon kívül már számos más lehetőség is rendelkezésére állt a historikusoknak ebben az időszakban. Egyéb magyar ösztöndíjjal, osztrák meghívásra vagy éppen az Österreichisches Ost- und Südosteuropa Instituttal kötött megállapodás alapján sokan kutattak bécsi vagy más osztrák levéltárakban, adtak elő osztrák egyetemeken, kutatóintézetekben és ülésszakokon, jórészt szintén a császárvárosban. Így 1970-ig (ábécérendben; közülük sokan többször is): Ádám Magda, Bartha Antal, Borus József, Ember Győző, Glatz Ferenc, Gonda Imre, Hanák Péter, Jemnitz János, Katus László, Makkai László, Molnár Erik, Mucsi Ferenc, Pach Zsigmond Pál, Pamlényi Ervin, Paulinyi Oszkár, Prokopp Mária, Radocsay Dénes, Ránki György, Ságvári Ágnes, Székely György, R. Várkonyi Ágnes, Zimányi Vera. Ugyanebben az időszakban a CH-ban is előadott Kosáry Domokos, Kovács Endre, Mátrai László, Ránki György, Sőtér István, Szigeti József, Vajda György Mihály és R. Várkonyi Ágnes.

Azt azonban, hogy gondok vannak a stipendiumok elosztásánál, többek között Barta János, a kiváló irodalomtörténész, a berlini Collegium Hungaricum korábbi ösztöndíjasa is jelezte 1968-ban. Megállapította, hogy a CH „eredetileg egy több évtizedes [...] kutató intézmény lenne, de teljesen gazdasági és egyéb jellegű kiküldetések, üdülések és hasonlók színhelyévé vált."

Folytatás a 6. oldalon

Egy magyar jezsuita hős

P. Jálics Ferenc SJ. (1927–2021)

A magyar jezsuita szerzetest, teológus egyetemi tanárt mi laikusok „A két pápa” című 2019-es brit–amerikai–olasz–argentin Netflixen most is látható, filmdrámából ismerhettük meg mint Francisco Jalics. A film ugyan nem említi, hogy Jálics magyar lenne, de nemcsak Argentínában, hanem az Egyesült Államokban, a New Jersey-i és clevelandi magyarok körében is ismert a jezsuita pap neve. A filmben többször feltűnik, az akkor még szőke 50 körüli erősalkatú pap, aki egyetemi tanári állását otthagyva az argentin főváros nyomornegyedében szegényeknek prédikál és oda is költözik, velük dolgozik, a filmben épp autót szerel.

A filmsztárokat felvonultató filmből megtudjuk, hogy katonai junta bebörtönözi Jálicsot Orlando Yorio jezsuita társával együtt, közel fél évig megkötözve, szemét bekötözve kegyetlen körülmények között sínylődnek, de végül is nem kerülnek a harmincezres számot is meghaladó kivégzettek közé, hanem kiszabadulnak.

Jálics Ferenc 1927-ben Budapesten született tízgyermekes családba. Apja kérésére hadapród iskolás majd tiszthelyről lett. A bombázások Nürnbergben érték el, ahol sebesülteket mentett. A légitámadások is életének egyik meghatározó eseménye lett, mely az életnek a haláltól független mélyebb értelméhez vezette őt, egy mindent meghatározó mércéhez.

Amikor hazaért, érettségi után belépett a jezsuita rendbe;1948-ban el kellett hagynia az országot és külföldön folytatta tanulmányait, először a Münchenhez közeli Pullachban nyelveket és irodalmat tanult, majd a Löwen-i Katolikus Egyetemen filozófiából diplomált és egy jezsuita gimnáziumban végzett kétéves gyakorlatot.

A rend 1956-ban Chilébe majd Argentínába küldte; itt már teológiát tanult, 1959-ben szentelik pappá és az argentínai Córdobában a San Miguel-i főiskola teológiai és filozófiai fakultásán dogmatikát és fundamentális teológiát tanított, 1963-tól ugyanott a jezsuita növendékek – többek között a ma Ferenc pápaként ismert Jorge Mario Bergoglio – lelkivezetője volt. Ekkor kezdett lelkigyakorlatokat is adni. Teológiai doktorátusát 1966-ban kapta meg, ezt követően a Salvador-i. ill. a Buenos Aires-i katolikus egyetemen tanított; első könyvei itt jelentek meg spanyolul.

1974-től nyomornegyedbe költözött, hogy megossza életét a szegényekkel. Azt a felszabadítási teológiát alkalmazta, melyet az egyházi hatóságok engedetlennek, sőt lázadónak tartottak, és a hagyományos egyházközségi struktúrák megszakításához és új bázisközösségek létrehozásához vezetett. Ekkor, 1973 és 1979 a között tartomány főnöki elöljárója a jezsuita rendben Jorge Mario Bergoglio volt. Bergoglio megkísérelte marginalizálni a felszabadítási teológiát, és felszámolni azt az új közösséget, amelyet Francisco Jálics és Orlando Yorio jezsuiták a szegények közé telepítettek. Közben az 1976 márciusi katonai puccs után az argentin haditengerészet tisztjei elrabolták a két jezsuita papot, Jálicsot és Yoriót, Jálicsot orosz kémnek, társát gerillának vélték.

A börtön kegyetlenségét Jálics atya új imamód kialakításával tudta túlélni.

Jézus nevének emlegetésével a szemlélődő imamód kidolgozója lett. Ezt a meditációs imatechnikát, amit szemlélődő, kontemplációs lelkigyakorlatos módszerré fejlesztett tovább és tanította, azóta népszerűvé vált.

Miután kiszabadult, el kellett hagynia Argentínát, Clevelandba költözött, ahol testvéreivel és édesanyjával élt. 1978-ban Németországba került, 1984-ben Bajorországban felülmúlhatatlan szervezőkészségével megalapította a Gries lelkigyakorlatos házat, mely a szemlélődésre vágyó keresztények valóságos zarándokhelyévé vált. Az évtizedek során több mint húszezer embernek adott lelkigyakorlatot. Napi négy óra munka és négy óra ima volt a lelkigyakorlatos résztvevők programja és ebből munkából fent lehetett tartani a ház működését, sőt Jálics Ferenc a magyarországi lelkigyakorlatos házakat is tudta támogatni.

Könyveit közel másfél tucat nyelvre fordították le, tizennégy magyar, négy német és három spanyol könyvet írt. Módszerét legalább húsz országban alkalmazzák, például

Németországban, Svájcban, Ausztriában, Magyarországon és Erdélyben is tartanak kontemplációs lelkigyakorlatokat.

Nyaranta hazalátogatott, s Dobogókőn, Tahitótfalun és Püspökszentlászlón tartott kontemplációs lelkigyakorlatokat. 2017-ben végleg vissza költözött Magyarországra.

„A két pápa” című filmdrámában az egyik legizgalmasabb jelenet az, amikor az akkori Benedek pápa és az ő követő pápa, Bergoglio híboros meggyóntatják egymást. Bergoglio bevallja, úgy érzi, nem tett eleget, azért, hogy a két jezsuita papot a junta börtönéből kiszabadíthassa.

Jálics barátja, Orlando Yorio elhunyt anélkül, hogy kibékült volna Bergoglioval, de Ferenc atya 2003-ban közös misét mutatott be és ünnepélyesen megölelték egymást.

A Bergoglio még pápává való kinevezése előtt ő maga is a szegények támogatója és szószólója lett, akárcsak Jálics atya.

A magyar jezsuita pap halálának első évfordulóján barátai, tisztelői világméretű online meditációt szerveztek WhatsApp segítségével a tavaly 94 évesen elhunyt Jálics Ferenc SJ emlékére. A február 13-i alkalomra ezren regisztráltak a Föld 47 országából. A legtöbben, 365-en Magyarországról, közel kétszázan Németországból, majdnem százan Romániából és Argentínából kapcsolódtak be a meditatív csend közösségébe.

Nagy a várakozás arra, hogy Ferenc atya boldoggá avatása négy év múlva elkezdődhessen.

Bika Julianna

A Collegium Hungaricum...

Folytatás az 5. oldalról

Szintén Kerekes Lajos igazgatósága idején, 1968 végén döntöttek a Mogersdorfi Nemzetközi Kultúrtörténeti Szimpózium indításáról. Az osztrák, jugoszláviai (később: horvát és szlovén), illetve magyarországi, elsősorban a dél-burgenlandi településhez közeli megyékből (régiókból) érkező történészek és levéltárosok részvételével évente más-más országban és helyszínen azóta is zajló konferenciára – melynek szervezésében magyar részről, különösen a kezdeti szakaszban a CH is sokat segített – először 1969. július végén került sor a rendezvénysorozatnak nevet adó mezővárosban, Mogersdorfban (Nagyfalván). Ez alkalommal Hegyi Klára, Sinkovics István és Perjés Géza képviselték Magyarországot.

Ugyancsak ekkoriban alakult ki Kerekes Lajos baráti kapcsolata a burgenlandi horvát családból származó történész-politikussal, az osztrák–magyar – elsősorban Burgenland és Stájerország, Magyarországon belül Győr-Sopron és Vas megye közötti – kulturális és tudományos regionális együttműködést minden lehetséges eszközzel segítő, a mogersdorfi szimpóziumot és számos más közös projektet is tető alá hozó Fred Sinowatz-cal. A „Pannónia felfedezőjének” is nevezett Sinowatz később Ausztria oktatási és művészeti miniszterre (1971–1983) lett, 1983-tól 1986-ig az osztrák szövetségi kancellár (miniszterelnök) tisztét is betöltötte. Úgy vélte, hogy „a kultúrpolitika a szociálpolitika összeurópai folytatása a szellemiek terén”, és a közép-európai együttműködés révén példát akart mutatni egész Európának is.

Minderről Kerekes utóda, a CH-ba 1971 szeptemberében az ELTE német nyelv és irodalom tanszékének éléről visszatérő Mádl Antal, valamint az 1973 és 1977 közötti igazgatóhelyettes, Vargyai Gyula történész is többször tanúskodott. Utóbbi jó néhányszor mesélte e sorok írójának, milyen közvetlen és baráti beszélgetéseket folytattak Sinowatz-cal, aki kiválóan érezte és értette a magyar problémákat, és az osztrák–magyar kulturális és tudományos kapcsolatok elmélyítésének elhárcosa volt. Mádl szintén kiemelte Sinowatz megnyerő személyiségét, és megállapította: „négyéves CH-igazgatói tevékenységem során nemcsak a Lenau-társaság elnöki funkciójában találkoztam vele rendszeresen, hanem minden más ügyben is állandóan érezhettem segítő készségét.”

Mádl Antal 2004-es emlékezése szerint igazgatósága alatt az ösztöndíjasoknak viszonylag egyszerű dolguk volt, hiszen aki valóban kutatni érkezett Bécsbe – nyilván az előbb bemutatott, Sinowatz személyében megnyilvánuló segítőkészség miatt is – szinte automatikusan támogatást kapott az osztrák intézményektől. Az ismertebb magyar szakembereknek pedig a bécsi, a grazi, az innsbrucki vagy a salzburgi egyetemek tanszékei is szívesen biztosítottak előadási fórumot. Mádl maga is tartott órákat az innsbrucki egyetem akkoriban alakult összehasonlító irodalmi tanszékén a magyar–osztrák irodalmi érintkezésekről.

Folytatás a következő számban

Lavotta-kultusz Sátoraljaújhelyen

Mozart idejében Magyarországon „nemes magyar” táncokat járnak, melyek zenéjének hallatára – ahogy Csokonai Dorottyájában írja – „minden magyar szívek azonnal budrulnak, ősi természetes lángjaitól gyúlnak”. A nemzeti öntudat hangját ekkor mindenki magáénak érzi.

A katonai toborzások jellegzetes kísérőjeként megjelenő verbunkos hazafias lelkesedést, nemzeti büszkeséget keltő zene első szerzői és terjesztői között ott találjuk Csermák Antalt, Bihari Jánost, s a „magyar Orfeusz”-t, Lavotta Jánost. A verbunkos triász teremtő fantáziája által e zenei anyag sokrétűen gazdagodik. Az új stílus formai, ritmikai, dallami, hangnemi, harmóniai eszköztára és előadásmódja hat a csárdás, majd a népies műdal irodalmára, s meghódítja mind a kamarazene, mind a zongora- és dalirodalom, a színpad és a ciklikus művek világát. Ezen a nyelven szól a nyugati formákat felhasználva Erkel Ferenc, Mosonyi Mihály és Liszt Ferenc, megteremtve vele a nagyvilágban is ismert és elismert magyar romantikus zeneirodalmat.

Lavotta János (1764–1820) zeneszerző, hegedűvirtuóz, színházi karmester és házitanító munkásságában az előadóművészet és a zeneszerzés elválaszthatatlanul fonódik össze. Hegedűjátékának virtuóz jellege a verbunkos előadói stílusából adódik. A műveiben található díszítések, futamszerű harmóniai felbontások, pizzicatók, akkordok, kettősfogások, kadenciák mind-mind arra utalnak, hogy technikailag bravúrosan játszott hangszerén. A kortársak leírásaiból megtudhatjuk azt is, hogy a könnyed hangszerkezelés mély, szenvedélyes előadásmóddal, érzékien szép hegedűhanggal párosult. Gondosan letisztázott és rendszerezett szerzeményeiben a verbunkos tisztán zenei jellegű és elvű formafejlődésen megy át. Műveinek leggyakrabban játszott része „vért pezsdítő magyar muzsika”, de megtalálhatjuk köztük a korabeli nemesi bálok, mulatságok repertoárjának Európa-szerte kedvelt táncait is. Művészete a XX. század zeneszerzőit is megihlette: Hubay Jenő 1906-ban operát írt róla, Farkas Ferenc több műfajban is hódol emlékének.

Sátoraljaújhelyen Lavottának valóságos kultusza van, mely messze túlmutat a város határain. E tisztelet mozgatórugója Dombóvári János, aki misszionáriusi munkát teljesít a zene szolgálatában: hegedű és brácsa tanáraként pallérozza az ifjúság képességeit, kutatómunkát végez, tanulmányokat ír, hangversenyeket szervez. Műveltséget formál. Serény odaadással fáradozik azon, hogy a Tállyán nyugvó verbunkos-szerző emlékét szolgálja, művelje. Nevéhez fűződik, hogy 1989-ben a sátoraljaújhelyi Művészeti Iskola felvette Lavotta János nevét – majd felavatta Lavotta domorművét, melyet Lavotha Géza szobrászművész, a Lavotta-család leszármazottja alkotott. 1990-ben Lavotta-alapítvány létesült. 1991-ben létrehozta a történelmi Zemplén és Abaúj megye térségének máig egyetlen művészeti díját, a Lavotta János-díjat. 1994-ben monográfiát jelentetett meg *Pusztafedémestől Tállyáig* címmel, mely zenetudományi hiányt pótol. Megalapítása óta művészeti vezetője és koncertmestere a Lavotta Kamarazenekarnak, mely 11 CD-n a verbunkos zenét népszerűsíti. Sokoldalú tevékenységének része, hogy három évtizede szervezi a Zempléni Zenetudományi Konferenciákat, melyek témakörét mindig egy-egy magyar zeneszerző születésének, vagy halálának kerek évfordulója döntötte el. A tanácskozások sora hozzájárult a magyar zenekultúra egészéhez, ezen belül Lavotta életművének megismeréséhez, kutatásához. Az elhangzott előadások válogatott anyaga Lavotta halálának bicentenáriuma alkalmából *Lavottától Kodályig* címmel tanulmánykötetben jelent meg 2021-ben. A mintegy félezer oldalas könyvben ismert zenetörténészek, hangszeres művészek, felvidéki és kárpátaljai muzsikusok átfogó elemzéseiken keresztül tárják fel a különféle zeneszerzőkről és művekről szóló, valamint a verbunkos zenei stílusával kapcsolatos legújabb kutatási eredményeket, összegzik a „magyaros stílus” gyökereit, virulását és hervadását, a beletkolló és belőle kiágazó áramlatokat. Nem utolsósorban elemzik a hazai és a nyugat-európai szerzők műveire, valamint emberi méltóságunkra és hazaszeretetünkre tett hatását.

Radics Éva

Lezárult az Esterházy János Emlékév a Felvidéken

Hogy Esterházy János, egykori felvidéki politikus, mártírhalált halt nyitraújlaki gróf mennyire jelen van a Felvidék köztudatában, bizonyítja a 2021-ben, születésének 120. évfordulója alkalmából meghirdetett Esterházy János Isten Szolgája Emlékév rendezvényei, nyilvános megemlékezések, emlékünnepségek, találkozók, koszorúzások iránt megnyilvánult érdeklődés. Az életéről összeállított vándorkiállítás végigjárta egész Felvidéket, és akik eddig nem ismerték személyét, tevékenységét, ebből megtudhatták. A maga idejében tekintélyes birtokokkal rendelkező család tagjai mindig hűségesek voltak hitükhöz, nemzetükhöz, szülőföldjükhöz. Esterházy János édesanyja lengyel volt, de testvérként tekintett a magyarokra, szlovákokra, csehekre, és ebben a szellemben nevelte gyermekeit is. János később a szlovákiai magyarság politikai vezetője lett, az Országos Keresztény Szocialista Párt, majd az Egyesült Magyar Párt elnöke és a Szlovenszkói Magyar Párt megalapítója. A rendezvényeken Molnár Imre történész, Esterházy-kutató hozta közelebb a közönséghez a mártír gróf életét, érdemeit, illetve méltatlan meghurcolását, majd mártírhalálát. Istenes József építész, a V4 országok Építészeti Alapítványának kurátora pedig az alsóbodoki Esterházy János Zarándokközpont tervezésének, építésének történetét ismertette. Ennek a zarándokközpontnak a területén, a Szent Kereszt Felmagasztalása kápolnában levő sziklasírban leltek végső nyugalomra a gróf hamvai.

Az emlékév zárására Esterházy János halálának 65. évfordulóján, március 8-án és az ez ezt követő napokban került sor. Felvidék számos településén ekkor rendeztek emlékünnepségeket, koszorúzásokat, beszélgetéseket, tartottak szentmiséket. Nagyszabású rendezvény keretében zárták az emlékévet Pozsonyban. A Liszt Intézet-Magyar Kulturális Központ adott otthont az eseménynek. Itt ugyancsak bemutatták a vándorkiállítás tábláit, Istenes József előadást tartott a zarándokhely létesítésének ötleteiről, kivitelezéséről és a 2017-ben megvalósult, évtizedekig Csehországban levő hamvak végső elhelyezéséről. A zarándokhely és a Szent Kereszt Felmagasztalása kápolna megépítése Paulisz Boldizsár alsóbodoki vállalkozó ötlete volt, aki küldetésének tartotta egy olyan végső nyughely és egyben zarándokhely kialakítását, ahol végre elhelyezhetik a hamvakat ott, ahonnan a gróf is szívesen szemlélte Zoboralját, szeretett szülőföldjét. Miután megépült a hely, ünnepélyes keretek között, magas közjogi méltóságok, egyházi vezetők, a környék népe, Esterházy-Malfatti Alice, a gróf lánya és családja, lengyelországi rokonok jelenlétében került az urna a sziklasírba. Esterházy jogtalan elfogására, elítélésére, a gulágra hurcolására, majd cseh szlovákiai börtönökben való megkínzására mindmáig nem történt igazságtétel, rehabilitálása máig nem történt meg. Bűnéül rótták fel, hogy szétverte Csehszlovákiát, hogy hazaáruló volt, hogy antiszemita volt, holott éppen ő volt az, aki a szlovák parlamentben nem szavazta meg a zsidótörvényt, ő szerzett hamis papírokat számos zsidónak, hogy megmeneküljenek a biztos haláltól. A börtönévei alatt is megtartotta az apja halálakor rábízott örökséget, a haldokló apa akkor négyéves fiának azt mondta: Légy jó keresztény és jó magyar! A pozsonyi rendezvényen bemutatták Zsigmond Dezső rendező és Csányi János producer Triptichon című filmjét is, amely a gróf életének, tevékenységének, bebörtönzésének és mártírhalálának teljes keresztmetszetét adja. Az ezt követő Molnár Imre vezette beszélgetésnek egyik résztvevője, Dunajszky Géza pedig újabb ismeretekkel gazdagította a grófról alkotott képet, amikor elmondta, hogy fiatal tanítóként a Zoboralján még találkozott olyan egyénekkel, akik pontosan tudták, Esterházy miként segítette az üldözöttek menekülését a háború idején.

Az emlékév zárásaként ugyancsak bensőséges ünnepséget tartottak a gróf szűkebb szülőföldjén Nagycétényben és a hamvainak végső nyughelyet adó Alsóbodokon. Valamennyi helyszínen külön kihangsúlyozták, hogy Esterházy János boldoggá avatásának folyamata meginduljon, jó ütemben haladjon, de teljes jogi, politikai és társadalmi rehabilitálása mindmáig elmaradt. Ha valaki, hát ő pedig legalább halálában megérdemelné, hogy megszabadítsák az igazságtalanul rárótt bűnöktől. Az Esterházy János Emlékév ugyan lezárult, de Esterházy példája velünk marad, a hit csodálatos erejében bízni, adakozni és a nemzetért akár az életet is feláldozni. Ahogy ő tette.

Benyák Mária

Az orosz–ukrán háború és kárpátaljai vonatkozása

Február 24-én Oroszország teljes körű háborút indított Ukrajna ellen. A megtámadott országban hadi állapotot és általános mozgósítást rendeltek el. A harcok eredményeképpen kolosszálisak az okozott gazdasági károk, ezrekben mérik a többségében civil áldozatok, köztük gyermekek számát is. Mindamellett Kárpátalját eddig szerencsére csak közvetetten érintette a konfliktus.

Bár a 2014 óta tartó ukrán–orosz háború nagyobb méretű kiújulására figyelmeztetett mind az ukrán fél, mind az amerikai hírszerzés, ép ésszel kevéssé lehetett valószínűsíteni, hogy ilyen méretű támadást indít az Ukrajnával szomszédos állam. Annál is inkább, hogy ez a háború önkényesen vette el a békét az ukránoktól, és a második világháború óta talán először veszélyeztette ilyen szinten az egész kontinens békéjét. Az orosz háborús célokat a nyilvánvaló hazugságokon túl leginkább az hazudtolja meg, hogy az orosz bombák jellemzően Kelet-Ukrajna orosz anyanyelvű lakosságát irtják. A támadást követően az egész ország területére vonatkozóan Kijev hadiállapotot jelentett be, az ukrán kormány pedig meghozta a szükséges rendkívüli törvényeket és rendeleteket, kezdve többek között a 18 és 60 év közötti férfi lakosság általános mozgósításának elrendelésével.

A több hete dúló véres háború következtében több tucat ukrán várost légitámadás ért, még a nyugat-ukrajnai Lvivet (egykori Lemberget) is. Az eddig okozott gazdasági károk mérhetetlenek, viszont mindez eltörpül a kioltott – elsősorban civil lakosok – életének sokasága mellett. Eddig pontos adatok sem a katonai, sem a polgári veszteségekről nem jelentek meg. Annyi viszont bizonyos, hogy több ezerre becsülhető az áldozatok száma. Csak gyermekek közül száznál is többen estek a harcok áldozatául. Annak tükrében, hogy orosz részről a katonai objektumokon és repülőtereken kívül számtalan bombatámadás – minden bizonnyal szándékosan – ért civil lakónegyedeket, iskolákat, kórházakat, de még szülészeteket és óvóhelyként működő színházakat is – fájdalmas tény. Zelenszkij ukrán elnök egyik beszédében úgy nyilatkozott, hogy eddig csak atomot nem vetett be ellenük az agresszor, egyébként pedig kazettás és vákuum bombáktól kezdve mindent. A vérontás befejezése miatt az ukrán elnök és kormánya rendületlenül kéri az ukrán légtér lezárását az orosz gépek elől. Ezzel párhuzamosan viszont az Ukrán Külügyminisztérium oldalán közzétett adatok napra pontosan jelzik az oroszok veszteségeit, a március 17-i állapot szerint elesett 14 ezer katona. Igaz, a veszteségekről vannak eltérő, számbelileg sokkal kisebb jelentések is.

Diplomáciai téren is tartanak a kemény harcok Oroszországgal, melyekhez Magyarország is társul. Március 2-án az ENSZ Közgyűlésen, Genfben például 193 ENSZ-tagországból 141-en ítélték el az orosz államot, ezzel együtt felszólították a „különleges hadműveletek” – mert hát így hívják az Ukrajna elleni háborút Oroszországban, amit ha tényleges nevén merészeli nevezni valaki, azt az orosz hatóságok 15 év börtönnel hálálják meg – azonnali beszüntetésére és az orosz haderők Ukrajnából való kivonására. Néhány napja Oroszországot kizárták az Európai Tanácsból is. Eddig négy szankciós csomagot vetettek be a támadó állammal szemben, melynek nagyon komoly gazdasági következményei lettek, viszont ezek egyelőre nem vették el a háborútól és pusztítástól való kedvet. Megdöbbentő, hogy az orosz lakosság nagy része rendületlenül elhiszi és még helyesli is Moszkva kommunikációját és lépéseit.

Ukrajnát illetően két fontos állomást érdemes megnevezni a diplomácia terén. Egyfelől azt, hogy az általános háború kezdete óta beadta az EU-csatlakozásról szóló kérvényét, amit minden EU-tagállam támogatott. Másfelől azt, hogy március 16-ával Ukrajna Moldovával együtt energetikai EU-tag lett.

A véres harcokon kívül a lehető legkeményebb információs háború is dúl, ami nem hagyja ki a kárpátaljai magyarokat sem. Például felröppent az a hír, hogy a kárpátaljai magyarok, de még a ruszinok is, referendumot készítenek elő az Ukrajnától való elszakadásról és az ezt követő állítólagos Magyarországhoz történő csatlakozásról. Ezt a koholmányt a kárpátaljai magyar vezetők és a magyar kormány is haladéktalanul elutasította.

Azonban már Kárpátalján sem ismeretlen a légiriadó. Az elmúlt napokban, pontosabban a hajnali órákban többször szólaltak meg a szirénák, ami a légtérben lévő veszélyre utalt. Elképzelni is rossz, mi fut végig ilyenkor sokunk fejében. Viszont ez a megye jelenleg talán a legbiztonságosabb terület Ukrajnában. A lebombázott ukrán városokból érkező menekültek hatalmas része, ha nem Kárpátalja valamelyik határátkelőjén kísérel meg átkelni a szomszédos országokba, akkor itt keres átmeneti befogadó helyet. Bár nincsen nyilvános adat a megyébe érkezett menekültekről – valószínűleg nem véletlenül –, az biztos, hogy még a legeldugottabb falvakban is rengetegen vannak. A helyi lakosok részéről az ukrán hatóságok csupán azt a kikötést teszik, hogy minden esetben jelezzék, kinek adtak menedéket.

„Nyugosznak ők, a hös fiak, / Duló csaták után…” [Bolond Miska, 1869. március 28.]

Ilyen körülmények között nem is lehet kívánni egyebet, mint amit Jókai Mórtól szoktak idézni az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharcról való megemlékezésül, melyre idén csupán néma koszorúzással emlékeztek a kárpátaljai magyarok – legyen béke, szabadság és egyetértés!

2022. március 18.

Paládi Renáta, Ungvár

Háborús szelek Romániában

Háborús pszichózis, felvásárlási hisztéria vett erőt március elején Románia lakosságán. Közben humanitárius szempontból jól teljesít az ország, a civilek és az egyházak után az állam is beállt a sorba az ukrajnai menekülők segítésének tekintetében.

Március 13-án, e sorok írásakor meghaladta a 400 ezret a háború elől menekülő azon ukrajnai állampolgárok száma, akik Romániában vagy az országon keresztül továbbutazva szeretnének minél messzebb kerülni a hazájukban tomboló pokoltól. Közülük több mint 310 ezren el is hagyták már az országot. A belépésre jelentkezők száma szinte egyenes arányban nőtt azzal, ahogyan az orosz csapatok egyre beljebb hatoltak Ukrajna területén. Külön riadót jelentett, hogy március 12-én már Kárpátalján is megszólaltak a légvédelmi szirénák, így a határhoz legközelebb élők – köztük a 150 ezer lelkesre becsült magyar közösség tagjai – közül is mind többen választják a menekülés útját.

Az ukrajnai menekülők fogadása és ellátása támasztott feladatok újra bebizonyították, mekkora szükség van a civil és egyházi szervezetekre a szociális gondoskodás terén. A háború első napjaiban ugyanis az Ukrajnából érkezők gondjainak enyhítésére, e sajnálatos sürgősségi eset kezelésére szinte kizárólag ezek a struktúrák és magánszemélyek mozdultak meg, az állami szervezetek csak napokkal később kezdték felvállalni a feladatok egy részét. A határon való fogadás elemi gesztusain túl az emberi szolidaritás megnyilvánulásának számos módjával találkozhattunk, külön szegmensnek tekinthetők a célzottan a kárpátaljai magyarok megsegítését célzó akciók. Többnyire formai szinten megrekedt testvértelepülési kapcsolatok teltek meg tartalommal, különböző segélyeket szállító járművek indultak északnak, rengetegen ajánlottak fel lakóhelyeket a rászorulóknak. A vasútállomásokon, nagyobb létszámot befogadó terekben melegedő, elsősegélyt nyújtó sátrak nőttek ki. Némi fáziskéséssel – és technikai bakik sorozatával – a román kormány ingyenessé tette a menekültek utazását vasúton, közúton, vízen. Egyszóval fokozatosan belenőtt egy olyan szerepbe, amelybe csak élesben lehet igazán belenőni.

A március 9-i kormányülésen hozták nyilvánosságra az első leltárt: Románia addig a pillanatig 54,7 millió lejt (11 millió eurót) költött a menekültek megsegítésére. Az összeget, valamint a további költségeket a kormány sürgősségi alapjából biztosítják. Az összesítést az Európai Bizottság elé terjesztik megtérítésre, folyamatban van ugyanis az ezt lehetővé tevő uniós pénzügyi mechanizmusok kidolgozása. Az EB több tagja is a helyszínen győződött meg a segítségnyújtás hatékonyságáról, és támogatásáról, és biztosította Romániát a menekülthullám kezelésében.

A háború szelének közeledése azonban kevésbé „rokonszenves” fejleményeket is hozott. Több árucikket is érintő bevásárlási hisztéria tört ki. Előbb az üzemanyagtöltő állomásokat rohanták meg az emberek egy közösségi médiában „útra kelt” fénykép alapján, amelyet egy belényesi MOL-partnerkútnál fotóztak, és amely több mint 50 százalékos növekedést mutatott az addigi árakhoz képest. A kormány igyekezett megnyugtatni a kedélyeket, miszerint elegendő üzemanyag áll rendelkezésre, súlyos bírságokat rótt ki a spekulatív próbálkozók ellen, ám az is kétségtelen, hogy ha mérséklődtek is az árak, a korábbiakhoz képest 25-30 százalékkal magasabb szinten stabilizálódtak. Hasonló őrület tört ki az üzletekben is, az emberek – akárcsak a koronavírus-járvány kiváltotta karanténhelyzet első heteiben – kiürítették az alapélelmiszerek polcait.

A folyamatokat csak alátámasztja a CURS közvélemény-kutató legfrissebb felmérése, amely szerint Románia állampolgárait sokkal inkább aggasztja az energiahordozók és az élelmiszerek árának növekedése, mint az ukrajnai háború. A kutatásra válaszolók sorrendjében a háború csak a negyedik helyen áll, 93 százalék tartja nagyon aggasztónak a helyzetet. A fegyveres műveletek Romániára való átterjedésétől 89 százalék tart – a koronavírus új variánsaitól csak 58 százaléknyi.

Ezek mellett szinte elsikkadt Kamala Harris amerikai alelnök bukaresti villámlátogatása, amikor is a magas rangú politikus kijelentette: az Egyesült Államok továbbra is elkötelezett a NATO-tagállamok területének minden egyes négyzetcentiméterének megvédése iránt. A romániaiak valahogy úgy vannak vele, hogy hiszik, ha látják. Bár inkább azt szeretnék, ha a történelem nem kényszerítené ki mindennek vagy ellenkezőjének a bebizonyosodását.

Csinta Samu

Szerbia választások előtt

Elengedhetetlen a vajdasági magyar politikum és a közösség aktív szerepvállalása

Az anyaországi választásnak a nemzet szempontjából sikeres eredményében bízik a vajdasági magyar közösség és annak jelentős, cselekvő párja, a Vajdasági Magyar Szövetség is. Április 3-a nemcsak Magyarország, hanem az egész Kárpát-medence, sőt Európa jövője tekintetében is rendkívül fontos – és Szerbia vonatkozásában is sorsdöntő. Egyrészt azért, mert csak mindkét ország politikai stabilitása tarthatja fent a politikai, gazdasági, társadalmi, infrastrukturális, egészségügyi, szociális, kulturális, oktatási és megannyi téren megvalósuló szerb-magyar kétoldalú kapcsolatok dinamikus fejlődését, a vajdasági magyar közösség, és ezáltal az összes nemzet presztízsének az emelését, szülőföldjén való egyéni és közösségi boldogulását, Európa sorsának további alakulását – másrészt pedig ezen a napon Szerbia is az urnák elé vonul, a nyugat-balkáni országban ugyanis ezen a napon lesznek az előrehozott köztársasági parlamenti választások, és a lakosság új (régi?) államfőt is választ. Az itteni magyar közösség számára húsbavágó, hogy az anyaországban Orbán Viktor politikája, azaz a Fidesz-KDNP pártszövetség, idehaza pedig Aleksandar Vučić jelenlegi köztársasági elnök nyerjen, a köztársasági parlamentben viszont önálló frakciója legyen a VMSZ-nek.

A VMSZ álláspontja szerint elengedhetetlen a Pásztor István vezette párt aktív szerepvállalása és a vajdasági magyar közösség híd szerepe az anyaország és szülőföldünk között. Ez a külhoni magyarok esetében oly sokszor emlegetett híd szerep felvállalása és cselekvő formálása ugyanis meganyni pozitívumot hoz nemcsak szűkebb közösségünk, hanem Szerbia és Magyarország számára is, illetve követendő példát állít a régió magyarsága, valamint az érintett államok és Budapest viszonyának rendezése elé. Az elmúlt évek ugyanis bebizonyították: a kisebbségi politizálás és a nemzeti kisebbségi közösség számára nincs más alternatíva, mint a hatalomban való aktív részvétel, a szülőföld és az anyaország sorskérdéseinek felvállalása, az egymás mellett való kiállás, a két ország közötti kapcsolatok tevékeny alakítása, javítása. Mindezeket alátámasztják azok, a vajdasági magyarság szülőföldjén való megmaradását szolgáló programok, amelyek az anyaország támogatásának, a VMSZ kezdeményezésének és tevőleges részvételének, valamint Szerbia együttműködésének, partnerségének köszönhetően valósulhattak meg az élet minden területén, a (vajdasági) magyar kulturális, vallási és épített örökség megőrzésétől kezdve a gazdaságfejlesztési programokon, a közoktatás korszerűsítésén, a családok és a kisvállalkozások megerősítésén át a két országot felölelő infrastrukturális beruházásokig.

Erőfeszítésekkel teli hetek állnak a Vajdasági Magyar Szövetség mögött, hiszen egyszerre két helyen, mégis egy ügyért folytat(ott) kampányt: *az az érdekünk, hogy az anyaországi polgári kormányzat folytatni tudja a határokon átnyúló nemzetépítő munkáját, ezért a Vajdasági Magyar Szövetség aktívan támogatja Orbán Viktor kampányát* – fogalmazott Pásztor István pártelnök, és arra buzdította a vajdasági hetvenezer kettős állampolgárt, hogy *a Fideszre adják (levél)szavazatukat, hiszen ez az elemi érdeke a vajdasági magyar közösségnek.* Egyértelművé tette azt is, hogy ittthon Aleksandar Vučić államfő következő mandátumában érdekelt: hiszen az elsők között, a nyilvánosságot felvállalva támogatta aláírásával a jelölését. Ami viszont az előrehozott szerbiai köztársasági parlamenti választásokat illeti, a Vajdasági Magyar Szövetség önállóan indul a megmérettetésen – a párt álláspontja szerint ugyanis ennek sincsen alternatívája. A párt és elnöke várakozása szerint a VMSZ a 2020-ban tartott parlamenti választáson elért eredményben bízik, és elégedettek lennének a több mint hetvenezer szavazattal.

– A Vajdasági Magyar Szövetség érdekérvényesítő ereje nem elsősorban annak a függvénye, hogy hány mandátuma van – eggyel több vagy eggyel kevesebb –, hanem annak az összefogásnak, annak az egy irányba húzásnak és a magas támogatásnak, amit folyamatosan produkálni tudunk egy-egy választáson. Ezért ez az elsődleges cél. Azt remélem, hogy ezúttal is önálló frakciója lesz a szerbiai képviselőházban a VMSZ-nek, azaz minimum öt vagy több mandátumunk – fogalmazott Pásztor István.

A Vajdasági Magyar Szövetség *Értetek, Veletek, Mindannyiunkért!* mottóval kampányolt az előttünk álló választásokon, és ezúttal is heti több mint félszáz kampányrendezvényt tartott, eljutva Vajdaság minden térségébe, a legkisebb településekre is, hogy az emberekkel találkozva a választásokon való részvételre buzdítson, rámutatva az anyaországi és a szerbiai választások tétjére, és hangsúlyozva az összefogás fontosságát. *Mindkét ország és a mi életünk is előre menjen, ne hátra – erről döntünk április 3-án* – hangoztatták kampányrendezvényeiken, melyekhez anyaországi, Kárpát-medencei és szerbiai politikusok is csatlakoztak, hiszen például Vučić szerb elnök és Szijjártó Péter magyar külgazdasági és külügyminiszter társaságában rakták le egy jelentős magyarországi és szerbiai támogatással megvalósuló beruházás alapkövét, a Concordia Minoritatis Hungaricae Polgári Egyesület megalakulásának és területi irodáinak megnyitása huszadik évfordulóján pedig az anyaországi kormányzat és a határon túli magyar vezetők biztosították támogatásukról a VMSZ-t, hangoztatva, hogy *a cél előttünk, a NEMZET mögöttünk.*

*

A kampány és az elmúlt évek sikertörténetei nyomán a vajdasági magyar közösség és a VMSZ bízik és reménykedik az ittboni és az anyaországi választások eredményességében, és a megkezdett programok folytatásában. Április 3-án Szerbiában és Magyarországon is óriási, és az elkövetkező időszakot meghatározó a tét.

Fehér Márta

Társadalmi tükörben a magyarellenességről

Vannak könyvek, amelyeket nem lehet elolvasni. Olvasgatni kell, lapozgatni, megnézni egy ábrát, egy táblázatot – és elgondolkozni azon, hol élünk, közösségként merre tartunk?

A *Magyarellenesség Romániában* ilyen kötet. A Kiss Tamás, Toró Tibor, Jakab Zalán Tamás szerzői hármas munkája a *Bálványos Intézet* és a *Székelyföldi Központi Intézet*, két újnak mondható tudományos műhely közös programjaként valósult meg.

A bevezetőben a szerzők megfogalmazzák céljukat: „szemléltetni fogunk magyarellenes megnyilvánulásokat, illetve széles körben elterjedt magyarellenes attitűdöket, azonban célunk ennél általánosabb volt. A magyarokkal szembeni viszonyulás (illetve a magyarellenesség) társadalmi szerkezetét akartuk megérteni, illetve rá akartunk mutatni azokra az intézményes mechanizmusokra, amelyek a magyarellenes attitűdöket újratermelik.” (9 old.) Komplex kutatást folytattak le, végeztek telefonos és online kérdőíves kutatást, elvégezték tankönyvek és egy bizonyos közösségi média tartalomelemzését. Külön figyelmeztetnek arra, hogy a magyarellenességet sokan átpolitizált értelemben használják, a bírálat önmagában nem jelent magyar (mondjuk: RMDSZ) ellenességet. Az elemzők hangsúlyozzák, hogy „Magyarellenességnek az egyenlőtlen viszonyrendszernek az attitűdökben, habitusokban lerakódott és a különböző diskurzusokban megnyilvánuló elemeit tekintjük, amelyeknek kulcsszerepük van az említett egyenlőtlenségeknek az újratermelődésében.” (10 old.)

Egy ilyen munkát kezébe vevő olvasó számára a fő kérdés: javul, avagy romlik a helyzet? Mi a trend, merre haladunk? Ezért a továbbiakban a kötet első fejezetéből (*A magyarokkal szembeni többségi attitűdök* – kérdőíves kutatás tanulságai) mutatok be pár, számomra jelentéses adatot. Az elemzés során két síkot különítettek el: a magyarok/kisebbségiek egyéni társadalmi részvételének támogatottságát, aminek ellentétje az etnikai kizárás, illetve a kulturális és politikai pluralizmus támogatottságát.

Az ilyen kutatások általában a társadalmi távolságok kérdésével kezdődnek – jelen kötet sem kivétel. És mindjárt az elején egy olyan helyzet jelenik meg előttünk, amely további kutatásokra ösztönöz. A vizsgálat szerint a románok a magyarokat kevésbé fogadják el (szomszédként, munkatársként, felettesként, családtagként), mint más kisebbségieket, bár a különbség nem nagy, 2–3%-nyi. Családtagként fogadják el legkevésbé: a telefonos lekérdezés esetében az elfogadás 87%, az online adatfelvétel esetében 82%. Az 5 százalékos különbség magyarázata az lehet, hogy a telefonban valakinek elmondják a véleményt, míg az online kérdőív esetében az egyén egymaga van, tehát őszintébb (mer lenni). A családtagként való elfogadás alacsonyabb értéke elgondolkodtató, hiszen a román-magyar vegyes házasságok aránya évek óta emelkedik, napjainkban Erdély-szinten közelít a 20%-hoz, de szórványban ennek a kétszerese is lehet. A fordított kérdésre (a magyarok mennyiben fogadják el a románokat) a román válaszadók szerint a magyarok sokkal tartózkodóbbak a románokat illetően: szerintük a magyarok 78% (telefonos), illetve 58%-a (online) fogadja csak el a románokat. Ebből az következne, némi áttétellel, hogy a vegyes házasságokat többnyire a románok kezdeményezik, illetve részükről történik meg az első lépés. Ez az, amit nehéz elhinni, hiszen a románok számára a házastárs választása sokkal nagyobb potenciális populációra terjed ki, mint a magyarok számára – szórványban. A magyar fiatal érzi úgy sok esetben, hogy a helyi nyelvi-etnikai közösségben nem talál magának megfelelő társat.

Itt a lényegi kérdés: milyen tükörben látják a románok önmagukat és másokat? Önmagukat toleránsaknak gondolják, a kisebbségi viszont szerintük kevésbé az. Azt vélik kevésbé elfogadónak, aki társadalmi helyzetéből kifolyólag kiszolgáltatott, anyanyelvének használata mindenféle korlátokba ütközik – miért volna ő a tartózkodóbb?

Munkaerőpiaci helyzet: hogyan kell viszonyulni a magyarokhoz? Arra a kérdésre, hogy „Amikor kevés a munkalehetőség, a románokat előnyben kellene-e részesíteni?” 18% vélte úgy, hogy a magyarokat diszkriminálni kellene (más kisebbségek/etnikumok esetében az érték 36% – vajon a romák okán?). Érdekes, hogy a bírói és rendőri pálya esetében a magyarok is azt gondolják, hogy a románokat kellene pozitívan diszkriminálni (28%). Jelentéses, hogy a fiatalok kevésbé diszkriminálnak, és a magasabb végzettség esetében is alacsonyabb a diszkrimináció aránya – erre számítani lehetett. Miként arra is, hogy regionális szinten minden téren a legnagyobb elutasítás Olténiában tapasztalható.

A helyi (polgármester) és központi (parlamenti) választhatóságot illetően megint a telefonos lekérdezés hozta a megengedőbb adatot (79%-os), az online jelentősen kisebb (71%). És minden téren a más kisebbségiekkel szemben alacsonyabb az elutasítás – lásd Románia erdélyi szász etnikumú elnökét. Arra a kérdésre a válasz, hogy románként szavazna-e magyarra (6,1% igen) ismét további kérdést vet fel. Hiszen ez azt jelentené, hogy a vegyes házasságban élő román sem nagyon szavaz magyarra. És mivel a vegyes házasságok többsége értelemszerűen Erdélyben köttetik, itt sokkal magasabb kellene legyen ez az arány, de nem az: 6,5%.

Nézzük meg a románok és a magyarok/más kisebbségek közötti kapcsolatok kérdését. Ismételten a magyar kapcsolat tűnik konfliktusosabbnak, az eltérés 9%, igen nagy. A válaszadók szerint a románok és a magyarok közötti kapcsolat 23% szerint konfliktusos, 59% együttműködő és 18% szerint kölcsönös érdektelenség jellemzi. Ezen a téren a korábbi kutatásokhoz képest trendszerű változás nem figyelhető meg.

Végül utolsóként idézem a kisebbségi jogokkal kapcsolatos véleményeket. A magyarok esetében a létező jogokat a románok 20%-a túl soknak tartja, túl kevésnek 11%, éppen elegendőnek 69%. A többi kisebbség esetében az adatsor: 20% – 15% – 65%. Itt is van egy megjegyzésem: ha a többségtől függ kizárólagosan, a kisebbségek jogai csak apadnának, mert minden nemzet(iesítő) állam számára a kisebbség külön gond. Tehát ezeket a válaszokat mindenképpen össze kell(ene) vetni egy kisebbségi felmérés adataival.

Az első kérdéscsoportra vonatkozó következtetésként a szerzők azt fogalmazták meg, összességében elmondható, hogy a magyarok egyéni integrációjával, illetve társadalmi részvételével kapcsolatban a román többség alapvetően támogató, a magyarok a társadalmi kizárás viszonylag alacsony fokával szembesülnek a többséghez tartozókkal fenntartott személyes kapcsolataikban. Az állampolgári jogegyenlőség és a politikai részvétel tekintetében már nem ennyire egyöntetűek a válaszok, de még mindig meglehetősen kedvezőek az eredmények.

Értékes munkát tettek le kultúránk virtuális asztalára a szerzők. Az volna jó és hasznos, ha hasonló kutatásokat időszakonként meg lehetne ismételni. És természetesen, a román nyelvű kiadásra is szükség volna – mert a románság is címzettnek tekinthető.

Kiss Tamás – Toró Tibor – Jakab Zalán Tamás: Magyarellenesség Romániában. Kolozsvár, 2021, 205 oldal.

Bodó Barna

Burgenlandban jó óvodásnak lenni

A burgenlandi magyarok szívükben őrzik magyarságukat, beszélni nem sokan szoktak róla. Időnként azonban mégis szükség van rá, hogy hazafias érzelmeiket megvallják egy nagyobb közösség előtt. Több nyelven éneklő kórusuk szűkebb hazájukon kívül más, a határ túloldalán lévő településen is nagy sikert aratott, és versmondóikat sem kell nógatni arra, hogy fellépjenek a világot jelentő deszkákra. Joggal büszkék felnőtt néptánc-csoportjukra is. A magyar kultúra iránt elkötelezett egyesületek alkalmanként együttesen is szerepelnek.

A burgenlandi magyar egyesületek közt az UMIZ, az Ungarisches Medien- und Informationszentrum, azaz a Magyar Média és Információs Központ, az egyik nagyobb szervezet, amely szervesen illeszkedik a magyarországi és a Magyarországot övező országok hasonló indíttatású magyarságműhelyeihez. Az alsóőri – unterwarti – vezetője Kelemen László, aki az intézmény kultúrházának, könyv- és levéltárának is lelkes gondozója. Szervezetük kebelében működik a „Beirat für mehrsprachige Kindergartenpadagogik”, a „Többnyelvű Óvodapedagógiai Bizottság”, amelynek oszlopos tagja Dowas Katalin.

Katalin színes, ötletgazdag egyéniség, ösztönösen jó kommunikációs és rajzkészsége van, s fáradhatatlanul dolgozik az óvodáskorúak testi, lelki, érzelmi fejlődése érdekében. Lakhelye szerint felsőőri (oberwarti) illetőségű, de nemcsak az ottani, hanem a környező falvak óvodásait is tanítja, pl. Vörösváron, Rotenturmban. A magyar gyermekeknek vagy a magyarul tanulni vágyó burgenlandi óvodásoknak a szó szoros értelmében éveken át „fogja a kezét”, teszi ezt úgy, hogy mindenütt mondókákra, népi játékokra, népdalokra tanítja, hagyományokkal ismerteti meg a legkisebbeket. Közéjük áll, s örök gyermekként önfeledten velük énekel, játszik, hajladozik, táncol. Föléjük magasodik, de minden lépésével, mozdulatával azt sugallja, hogy ő is a csoport tagja, közéjük tartozik. Szép kiejtésű magyar beszéde követendő példa.

Ha Dowas Katalin csak mondókákat, magyar népdalokat és körjátékokat tanítana, már azzal is sokat tenne a burgenlandi óvodások magyarságtudatának megalapozásáért és elmélyítéséért, de Katalin mindezeken túl meséket is ír, amelyeket ő maga illusztrál. Eddig 40 többnyelvű könyve jelent meg. A színes, spirálszerű kötésű, meglehetősen vaskos kötetekben nem különülnek el egymástól a különböző nyelvek, hanem egy oldalon belül olvashatók ugyanannak a mesének német, magyar és horvát nyelvű szövegváltozatai, a szótárakban az angol és helybeli tájszólással is kibővítve.

A könyvek megjelentetésére a pénzt pályázati forrásból és az UMIZ támogatásával fedezik. Hangos könyveket is kiadtak már, zenei aláfestéssel. Ezt rengeteg kedves többnyelvű barátja segítségével sikerült megvalósítani.

A gyermekkönyv-sorozatáról ismert írónő, óvónő legutóbb szakított eddigi, jól bevált gyakorlatával, s nem saját meséire, hanem az alsóőri születésű, Szombathelyen élő József Attila-díjas költő, Devecseri László művésszel készített egy 440 oldalas kiadványt, amelyet 50 helybeli kislány és kisfiú illusztrált.

Burgenland tartomány alapításának 100. évfordulója kapcsán jelent meg a „kék könyv”, amelynek címe „Őrvidék-járó”.

Katalin könnyen teremt kapcsolatokat, barátságos természetének s jó szervezőképességének köszönhetően sok óvónő ismerőse van nemcsak Burgenland tartományban, hanem a határ túloldalán lévő városokban, községekben is. Személyes meghívására sok óvoda gyermek és felnőtt küldöttsége látogatott el hozzájuk, de ő sem sajnálja idejét arra, hogy részt vegyen a rokonintézmények programjain. Az UMIZ 4 KIDS csapata számtalan mesekönyvmozit tartott több magyar megyében.

A burgenlandiak rendszeresen részt vesznek a szombathelyi Savaria Karneválon, sőt római kori viseletben fel is vonulnak a karneváli forgatagban. Katalinnak Szombathelyen sok ismerőse, személyes jó barátja van, akiket karnevál idején kézlengetéssel és – stílszerűen - „Ave” felkiáltással üdvözöl, s „hazaiként” vesz részt az immár Szombathelyhez tartozó herényi virágúton is, ahol a gyermekkönyvsátor elvegyül a tarka virágtengerben.

Bár elmúlna végre a világjárvány, s találkozhatnánk vele újra!

Döme Zsuzsa

Kínzókamra és diszkó:
Legendák a bécsi nagykövetség körül

Dr. Nagy Andor Magyarország bécsi nagykövete, és ebben a minőségében főleg diplomatikus. Miután egy ORF-filmben „vallotta”, hogy a nagykövetség pincéjében a kommunizmus idejében kínzó- és vallatókamra létezett, a *Bécsi Napló* szeretett volna részleteket megtudni.

„Igen, a kínzókamra az egyik a négy legenda közül” – meséli Nagy Andor, és azonnal hozzáteszi: „De ez nem történelmi tudás, nincs rá semmilyen bizonyíték.”

Amit a nagykövet „tud”, az a következő: Egy dán diplomata naplójában leírta, hogy egy, az ENSZ-nél dolgozó KGB-kém átadott a magyaroknak egy listát magyar ellenzéki vezetők neveivel. „A nagykövetség behívta őket a Bankgasse-ba, ahol nehányat vallattak és agyon is vertek” – mondja a diplomata. Állítólag némely holttestet szőnyegbe tekerve a pincerendszeren keresztül vittek a Duna-kanálisig, ahová beledobták őket. Az oda vezető kijárat rég be van falazva.

Ugyanígy nem járható a pincerendszerben az a folyosó sem, amelyik a császári vár, a Hofburg felé vezet. Pedig a legrégebbi legenda szerint Mária Terézia gyakran használta, hogy meglátogassa Nádasdy Lipót kancellárt, aki 1747-ben megvette az épületet. Más elbeszélések arról tudnak, hogy a császárnő azért ment a föld alatt a Strattmann-Windisch-Graetz-palotáig, mert az udvarán lévő kút gyógyító vizét szerette.

„A harmadik legenda nem is annyira kitalált” – meséli a nagykövet. Miután Weimar-ban 1945. február 9-én nagyon sok ember azért halt meg, mert nem tudott a lebombázott házak pincéiből a felszínre jutni, Bécsben emlékeztek a földalatti folyosórendszerre és tizenkét kilométeren megnyitották a kapukat. A mai napig látható egy vasajtó mellett a tábla, mely a pincerendszerben eltévedteknek mutatta: Itt van a Bankgasse 6.

A negyedik legenda közvetve kacsolódik egy másikhoz: mind a kettő a kommunizmusról szól. A nagykövet szerint „volt a pincében egy diszkó”. A berendezés részei ma is a pincében porosodnak. Hogy ott a KISZ-es aranyifjak táncoltak-e vagy mások is – nem lehet tudni. Mindenesetre hivatalosan nem lehetett megnyitni, mert nem volt az előírásoknak megfelelő vészkijárat.

Ma egyszerűbb a dolog. Nagy Andor: „A Szent-István-bálon egy emeleten működik a bálterem és a diszkó.”

Martos Péter

Magyar festőnők Bécsben

A nemzetközi nőnap alkalmából Magyar festőnők Bécsben címmel, különleges hangulatú kiállítást nyitottak meg a bécsi Collegium Hungaricumban. Bárány Anzelm, a Collegium Hungaricum igazgatója a nőket köszöntő szavai után, *Somodari Péter*, a Bécsi Filharmonikusok csellistájának hangulatteremtő zenei pillanatai, majd **Feledy Balázs**, művészetkritikus laudációja következett. „A kiállítás címe három szóból áll. A Collegium Hungaricumban nyilvánvaló, hogy magyar művészek állítanak ki, s a kiállítás helyszíne is ab ovo Bécsben van. A harmadik szó lehet különleges: festőnők... Itt most négy fiatal, olyan magyar művésznő mutatja be újabb festményeit, akik valamilyen ok folytán kötődnek Bécshez, az osztrák kultúrához. Ám mivel mind a négyen nők, mégis kétségtelen, hogy átlengi a kiállítási kollekciót a női szem, a női világlátás kreativitása, tehetsége. Hogy ez más, mint a férfiaké? Ezen vitatkozhatunk. Nézzék meg a látványos kiállítást...” - mondta Feledy Balázs. Somodari Péter újabb zenei percekkel zárta a kiállítás programját.

A négy festőművésznő közül Andorka Hanna, Naomi Devil (Ördög Noémi) és Zászkaliczky Ágnes jelen voltak a tárlatmegnyitón, míg Komáromi Mónika nem tudott részt venni az eseményen. A nagyszámú közönség előtt felsorakozott három festőművésznő szelíd-szerény, mégis öntudatos mosolya teljes összhangban volt, van műveikkel. Talán ez az egyik nagy különbség a férfi és női művészlélek és művészlátás között: míg mi, férfiak, gyakran sötét tónusokban, saját gondolataink fontosságának tudatától eltelve alkotunk, addig a női lélek művészete sokkal önzetlenebb, árnyaltabb, színesebb és türelmesebb lehet. A női művészek ugyanazokat a gondolatokat másként, ösztönösebben, gyakran sokkal tisztábban, érthetőbben fogalmazzák meg. Ez a koloritban, élénk tónusokban bővelkedő festészeti kiállítás olyan, mint egy gazdag virágcsokor, melyet saját napjuk alkalmából és örömére a nők adtak nekünk és a világnak.

Aki még nem látta, ki ne hagyja, nézze meg a kiállítást, mely előzetes bejelentkezéssel a Collegium Hungaricumban **április 8-ig** tekinthető meg.

Kató

Az African Queen látogatása Ausztriában

Az African Queen nem más, mint Angélique Kidjo, a lenyűgöző nyugat-afrikai énekesnő. A szépséges Beninben született művész megérdemelten kapta ezt a nevet, hiszen nemcsak előadóművész, hanem író, koreográfus és dalszerző is. Ausztriai fellépése, Bécsben és St. Pöltenben, széleskörű zenei spektrumáról adott tanúbizonyságot, a dzsessztől a latin-amerikai ritmusokig, a soultól egészen az afro-karib dallamokig. A négyszeres Grammy-díjas Kidjo minden művészi megmozdulásában az afrikai kontinens öntudatosságát, szülőföldje szeretetét fogta be zenei kozmopolita világába. A válogatott program Gast Waltzing vezényletével, a Tonkünstler-Orchester Niederösterreich előadásában, David Laborier gitárművész kíséretével, Angélique Kidjo emocionális énekhangjával elevenítették meg több kontinens zenevilágát. Izgalmas ritmusok csendültek fel az énekesnő kelet-afrikai szülőföldjéről, szenvedélyes dél-amerikai dallamok a „nézők tánclábait” is bizonyosan megmozgatva. Hasonlóan érzelmes volt Georg Gershwin „Summertime” dala, Porgy and Bess operájából Angélique Kidjo saját értelmezésében.

A francia-afrikai multitalentum nagy súlypontot helyez Afrika még ma is komoly nehézségeire: tabu témákat döntöget, erősíteni kívánja a nőket, öntudatosságot, büszkeséget érezzen Afrika, van oka az emancipációra minden területen. De nem feledkezik meg az anyáról, saját édesanyjáról sem, legkedvesebb dalában a „Malaika”-ban. Milyen kevés előadónak adatik meg az a szoros művészi családi kötelék, amiben Angélique felnőtt, kiemelkedő előadóművész lett, aki saját kultúrköréből kinőtt, átölelve az afrikai kontinenst, befogadva a világ zenéjét. Hűséges művésztársa és férje, Jean Hebrail, egészíti ki fejlődését, hogy hangja, stílusa, táncperformance-a, hangszeres előadása – legszívesebben bendzsón játszik – új és meglepő benyomásokat keltsen a hallgatókban. Izgalmas és szenvedélyes Afrika, senki nem vonhatja ki magát bája alól. Érzései mélyek, életigenlő még a nehézségekben is. Mindezt megismerte és minderre ráérzett a közönség; kivételes adottság, hogy egy művész feltétel nélkül magával ragadja hallgatóságát.

Rumpler Diána

„A LEGMAGYARABB HABSBURG”
József nádor (1776–1847)

1869 áprilisában, a pesti Belvárosban található Josephsplatzon szobrot avattak József nádor tiszteletére, majd 1938-ban a teret is róla nevezték el. Ez azóta is ott áll háborítatlanul, sőt a közterület neve sem változott, pedig a kommunista rendszer sorra távolította el az ilyenfajta Habsburg emlékeket a magyar fővárosból. Így tűnt el a millenniumi emlékműről I. Ferdinánd, III. Károly és Ferenc József szobra vagy kapott új nevet a Nagykörút. József nádor szobrához azonban érdekes módon nem nyúltak, sőt a róla elnevezett teret sem keresztelték át, ami mai szemmel nézve egyszerűen hihetetlennek tűnik. Talán a magyar fővárosért tett érdemei miatt könyörültek meg rajta vagy a magyar Habsburgot látták benne, ki tudja? De bárhogy is történt, sem a szobor, sem a tér nem esett áldozatul a kommunista emlékezetpolitikának, ami kész csoda volt azokban az időkben. József nádor 175 évvel ezelőtt, 1847. január 13-án hunyt el.

Habsburg József Antal főherceg 1776. május 9-én született Toscanában, az ottani uralkodó, Lipót hetedik gyermekeként. A Habsburg családban dívó szokás szerint minden kis főhercegnek kétkezi mesterséget is el kellett sajátítania, ami az ő esetében a kertészetet jelentette. Tanult szakmája iránti érdeklődése egész életében megmaradt, budai palotájának és alcsútdobozi kastélyának kertjében később számos ritka növényfajt honosított meg. 1790-ben a család Bécsbe költözött, mert II. Józsefet az apja követte a császári és a magyar trónon. II. Lipót azonban két év uralkodás után, 1792-ben hirtelen meghalt, utódja a legidősebb fia, I. Ferenc lett. Bár a születési sorrendet tekintve az ifjú főhercegre nem várt fontos közéleti szerep, de a magyar nádor, Sándor Lipót 1795-ben bekövetkezett váratlan halála mindent megváltoztatott. Az utódja József lett, aki emiatt rövidesen Budára is költözött.

Az ifjú főherceget hamar megkedvelték Magyarországon. Felvilágosult, kompromisszumkész személyiség volt, ráadásul elődjével ellentétben nem szorgalmazta a kemény kéz politikáját sem. Népszerűségét csak fokozta, hogy magyarul is megtanult, bár a nyelvet csak törve beszélte. Oktatója a Martinovics-perben elítélt Verseghy Ferenc volt.

A nádori tisztség meglehetősen hálátlan szerep volt akkoriban. Munkája során ugyanis gyakran került két tűz közé, mivel neki kellett a sokszor abszolutista módon uralkodó király és az alkotmányosságot követelő rendek közötti mindennapos ellentéteket elsimítania. Nádori tisztségében a főherceg szép lassan azonosult a magyar állásponttal, így az uralkodónál gyakorta szót emelt Magyarország alkotmányos kormányzása érdekében. Metternich kancellárral ugyancsak kemény összecsapásai voltak emiatt, ő védte meg a hazai iparfejlesztést célul tűző Védegyletet is a feloszlatástól. De a börtönben lévő politikai foglyokért szintén közben járt a királynál, s nagy része volt a Martinovics-perben elítéltek, majd Wesselényi, Kossuth és Lovassy számára adott kegyelem kiharcolásában.

A bécsi udvarban vívott politikai csatáin túl József nádor túl komoly érdemeket szerzett a főváros, Pest-Buda modernizációjában is. Európa szerencsésebb sorsú országaiban ezt az ott élő uralkodók vállalták magukra, de a Bécsben székelő király, I. Ferenc nem tekintette szívügyének a magyar főváros fejlesztését. Ezt a civilizatorikus szerepet helyette a budai Várban élő József nádor vállalta fel. 1808-ban létrehozta a Szépészeti Bizottmányt, amelynek irányításával megkezdődött a főváros szisztematikus fejlesztése, Pest pedig modern, klasszicista arculatot kapott. A kertészet iránti érdeklődése ekkor sem hagyott alább, sokat tett a Városliget és a Margitsziget parkosításáért is.

Számos, alakulófélben lévő intézményt támogatott anyagilag és erkölcsileg, mint például a *Magyar Tudományos Akadémiát, a* Magyar Nemzeti Múzeumot, az Országos Széchenyi Könyvtárat vagy a Kisfaludy Társaságot. A gellérthegyi csillagvizsgáló megépítésének egyik fő kezdeményezője volt, 1826-ban pedig ő alapította a pesti Vakok Intézetét. De támogatta a vasútépítést vagy Széchenyi István olyan kezdeményezéseit is, mint a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, a Hengermalom és a Lánchíd. Bár a nemesi felkelés parancsnokaként kudarcot vallott a franciákkal vívott háborúkban, de a magyar tisztképzést biztosító katonai tanintézet, a Ludovika megalapítását már sikerült keresztül vinnie.

A főváros lakói a katasztrófák idején szintén számíthattak rá. Az 1810-es budai tűzvész idején még maga is mentette az embereket, az 1838-as pesti árvíz idején pedig a mentést irányította, és helyette a fia, István főherceg járta csónakkal a város vízzel elöntött utcáit.

Míg József nádor személyében az udvar leginkább a potenciális trónkövetelőt látta, addig a hazai közvélemény szemében ő volt a „magyar Habsburg”, aki az ország modernizációjában és a főváros, Pest-Buda fejlesztésében elévülhetetlen érdemeket szerzett. Nem csoda, hogy az 1847 őszén összehívott országgyűlés is azzal kezdte a munkáját, hogy külön törvénnyel emlékezett meg erről. Életútját pedig a legtalálóbban a történész Domanovszky Sándor szavaival lehetne jellemezni, aki szerint József nádor „Habsburgként született és magyarként halt meg”.

Vesztróczy Zsolt

Szinfal mögött.
Egy kis szél fú – a szinfal ledől – s kisűl a törpis minoritás.”
[Borsszem Jankó, 1872. május 5.]

Botos Ferenc

BÉCSI LOVAK
/Berda ének/

bécsi lovak, ti gyönyörűek
barnák, feketék, kesék
mikor hangozhat fel számomra újra
patáitok ütemes csattogása
a kis gassékban, ahová
vidám utasaitokkal betértek
a vén dóm mellől, ahol
pikáns illatok lengik körül
színes takarókkal borított
párolgó, megfáradt testetek

Margarete Wagner

OTTO VON HINGENAU BIEDERMEIER KÖLTŐ

A bányászati szakértő, bányajogi szakértő és író Otto Bernhard Gottlieb Freiherr von Hingenau (1818–1872) nemcsak érdeklődési köre, hanem művei révén is azt a kulturális, gazdasági és technológiai fellendülést testesíti meg, amelyet Ausztria a biedermeier korszakban elért.

Jóllehet tekintélyes, gazdag családból származott, életét a polgári szellemiség, az idealista erkölcsi elképzelések és a reális oktatási- és teljesítménytörekvések keveréke alakította. Majd a természettudományok iránti ifjúkori érdeklődése miatt a bányászat felé fordult és az akkori felső-magyarországi, felvidéki selmecbányai bányászati akadémiára ment ahonnan több utazása alkalmával bejárta Dél- és Kelet-Magyarországot. Benyomásait regényében is megírta, amely *Der Bergmann*,(A Bányász) címmel 1842-ben készült el (fakszimile utánnyomás 2010). Ekkortájt lépett bányászati szolgálatba, mint bányászgyakornok a csehországi Kuttenberg városában, majd Leobenben a bányahatósághoz és bányabírósághoz osztották be, ahol a helyi bányabíró, bányaszakértő, ügyvéd, a bányászat későbbi reformátora, a jogász *Karl von Scheuchenstuel* (1792–1867) a bányajog tudományos tanulmányozására buzdította. 1846-tól egy évet Bécsben töltött a Hofkammer bányabírósági osztályán, és ekkor publikált néhány közgazdasági cikket. Brünnben 1848 elején értekezést írt Ausztria földrajzáról, és kapcsolatba került az ügyvéddel, kamarai tudóssal, politikussal és a statisztika úttörőjével *Friedrich Wilhelm Freiherr von Reden*-nel (1804–1857), aki statisztikai és nemzetgazdasági munkára ösztönözte.

Az alkotmányos monarchia képviselőjeként a frankfurti parlamenter helyettese volt, de Brünnben maradt, és rövid ideig ott adta ki a *Politische Wochenblatt,* Politikai Hetilapot. Részt vett az Olmützben az *Oesterreichisches Correspondent* (Osztrák Levelező) és a Bécsben megjelenő *Lloyd* alapításában. 1849-ben tagja lett a Morva-Sziléziai Mezőgazdasági Társaságnak, amelynek újjászervezésében számos publikációval közreműködött. 1850-ben Bécsbe hívták, részt vett az 1854-ben életbe lépett és lényegében ma is hatályos bányatörvény első tervezetének létrehozásában. Ugyanebben az évben bányakapitányként megbízták a morvaországi és sziléziai bányászati hatóságok átszervezésével. Javasolta a „Morvaországi és Sziléziai Földtani Kutatások Werner Egyesületének” megalapítását, amelyet *Abraham Gottlob Werner* (1749–1817) német ásványkutatóról nevezték el. A bécsi egyetemen bányajogprofesszori címet kapott, amelyet haláláig viselt.

Nyaralásai során kiterjedt utakra vállalkozott, amelyek során - tudományos céllal is - minden irányban bejárta a monarchiát, de beutazta Olaszországot és számos kisebb német várost is. Tudományos kapcsolatokat létesített, és részt vett a német természettudósok találkozóin.

1853-ban megalapította az *Oesterreichische Zeitschrift für Berg- und Hüttenwesen* (Osztrák bányászati és kohászati folyóiratot), amely az osztrák bányászat központi orgánumává vált. Bizalmi kapcsolatban állt *Egbert Belcredi*vel (1816-1894), a március utáni időszak Morvaországának egyik legbefolyásosabb konzervatív politikusával. 1866-tól újjászervezte a Prága mellett levő p□íbrami ezüstbányákat, miniszteriális bányászati és kohászati tanácsadó lett, előadásokat tartott bányajogi és nemzetgazdasági témákban, valamint publikált bányajogi, geológiai, politológiai, de szépirodalmi témákban is.

Egyetlen regénye, a Bányász, amelyet hat évvel az 1848–49-es szabadságharc előtt, és két évvel *Walburgával, Kisserényi Serényi János Nepomuk gróf*

(1776-1854) lányával kötött házassága előtt írt. Könyve nemcsak a magyar bányaügyi főfelügyelő sokrétű érdeklődését és tudományos tapasztalatát tükrözi, hanem a biedermeier-idealista barátságról, szerelemről és családról alkotott elképzeléseit is.

A regény polgári hőse, az energikus bányász *Friedrich Rohrbach* végül elnyeri a hőn szeretett magyar földbirtokos lánynak, Vörösváry Etelkának a kezét. Az előszóban Hingenau kifejti, hogy a feltörekvő ország külső és belső életének valósághű képeivel kívánja cáfolni a Magyarországról akkoriban keringő téves ábrázolásokat. A karakterleírások mellett a magyar társasági élet, a művelődési körök, a vidéki élet, sőt még a bányászat és az ipar felvázolása is megjelenik.

A *Traun* tavon keresztül utazva Vörösváry úr, a jókedvű máramarosi földbirtokos és lánya, Etelka találkozik *Friedrich Rohrbach* fiatal bányásszal és annak gyermekkori barátjával, Erwin atyával, aki jártas a történelemben, az orvoslásban és régiséggyűjtő. Ő kíséri a két utazót *Hallstatt*ba és *Admont*ba.

Friedrich azonban munkába áll *Gottlieb Reinhardt* bányatulajdonosnál a *Zips*-i *Leutschau*ban, és megismeri lányait és azok barátnőjét, a bobersdorfi lelkész lányát, *Bertha Claudiust*, akivel hamarosan nemcsak a zene, hanem mély lelki barátság is összeköti.

Reinhardt bányatulajdonosnak megtetszik a bányájára tervezett javítási javaslat, amit Hingenau egy munkanapon bemutat, és melynek során széleskörű bányajogi tudásról tesz tanubizonyságot.

A végleges munkába állásig Friedrich elutazik Bukovinába, útközben találkozik Etelkával és annak édesapjával, akik meghívják Ung vármegyében levő Három Tölgyes nevű kastélyukba. Itt találkozik a rendkívül tehetséges és sokoldalú Szentimrei Victorral -Etelka unokatestvérével- aki az angliai modernizációról áradozik, és akivel Etelkának apja kérésére össze kellene házasodnia, de ezt egyikük sem akarja, ezért úgy döntenek, hogy késleltető taktikát alkalmaznak. Mivel Friedrich, aki szerelmes Etelkába, de csak vagyontalan középosztálybeli és még félénk is, úgy gondolja, hogy Etelka és Victor egy pár, elutazik. Megértést és vigasztalást talál Bobersdorfban Berthánál, amiért mindkettőjüknek szerelmi kapcsolatot rónak fel.

Friedrich a leutschaui modernizációs munkálatok sikeres befejezése után egy közeli, rossz gazdálkodás miatt bezárt bányában lehetőséget lát arra, hogy néhány partnerrel közösen valamit kiépíthessen. Ám amikor a sikerek szabotázs, csalás, machináció és rágalmazás miatt elmaradtak, partnerei elállnak a vállalkozástól. Kénytelen átvenni a részvényeiket, amit csak Victor anyagi támogatásával tud megtenni. Amikor a bánya végre jövedelmező lesz, korábbi partnerei csalással vádolják, de Friedrich végül minden állítást cáfol, és feltárja a valódi bűnösöket. Most Friedrich és Victor osztoznak a bányán.

Amikor Friedrich Reinhardékkal és azok lányával, Berthával, valamint a család barátaival gyógyfürdői kezelésen vett részt, a közeli *Schmöks*ben, botrány kerekedett: Berthát egy lovassági kapitány felismerte, és rossz hírét költötte. Friedrich párbajra hívja az illetőt, amiben mindketten megsebesülnek. Felépülése után mélységes csalódottságában kerüli Bertha társaságát. Közben Victor apró késleltető csele Vörösváry úrral szemben, Etelkára is egyre nagyobb terhet ró. Úgy véli számára Berthával szemben Friedrich elveszett. Friedrich viszont azt hiszi, Etelka boldog jegyese Victornak, és elhagyja Magyarországot, hazamegy a felső-ausztriai *Ennstal*ba. Itt szellemi barátja, Erwin segítségével végre sikerül átvennie gazdag nagybátyja örökségét, amelyet annak idején unokatestvére elorzott tőle.

Victor közben beleszeretett Berthába, de a nő elutasítja házassági ajánlatát, mert nagy szerelmi bánat gyötri. Erwin atya ezt így magyarázza: Fiatalon rendkívül tehetséges, de szenvedélyes, impulzív és labilis – ez lengyel édesanyja öröksége – eleinte nem lelki életben talált magára, hanem sok habozás után az orvostudományban, és eljegyezte Berthát, aki akkoriban egy magyar nemesi család lányának volt társalkodónője. Az Oroszország elleni lengyel felkelés (1830) kitörésekor titokban elhagyta a magyar gróf Kárpátokban lévő kastélyát, és csatlakozott a felkelőkhöz. A felkelés leverése után Magyarországra menekült, de csak a kolera (1831) által elpusztított országot találta: a gróf meghalt, kastélya leégett, Berthának nyoma sem volt.

A további kutatást, mint keresett forradalmártól megtagadják tőle. Egyetlen menedéket hazájában az admonti apátság nyújt, ahová végül belép, mivel minden más pálya már lezárult előtte. Végül Bertha maga fejti meg a rejtélyt: a gróf fiának kényszerítésére, a szabadságon lévő tiszt, aki túlélte a kolerát és utána a kelet-szlovákiai parasztfelkelést, szemtanúja volt a gróf meggyilkolásának, a grófi család cselédruhában történt menekülésének, a vártűznek és végül védencének, a gróf lánya halálának is.

Mivel vőlegényétől nem kapott életjelet, úgy érezte magát, mint az özvegy. Hogy elkerülje a tiszt további zaklatását, felveszi anyja leánykori nevét, és nagybátyjánál, a bobersdorfi lelkésznél talál menedéket, aki úgy fogadja be, mintha saját gyermeke lenne. Vörösváry úrnak tévedései felismerése után végre rá kell jönnie, hogy Etelka számára nem Victor, hanem Friedrich a megfelelő férjjelölt. Összeházasodnak és boldogok. Victor úgy dönt, hogy a jövőben csak szülőháza jólétének szenteli életét.

Fordította: Fetes Kata

Sok, vagy kevés – jó vagy rossz?

Személyes emlékezés Monoszlóy Dezsőre halála 10. évfordulóján

Mikor először találkoztam Dezsővel, mindketten tudtuk, éreztük, hogy különös emberre leltünk a másikban, és most már elmondhatom, életem legjelentősebb, sorsfordító találkozása lett! Gyorsan döntöttük el, hogy segítője, házának vezetője leszek. Emlékeimben úgy él, hogy egész nap foteljában ücsörgött, gyönyörködött a maga fölényében, és mesélt gyötrelmes évekről, megpróbáltatásokról, szerelmekről, irodalomról. Sokat fantáziáltunk együtt, történeteket, meséket költöttünk, melyek színesebbé tették világát, és arra késztették, hogy tovább gondolja, képzelje őket, és ábrándozzon róluk. Ami nem volt nehéz számára, hiszen a napi 10-12 kávé, nyolcvan fokos rummal megtette hatását. Emellett magányos, morcos szemlélőként kritikusan bírálta a nála megjelenő embereket, akikről félelmetes pontossággal készített szóbeli jellemrajzot. Számos karizmatikus, befolyásos, és egyébként is érdekes ember jelent meg nála, mégis csak egyetlen barátért, Szeremley Huba badacsonyi borászért rajongott, őszintén és szenvedéllyel.

Ahogy mentünk előre az időben, egyre több meglepetést okozott nekem, például azzal, hogy 85 évesen letette egyik nagy függését, a cigarettát, és mindezt azért, hogy megmutassa. ő is képes arra, amire én.

Azt hiszem, sokan csak a mogorva oldalát ismerték, pedig ő igazán vágyott a lelki közelségre is, csak talán nem tartotta illőnek, hogy ezt nyíltan kimutassa.

A valódi embereket, és valódi ételeket szerette, rajongott a magyar konyháért, ezért megtisztelő, és izgalmas feladat volt főzni neki. Előfordultak szerethető napok, amikor az irodalomról, vagy élete nehéz éveiről beszélt, egészen átszellemülve az emlékek súlyától. Ugyanakkor nap mint nap betarthatatlan szabályokat követelt. Ha rosszul ébredt, csak szemétládának, vagy rémregénynek szólított, és toporzékolt, ha kiálltam magam mellett. Halála előtt egy évvel azt kérte, hogy kiszabadulhasson Bécsből egy kis falusi létre, egyszerű tiszta érzésű emberek közé, és én örömmel teljesítettem kívánságát, kérve ott élő szomszédjaimat mutassanak irányába egy kis rajongást... Fóton boldognak láttam őt! Ült a diófa árnyékában, nézte a kútkáván átugró cicát, hallgatta a madarakat, borozgatott, szemlélődött. Sokat nevettünk! Naponta mesélt a Nobel-díjról, hogy hamarosan megkapja ezt a kitüntetést, és a világ egyik legnagyobb írója lehet…

Szinte sírt, amikor vissza kellett térnie Bécsbe. A gondoktól, és panaszoktól mentes öregkor csendes, elmélkedő életvitele mintha megvalósult volna, mintha elengedte volna a gőgöt, s elfogadta a test hanyatlását, és csendesedni kezdett, már csak szeretetet, és együttérzést várt...

Oly sok mindent kaptam tőle, jót és rosszat, hogy csak hálával tudok gondolni rá, és bánt, hogy akkor, és ott nem mindig tudtam a tudtára adni a köszönetet, talán amiatt, mert rettenetes feszültségben éltünk. Minden szépség iránt rajongott, és én ezt nagyon szerettem benne. A Naschmarktról visszatérve beszámolót kellett tartanom a gyümölcsök színeiről, a kávé illatáról és ízéről, a gomba harmatosságáról, az olívabogyó zöldjéről, vagy egy kiskutya játszadozásáról... Sosem kaptam rajta hazugságon, mismásoláson, becstelen hízelkedésen. Voltak indokolatlan kirohanásai, amiket csak következetes szelíd türelemmel lehetett kezelni. Sosem láttam, hogy bárki is legyőzte volna sakkban, hogy valaki elvitte volna a partit. Ő mondta így!

Az utolsó fél évét még végigküzdötte, nem könnyen hagyta itt az árnyékvilágot, de 2012. május elsején ledobta magáról a földi béklyót, és nagy tusa árán átjutott a túloldalra. Emlékét megőrzöm! Búcsúzóul Füst Milán sírfeliratát idézem: Csak kevés embert szeretett, és azokat is utálta!

Juha Éva

EURÓPAI UTAS...

Harmat Pál arcképéhez

Harmat Pál az 1945 után született magyar értelmiség érdekes és fontos alakja volt, s minden bizonnyal az emigráns értelmiség markáns képviselője is. Azok közé tartozott, akik (amennyire ezt meg lehetett ítélni) személyes, a magánélettel összekapcsolódó okokból változtatta meg életének színhelyét, miközben elsősorban 1989-től a magyar pszichológia és orvosi világ, de ezen túl a poszt-kommunista rendszerváltás színterein politizáló és közíró világnak is része volt. Nem véletlen, hogy egy *Balogh* Tibor által rendezett szegedi konferencián ismerhettem meg 1990 még nyárias októberében, amelynek beszélő címe, a „Rendszerváltás társadalomlélektana" volt. A bécsi magyar szakember, Pali nagy tiszteletben állt a szegedi pszichológus kollégáknál is, nemrégen jelent meg a pszichoanalízis magyarországi történetével foglalkozó vaskos könyve is (Freud, *Ferenczi és a magyarországi pszichoanalízis.* A budapesti mélylélektani iskola története, 1986.) Ez a könyv, Erős Ferenc *Pszichoanalízis, freudizmus, freudomarxizmus* (1986.) és e sorok szerzőjének *A világnézet kora* (1982) című könyveivel együtt a hetvenes-nyolcvanas évek azon magyar gondolkodástörténeti összefoglalásaihoz tartozott, amellyel az értelmiség utol tudta érni az elmúlt évtizedek és a távolabbi múlt számos szellemi lemaradását.

Harmat Pálnak ha nem is sok arca, de sok, egymástól viszonylag független *életvonala* volt. A szó nemes értelmében *sznob* volt, mindenben szigorúan tartotta magát azoknak a köröknek a vélt vagy valóságos ujj- és útmutatásaihoz, akikhez tartozott. Ideális társasági ember, nemcsak kiváló modora és gesztusai miatt, de a mások iránti érdeklődés őszintesége miatt is. Így volt tagja a magyar pszichológia, a demokratikus politika, a nemzetközi pszichoanalízis vagy éppen a nyugati magyarság élő közösségeinek. Igen széleskörű pesti kapcsolatrendszert is kiépített, számos értelmiségivel ápolt közeli baráti viszonyt. Már fiatalkorában nagy társadalmi életet élt, jóban volt *Levendel* László körével, s osztozott az ő szellemi életében. De legnagyobb élménye mégis a rendszerváltás volt, a végre megszülető magyar demokrácia, erős liberális pozíciókkal. Mint emigránsét, a nagy magyar siker az ő személyét is felértékelte, egy sor barátja fontos helyzetbe került. Életének szép szakasza volt ez, az egyéni és a történelmi a maguk pozitivitásában egymást erősítették. Szabad lett a sajtó, kinyíltak az archívumok, a diskurzus is felszabadult, addig csak szűk körben bizalmasan kicserélt információk váltak ismertté.

Szellemi arculata nagyon is sokrétű volt. Ez szememben egyébként a *lehető legtermészetesebb dolog*, mert ez felel meg valójában a huszadik századnak. Paliban biztosan volt egy ős-baloldali, értékelhető Marx-ismeretekkel. A nyolcvanas években azután átütő erővel győzött benne a neoliberalizmus, Magyarországon különösképpen. De mindenképpen megmaradt benne a tökéletesen nevelt, sőt, osztálytudatos polgár is, meleg kapcsolatban volt például az orvostörténész *Antall*-lal, aki már miniszterelnökként kérte meg őt arra, hogy vezesse be orvostörténeti cikkeinek gyűjteményét.

Pali *egzisztenciális hős* volt. Egymástól eltérő szálakon folyt az élete, amelyek így együtt komoly tragédiákat és sikereket jelentenek.

Konfliktusba került családjával, a család nyomása miatt lett orvos. Ő újságíró akart lenni (mint ahogy egész életében végzett is újságírói munkát). Ennek távoli következményeként ő, aki vaskos monográfiát írt a magyar pszichoanalízis történetéről, Magyarországon többéves pszichoanalítikus kezelésnek vetette alá magát. Egy másik életvonala volt a sikeres bécsi pszichiáter, nyugodt klinikai viszonyok között. Egy harmadik életvonal volt maga a gyógyító ember. (Egy következő volt a pszichológia- és orvostörténész, egy nagy monográfia és számos kisebb cikkgyűjtemény szerzője. Ehhez jön az állandó újságírás és olvasás, nemrég tudtam meg, hogy a *Bécsi Napló*nak is állandó, sokat író munkatársa volt. És végül van Pali, a magányos utazó, *globetrotter*. A szó szoros értelmében mindenhová eljutott. A jómódú osztrák kultúrpolgár maszkjával kezdetben nyilván azt az éhségét elégítette ki, ami a vasfüggöny miatt alakult ki benne. Nem tartottam számon az összes útját, de például elment Karthágóba is, elismerő bólogatásokkal adózva a hatalmas birodalom megmaradt emlékeinek. Minden útjáról sokaknak küldött levelezőlapot.

A nem kevés életszál közül én az elsőt és utolsót tartom a legmélyebbnek: a családban átélt ős-tragédiát és a világban utazó jómódú kultúrpolgárt, az *európai utast.*

Ebből következik, hogy Harmat hagyatékával is érdemes lesz foglalkozni e korszakok kutatójának.

Kiss Endre

Elszállt a „tarka madár"

Erhard Busek, a közép-európai európai (1941–2022)

Aki az utóbbi időben látta, találkozott vele, akaratlanul is észrevette, hogy a valamikori sziporkázó, önmagát sem kímélő nem egyszer cinizmusba hajló ötletgazda régesrég túl van pályája delelőjén. Erhard Busek, a közéleti személyiség, az élet fűszerezője jellegzetes módon az 1848-as bécsi forradalom kitörése évfordulójának napján, 2022. március 13-án váratlanul elhunyt. Dinamikusan nyugtalan természet volt: nem bírta elviselni a kocsonyás kispolgári nyugalmat. Tősgyökeres bécsi volt, és talán éppen abból származott drámai feszültségű életvitele polgártársaival, hogy nem tudott és nem is akart lokálpatrióta maradni, levetkőzte a provincializmust felfedezve majd belenőve Közép-Európába. Az ő „provincializmusának" talán az adott egyéni színezetet, hogy Európában tájékozódott és gondolkodott, fókusznak azonban Közép-Európát tekintette.

Ha csak kicsit is beletekintünk ennek a meghatározásnak mikéntjébe, rátapintunk Erhard Busek személyiségére is. Bécs városi-tartományi politikus szerepének 1978-1987 között volt a nem egészen komolyan fogadott kísérletező időszaka, amikor plakátokon keresztül is *„bunte Vögel"* címkével tarka madarakként igyekezett csapatot szervezni maga köré, hogy ötletes kezdeményezésekkel felkavarják a politikai nyugalom állóvízét. A tiszavirág életűnek bizonyult szárnyalásból szerencsére sikerült kormánytagként bekapcsolódnia Ausztria közéletébe, ahol oktatás-, majd tudományügyi miniszterként (1991-1995) néppárti oldalról Franz Vranitzky kancellár mellett alkancellárként mindent megtett a nyitásért, különösképpen az egypártrendszer diktatúrájában élő „szomszédos" országokban Lengyelországig, Ukrajnáig. Félhivatalos intézményként jöttek létre a különböző könyvtárak, amiket megfelelő anyaggal sikerült ellátni. Egyidejűleg egyre élénkebb mozgás volt tapasztalható: Busek a maga békés elégedetlenségével egész kapcsolathálózatot épített ki ezekben az országokban bátran pártolva a kibontakozó demokratikus mozgalmakat.

Busek nem csak sok utazást szervezett a keleteurópai országokba, hanem elég gyakran meg is hívott ottani személyiségeket Wohllebengasse-i lakásába. Különleges élményben volt része a kiválasztott bécsi közönségnek, mikor Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát mesélt ott életéről. Annyira érdekesen és izgalmasan, hogy a *Presse* hosszú cikket írt róla. Túl nagy bonyodalmat elkerülendő Busek felhívta a szerzőt és kérte engedélyét, hogy olvasólevélben letagadja Várszegi fogalmazásait, ezzel megvédve a főapátot. Neki még ezt a kanosszajárást is megérte, hogy kijátssza a diktatórikus rendszert.

Említésre méltó ezen törekvése még bécsi alpolgármesteri korából, amikor Helmut Zilk polgármester ellenében – aki csak a hivatalos Budapestet volt hajlandó vendégül látni – Busek vállalta a független intellektüellek meghívását. Ezért, amikor a magyar állami népi együttes a városháza előtti téren ropta a táncot, Busek a Cafe Rathaus-ban párbeszédet folytatott magyarországi ellenzékiekkel. Mindez történt 1989 második felében.

Az ausztriai, jelesen a Bécs és környékén élő magyarok Erhard Busek szívós kiállásának köszönhetik népcsoportként elismerésüket (1993). Szűklátókörű pártpolitikusoktól eltérően, sőt, velük szemben a szó nemes értelmében állt ki mellettük, mert nagyon világosan látta, hogy a jövő útja nem a nacionalista elzárkózásban, hanem az integrációban rejlik. Tudta és vallotta, hogy az osztrák honosságú magyarok összekötő kapcsok lehetnek az osztrák és a magyar nép között. Nem hordószónokként, hanem szenvedélyes támogatóként karolta fel és vitte sikerre az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Szövetsége kezdeményezését. Erhard Busek a magyar demokratizálódás és a teljes egyenjogúság elvén alapuló népcsoportpolitika cselekvően meggyőződéses híve volt.

Amikor emlékének adózunk, feltétlen emlékezetbe kell idézni **Projekt Mitteleuropa** (Közép-Európa terv, 1986) és **Mitteleuropa revisited: Warum Europas Zukunft in Mitteleuropa entschieden wird** (Újragondolt Közép-Európa: Miért Közép-Európában dől el Európa jövője, 2018) c., Emil Brix-szel együtt írt két művét. Ez a magyarra is lefordított munka tükrözi Erhard Busek európai formátumú személyiségét, és egyben hagyatékának is tekinthető küldetését.

Deák Ernő – Martos Péter

*Monoszlóy Dezső**

Terepszemle

Ahogy a fény áthalad
s nem ejt sebet a testükön
úgy járta körül
belül a tárgyakat
bár tudta
kideríthetetlen marad
mi lesz belőlük nélküle
lényükön változtat-e
a számára elzárt pillanat

Szótlanul

Ha szóvá válna létezésem
egész testemmel integetnék
értem nem értem
akár a fák
ahogy lélegzik az erdő
virág hajlik
lebben a kendő
a kimondhatatlant
a mozdulat mutatná

Apokalipszis

Itt hajnalodott ránk a baj
savanyúszagú perc ölében
hízásra hajlóan köveren
körénk tekerte hájas puha testét

éreztük nincs menekvés
rejtekhelyeink búvó magányát
kutató szemű rémek lesték
pillantásunk tekintetüktől összerezzent

a fenyegető lehetetlent
valóságunkba fúrva tudtuk
mint bányaomláskor a fent lent
ég és föld kinyílt alattunk

**) Hátrahagyott versek*

Nótáskedvű Szabó Ernő

Nem régen töltötte be 90. életévét Alsóőr szülötte Szabó Ernő, akiről alig lehet kideríteni, hogy ő az ottani helytörténeti múzeum mindenese, vagy egyúttal egyenesen ő a múzeum. Évtizedek óta viseli gondját, népszerűsíti az intézményt, megkedveltette magát a látogatókkal. A valamikori bútorkereskedő régesrég nyugalomba vonult, de annál nagyobb törődéssel tartja karban gyűjteményét. Szabó Ernő mégsem múzeumi remete, hiszen mindenütt megjelenik, ahol társaság van, s ha másként nem, maga kezd a nótázásba, ami életeleme.

Az Őrség c. kiadvány legutóbbi, 2021 decemberi számát Szabó Ernő méltatására fordította. A bécsi március 15-i megemlékezés keretében Dr. Nagy Andor nagykövet díszoklevéllel tisztelte meg.

S. Csoma János

Tűnődés

És eljő az idő,
amikor megszűnnek a célok
és a gondolkodó ember elkezd
visszafelé figyelni –
múltba vesző arcok felidézésére törekszik
azelőtt lényegtelennek vélt dolgok, események
fontosságot nyernek, és a védtelenség érzete
tovább gyengíti amúgy is
romlásnak indult külső-belső szervezetét.
A külvilág, a környezet mit sem sejt e küzdelemből
s irigykedve konstatálja: öregem te nem változtál!
Optimizmusod, hited töretlen – bezzeg én...
Olyankor büszke vagy. Félrevezetted a világot.
Ilyenkor még vidáman, vagy fél vidáman élsz,
bár már nem sokat remélsz.
Minden napod minden perce aggodalommal tölt el,
nincs az a lélek idomár, aki rajtad segíthetne,
megrendült hittel mit kezdhet az ember?
Várj. Valamire.

Kételkedni maga a szellemi nyugtalanság a keresés
és meg nem találás szüntelen folyamatossága.

Választások karikatúrákon Magyarországon

A választások időszakában a kampánycélnak megfelelően a karikatúrák egyik elsődleges funkciója a befolyásolás, a meggyőzés és az ellenfél hiteltelenítése volt, a saját csoportot pedig arra kellett buzdítani, hogy menjen el szavazni. A gúnyrajzok számos kampányeszközt (program, bor és pálinka, hírlapcikkek, kortesdalok) és a voksolásokhoz kapcsolódó eseményt (például: verekedések, utazások) jelenítenek meg, s még ha túloznak is, illusztrálják, elképzelhetővé teszik a választások menetét, amelyek nem egyszer torkollottak erőszakba.

A korszakban számos szempontból eltértek a választások a maiaktól: különböző méretű választókerületekben – amelyeket a megyék, a főváros és a szabad királyi városok területén alakítottak ki – lehetett egyéni jelöltekre szavazni. A lebonyolítás módja általában a nyílt szavazás volt (1874 előtt a választási törvény kétértelmű megfogalmazása miatt az is előfordult, hogy titkosan rendezték meg a szavazást). Ha az első fordulóban egy jelölt sem szerezte meg a szavazatok 50%-át, második fordulót tartottak, ahol már egyszerű többséggel döntöttek. Akinek anyagi forrásai megengedték, több kerületben indulhatott, hogy biztosítsa képviselőségét. A szavazáshoz nem kellett tudni írni, mivel vagy szóban zajlottak, vagy titkos szavazás esetén hosszú botokat helyeztek a választók a ládákba. A rendszer sajátos vonása, hogy a voksolások nem egy napon, hanem akár heteken keresztül zajlottak. Egy-egy kerületben egy helyen lehetett szavazni, ami a manipuláció egyik eszközét jelenthette, mivel számos választásra jogosultnak hosszú utat kellett megtennie, hogy odaérjen a szavazásra, amennyiben a választási bizottság egyáltalán felvette őt a névjegyzékbe. Továbbá a személyes kapcsolatok, függőségek ugyancsak hatást gyakoroltak a választói magatartásra.

A korrupcióra, a vesztegetések nagy számára és a csalásoknak a rendszerből adódó lehetőségeire már a kortársak is felfigyeltek, s – műfajukból adódóan – az élclapok ezt rendre tematizálták. A választási korrupció virágzott Magyarországon, ami a kiegyezést védelmező kormánypárt hatalomféltése mellett összefüggött például a választók műveletlenségével, aminek következtében demagóg ígéretekkel könnyen lehetett rájuk hatni. Az Osztrák–Magyar Monarchia megőrzése mint cél ráadásul igazolhatóvá tette a korrupciót a kormánypárt számára. A megvesztegetés, a véleménybefolyásolás és a mozgósítás számos módját pécézték ki az élclapok: a néhány forintos pénzbeli juttatástól a szavazóhelyre való ingyenes elszállításon keresztül az igen elterjedt etetésig-itatásig. A választási kampányok tehát a jelöltek számára költséges vállalkozások voltak, főként, ha nem csupán egy helyen indult valaki. A Bolond Miska úgy ábrázolta egy karikatúrán a kontó hosszát, amelyet a zsidó kocsmáros nyújt be a – távirat szerint – bukott jelöltnek, hogy az a földig ér. Ugyanezen a rajzon összetört berendezéseket, ittasan fetrengő-alvó figurákat láthatunk (1. kép). A kép címe azonos annak a Bajza József-versnek a címével („Apotheosis"), amelyből a képaláírást idézte a szerző: „Nyugosznak ők, a hős fiak, / Duló csaták után...". A költeményt Bajza 1834-ben a lengyel felkelés emlékére írta. A szöveg keltette asszociáció éles ellentétben áll a képi üzenettel, a választási kampány pedig háborús pusztításként jelenik meg.

A voksolások harcokhoz való hasonlítása nem ritka jelenség a karikatúrákon: később a Bolond Istókban Tisza Kálmán a bársonyszékéből tárt karokkal üdvözli a felé közeledő – valószínűleg mandátumot szerzett – képviselőt, míg a kép másik felében vöröskeresztes szerzetesnők gyűjtik össze és szállítják el a sebesülteket, mintha egy háborús csatatérről készült volna a kép. Vannak, akiket csupán a mértéktelen alkoholfogyasztás tett mozgásképtelenné, másokon már kötések éktelenkednek – talán korábbi összeütközésből

Szintén az erőszak nagy mértékét mutatja, amikor pártállás megjelölése nélkül közölt a Borsszem Jankó a választások befejezése utáni napokban egy korteseket ábrázoló karikatúrát: mindhárom figura fejét számtalan kötés, sebtapasz és duzzanat „díszíti", mindegyiküket jó néhányszor alaposan elnáspángolták a kampány alatt

Utal a választási erőszakra, de más tematikát is bevon a Bolond Miska rajzolója, amikor a választási győzelemhez szükséges korrupciós kormányzati eszközök elemeit veszi számba: pénz, ital, fegyverek és a balpárti szavazók kihúzása a névjegyzékből. A kép középpontjában Lónyay Menyhért miniszterelnök áll, ő mutatja be ezeket a módszereket, s a lap szerint a Deák-párt becstelen, elvtelen módon nyeri mandátumait

A kormánypárti módszerek bemutatásához hasonló, amikor a kortesek és a képviselőjelöltek választások alatt alkalmazható, a voksolók meggyőzését elősegítő eszköztárát a Bolond Miska egy másik gúnyképe összegezte: különböző alkoholos italokat, kokárdákat és zászlókat, fokosokat és bunkósbotokat látunk, valamint az utolsó képkockán egy egyházi személyt, aki püspöki körlevelet tart a kezében

Immár torzabb alakokkal operálva az etetést-itatást jeleníti meg egy ókori ünnepet felelevenítő szatirikus kompozíció, amely a „Saturnalia" címet viseli. A Szaturnaliát Szaturnusz isten tiszteletére rendezték a téli napforduló idején, december 17-től legkésőbb december 25-ig. Egynapostól egyhetesig terjedt a féktelen evés-ivás, cirkuszi mulatságok és gladiátorjátékok, s a testi örömöknek is hódoltak (A Pallas nagy lexikona. 14. köt. Budapest, 1897. 910.). Ennek megfelelően ruha nélkül mulatnak a jelöltek, akik már nagy mennyiségű alkoholt fogyasztottak el. Az égen felsejlik Tisza Kálmán miniszterelnök kontúrja, a földön Falk Miksa, Jókai Mór, Wahrmann Mór, Szapáry Gyula felismerhető a taszítóan nagyhasú honatyák közül az ellenzéki karikatúrán

Ma is a kampányok ismertetőjegye, s a kortársaknak ugyancsak szemet szúrt a nagyszámú ígéret, amelyekkel a jelöltek sosem fukarkodtak. A választókat szinte ellepik a programbeszédek és az ott elhangzott ígéretek, amit a karikaturisták úgy vizualizáltak, hogy rengeteg cetli hullik az emberekre „esőként" vagy a jelöltek kezéből, s ezek szinte betemetik a választókat

Nem csupán az ígéretek, hanem a városokat ellepő plakátok nagy számára is felhívja a figyelmet a Bolond Miska egyik karikatúrája.

A kampányokban a sajtó részvétele, aktivitása a múltban sem elhanyagolható: a dualizmus korában elsősorban a politikai napilapoké, de az élclapok is kivették részüket a küzdelemből. Ez tetten érhető azon a karikatúrán, amelyen a választási urna előtt nagyszámú sajtótermék tűnik fel – többek között a Borsszem Jankó is – a képen pedig a képviselőjelöltek agitálnak (többen közülük lapszerkesztők, mint például Jókai Mór és Falk Miksa)

A sajtó manipulatív hatására, az újságok hasábjain zajló propagandára – oktató-nevelő szándékkal – is felhívták a figyelmet az alkotók. A Borsszem Jankó azt hangoztatta, hogy az ellenzéknek csekély számú támogatója van. Egyik karikatúráján a kormánypárti Pesti Napló és a Reform című újságokat megtestesítő angyalok, azaz a sajtó lebbenti fel a titokról a leplet: elfújják azokat a falakat, amelyek mögött állítólag az ellenzék hívei állnak. Miután ledőlt a fal és a pártvezéreket maga alá temette, azt láthatjuk, hogy mögötte szinte senki sincs, azaz az ellenzék vezetői hazudnak támogatottságuk mértékéről. A „szinfal" megnevezéssel a rajzoló ráadásul a színházat juttatja eszünkbe, színjátékká degradálva az ellenzék politikáját.

E rövid összeállítás csak felvillantani tudta a dualizmus kori választások jellegzetes vonásait és azok jellemző ábrázolási módszereit, bepillantást nyújtott abba, milyen kihívásokkal kellett szembenézniük a választóknak és a jelölteknek.

Tamás Ágnes

Az Üstökös [1884. június 3.]

Léphaft Pál

mégis
jár valaki az égi fövenyen

ha
valaki, bárki
valahogy, sehonnan
mégis
ma reggel megnyitná
az erdő kék függönyét
és a páfrányok mélyen
sugárzó zöld hűvösét
némán követve
fényben fürödnék

ha
valaki, bárki
valahogy, sehonnan
mégis
ma este lámpafénynél
megbontaná hideg
szavaim fehéren kiáltó
ezüst szerkezetét
némán követve
melléje szegődnék

ha
valaki, bárki
valahogy, sehonnan
mégsem jönne
én akkor is mennék
rendületlenül fénylő
angyal lábnyomát
némán követve
az égi fövenyen
mindörökre leborulnék

Aranytoll életműdíj Léphaft Pálnak

A Magyar Újságírók Országos Szövetsége a magyar sajtó napja alkalmából tüntette ki a vajdasági karikaturistát és újságírót, de a járványhelyzet miatt a díjat csak a közelmúltban adták át.

Léphaft Pál az általános iskolát és a szakközépiskolát (autószerelői szak) szülővárosában Nagybecskereken végezte, majd az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán magyar nyelv és irodalom szakon szerzett diplomát. 1977 és 1987 között az *Újvidéki Televízió* újságírója. 1987-től a *Magyar Szó* karikaturistája, 1994-től a *Grimasz* szerkesztője. 1989-ben Heinermann Péter könyvtárossal és Klemm József publicistával létrehozta a *Telepi Rádió* politikai kabarét, 1998-ban ennek képi változatát, a *LUK TV-t*. Számos könyv illusztrátora, 2000-ben a *Végvári Panoptikum*-ot, 2001-ben az *Újév az erdőn* című mesekönyvet illusztrálta, majd önálló műként megjelent 2012-ben a *Végvári Panoptikum II*. Több önálló és csoportos kiállítása volt.

Verses katarzis

B. Szabó Péter a svájci magyar emigráció oszlopos tagja. Ki ne ismerné őt Zürichben, de nemcsak itt Svájcban, hanem a diaszpórában – Felvidéken, Erdélyben, Kárpátalján, Délvidéken, Őrvidéken – és természetesen Magyarországon, ki közelebbről, ki távolabbról. Én is mindig szeretettel gondolok rá. Sokszor látom magam előtt Pétert, ahogyan szülőföldjéről meghatóan, átszellemült arccal, lelkes, szívmelengető szavakkal beszélt, midőn 2017-ben Bázelben a naszvadi Mécsvirág Irodalmi Kört bemutatta. Azután egy másik alkalommal a gyermekkoráról, szeretett édesanyjáról mesélt. A hazához, Naszvadhoz, a családhoz való kötődését a szárnyaló évek sem koptatták meg. Mint egy gyémántkő ragyog át líráján és írásain!

„A nap, amikor elhagytam Anyámat még ma is emlékezetes. Ültünk a kis szobában és hallgattunk, de ez a hallgatás is harangszó volt. Az órára pillantva vettem észre, hogy indulnom kell a vonatra, amely Komáromig visz. Felálltam. Anyám is, aki faggatott, hogy miért vagyok ily szótlan. Ebben a pillanatban elöntött a félelem és mindent, amit elkészítettem, a legszívesebben visszacsináltam volna. Ne féljen, csak két hétre távozok külföldre, rövidesen visszajövök. Nem jössz Te vissza Fiam, mert politizáltál és Neked innét menned kell. Menekülnöd!" (*Emlékezés)*

Azonban nemcsak menekülés volt ez, hanem annak reménye is, hogy az idegenben kibontakoztathatja tehetségét, a benne rejlő energiákat. Azok közé tartozik ő is, akik a távolból többet tettek és tesznek nemzetükért, mint sokan, akik otthon maradtak.

Péter verseinek kéziratát rendszeresen megküldte nekem, így e megjelent verseskötet legtöbbje ismerősként csengett vissza. A költeményeiben megfogalmazott érzések, érzelmek olyan értelmi-szellemi-lelki szférában élő emberéi, aki a honvágyat, a hazaszeretet, a nemzete iránt érzett kötelességet lágy, lírai hangvétellel tudja megfogalmazni, miközben elgondolkodásra késztet. Nem csapongó érzelmek, a verssorok között ott vannak az átélt mélységek és magasságok, az Istenbe vetett hit, az emberekben, a nagyvilágban megélt csalódások ellenére is.

A szerelmet, a testi vágyak beteljesülését egyéni hangon szólaltatja meg. Nem pátosz, fennköltség, hanem a nők iránti végtelen szeretet, szerelem és tisztelet árad szavaiból. Csak az tud így fogalmazni, aki képes megtapasztalni az élet örömeit, képes teljes mértékben átadni magát a másik embernek. Az elmúlásról szóló versekbe nem érezhető a vágy a földi lét elhagyására, inkább az a felkészültség, hogy tisztában van az élet törvényével és készen áll, bármikor is üt a végóra. De addig is ott lebegnek még a megvalósulásra váró tervek, amik előre viszik az élet rögös útján. A kötet címadó versét *Major-Zala Lajos* (1930-2006*)*, a svájci Fribourgban élt magyar költő *Bolygó Magyar* címmel írta, a *Hogy hívnak, Ember?* című, az ÁRGUS és a SMIKK által 2000-ben kiadott kötetben.

A kötetből a Menekülés imája és a Késői hazatérés c. vers különösen felkelti a figyelmet.

A befejező Utóhang - Üzenet a távolból című részben így búcsúzik olvasóitól: „Mióta elhagytam szülőföldem, foglalkoztat, sőt kísért a kérdés: helyes volt-e a szabadságba történt menekülésem, vagy inkább nekem is, mint megannyi barátomnak és harcostársamnak a szülőföldön maradást és helytállást kellett volna választanom?"

B. Szabó Péter: **BOLYGÓ MAGYAR,** KRÁTER Műhely Egyesület Pomáz és a Svájci Magyar Irodalmi és képzőművészeti Kör – SMIKK kiadása, Zürich, Pomáz, 2021, 156 old.

A könyv megrendelhető a szerzőnél: projekt.szabo@gmail.com vagy a KRÁTER kiadónál: www.krater.hu

Ára 10.- EURO + postaköltség

Meszlényi Ria, Bázel

Állatkerti séta a könyvtárban

Állatkerti sétára invitál az Osztrák Nemzeti Könyvtár, - nem a zöld szabad természetbe, hanem a Dísztermébe. A barokk világ egyik legszebb termébe belefér az állatvilág is, és bármily meglepő, az ilyen környezetben megtett „kirándulás" is lehet kellemes időtöltés. Rikító sárgaszínben pompázó papagájos meghívó értesít arról, hogy március 24-én nyílik meg A császár legszebb állatai. A Habsburg gyűjtemény képei (Des Kaisers schönste Tiere. Bilder aus den habsburgischen Sammlungen) című kiállítás. Ennek célja annak bemutatása, hogy az állatok milyen jelentős szerepet játszottak a császári udvar életében négy évszázadon át.

A középkori kódexek lapjain, iniciálékban, miniatúrákban gyakoriak az állatábrázolások, az utópisztikustól kezdve a mindennapokhoz tartozó emberközelien barátságos, humoros megjelenítésig. A haszonállatoktól kezdve a természetes környezetben élő vadak széles skálája kerül bemutatásra különböző élethelyzetekben. „Tücskök-bogarak", a csodálatos, bámulatraméltó lepkék, madarak; egerektől kezdve minden látható a valós és a képzelet állatkertjében; égen-földön-vízben. Az *„Eberstorffi állatmesék"*, a „felhőkben úszó" állatfejek, és Salomon Kleiner (1700–1761) híres rézmetszőmester, Vedutenzeichner képzeletének szüleményei sem maradnak ki. Először kerülnek nyilvános bemutatásra többek között I. Ferdinánd császár (1793–1875) zoológiai gyűjteményének különleges darabjai, Eugen de Savoyen herceg által gyűjtött, állatokat ábrázoló színes akvarellek az egykori Hof-Naturalienkabinett-ből. Felbukkannak a bécsi *„Hetztheater"* darabjai is a 18. századból, valamint Jenő herceg hatásos, és nagyon is időtálló dokumentumai, amelyek a természetes környezetükből kiemelt állatok szomorú sorsára hivatottak felhívni a figyelmet, a nézők szórakoztatására irányuló tragikusan végződő állatharcokra.

A mai zoológiai képgyűjtemény csaknem 10.000 akvarellre tehető, amely számtalan expedíció, természettudományos kutatás, gyűjtőszenvedély eredményeként jött létre.

Az ez év június 26-ig tartó kiállítás nagyszerű, élvezetes séta, amely arra buzdít, hogy ellátogassunk a valóságos állatkertbe is.

Ádám Ágnes

JELEN SZÁMUNK KÉPEI

A Bornemisza Péter Társaság és a Collegium Hungaricum 2022. április 6-i rendezvénye volt a kiváltó oka jelen számunk képei kiválasztásának. Tamás Ágnes szakterülete a karikatúra kutatás s előadása görbe tükör elé állította, a kiegyezés korának „honderűt" kiváltó, különösképpen a választási gyakorlatát.

A magyarországi választások előtt feltétlen görcsoldóan hatnak az egyes rajzok, amikhez Tamás Ágnes írt bevezetőt (l. Választások karikatúrákon Magyarországon).

Gömöri György új kötetéhez

Az utóbbi esztendőkben közölt néhány írását gyűjtötte új kötetébe Gömöri György, néhány korábbi esszével, tanulmánnyal kiegészítve. A polonista kutatásairól, magyar-angol művelődési kapcsolatok feltárásáról szerzett értekezéseiről, fordításairól, közvetítő szerepéről, kritikáiról, ismertetéseiről utoljára, de nem utolsó sorban versesköteteiről ismert szerző az idők haladtával egyre inkább közöl olyan, az értekező prózába sorolható rövidebb-hosszabb dolgozatokat, amelyekben maga is megjelenik, szereplőként, tanúként, kortársként, barátként. Feltehetőleg annak okából, hogy részint hitelesítse, amit megírt, de részint azért, mert olyan információkat őrzött meg emlékezete, amelyek az említett gesztus nélkül elvesznének. Ez erősíti az értekezői-emlékező nézőpontot, nyomatékot ad a leírtaknak, és olyan ismereteket hoz nyilvánosságra, amelyek eddig minden bizonnyal rejtve voltak. Ekképpen a kötet záró ciklusában publikált nekrológjai nemcsak áttekintik a megidézett személyiség pályáját, hanem kiemelnek egy-egy részletet, mely a tudottnál jobb megvilágításba helyezi azt, akitől nemcsak a kortárs kritikus, hanem a jóbarát, a közös emlékekre visszagondoló személy is búcsúzik. Másik érdekessége ennek a másutt is személyes vonásokkal dúsított kötetnek a tanulmányok széles skálája, akár a műfaji, akár a tárgyi vonatkozásait tartjuk szem előtt. Szabályosabb irodalom/művelődéstörténeti értekezésre ugyanúgy rálapozhatunk, mint versértelemzésre, esszére, mint a már említett nekrológokra, az „újraolvasás”-nak áldozó fejtegetésre, mint a személyes élménnyel egybehangolt tanulmányra. Ez a sokszínűség nemcsak szerzője fáradhatatlan érdeklődését, a múlt és a jelen szellemi életét termékeny kíváncsisággal faggató, kutató munkálkodását idézi meg, hanem azt is, hogy (noha a tudományos érdeklődésnek megvannak a más tanulmánykötetekben dokumentált igazolásai) Gömöri György nem zárkózik be egyetlen korszak, egyetlen irodalom, egyetlen költő tanulmányozásába, hanem szívesen olvas „csak úgy” (nem mindig „valamihez”, célzottan), nem egyszer enged a meglepetésszerző feltárulás örömének, és ezt az örömöt szívesen osztja meg remélt olvasóival, ugyanakkor ragaszkodik a „szakmaiság”-hoz, ötleteit kidolgozza, meglehetősen tág irodalomszemlélete szerint osztályozza, értékeli, helyezi el a maga művelődéstörténetében. Ennek a módszerré ugyan össze nem álló, de a szemlélet koherenciáját mégis biztosító értekezői-írói magatartásnak bizonyosan előnyére válik az élményszerű olvasás, amely Gömörit hozzásegíti ahhoz, hogy olvasmányai értelmezésének megfelelő formát adjon. Ezt úgy jelölhetnők meg: minél több olvasóhoz kíván szólni, minél többet rávenni arra, hogy az írások és a befogadók között kapcsolat jöjjön létre. Ez mindenekelőtt versértelmezéseit teszi olvasmányossá; egymástól eltérő alkatú, műveltségű, költészettani elképzelésű poétákról egyforma beleéléssel képes szólni, Petőfi és Arany emlékkönyvekbe jegyzett verseiről, Kassákról, Dsida Jenőről, Pilinszkyről, Vas Istvánról.

Megemlítem, hogy Gömöri György számos helyen publikálta dolgozatait, olyan irodalmi lapokban, amelyek különféle nézet(rendszer)ek szolgálatában állnak. Hadd soroljak föl néhányat: *Tiszatáj, Kortárs, Élet és Irodalom, Bárka, Alföld, Forrás, Holmi, Magyar Napló, Népszava.* A kolozsvári *Korunk* és a *Bécsi Napló* szintén otthont adnak Gömöri írásainak. Ez dicséri a lapok szerkesztőit, de Gömörit is, aki semmiféle megosztottságról e téren nem óhajt tudni, költőkről, irodalomról, kultúráról ír, melynek minden lapban helye van (helye kellene, hogy legyen), a világ- és irodalomszemléleti eltérések megvitathatók, megvitatandók, de a kizárólagosságok sok kárt tudnak okozni. Gömöri az, aki kötetében Csoóri Sándorról és Konrád Györgyről egyként a baráti emlékezés hangján szól, s mert olykor vitatkoztak, egyben-másban Gömöri nem tudott egyetérteni egyik-másik írással, azért nem tagadta meg a barátságot, a vita nem lehetett okozója az erőszakos felejtésnek. Ahogyan Gömöri hasonlóképpen tudja méltatni Kassák Lajos (nemzetközi kisugárzású) avantgárd költői teljesítményét, és a tőle meglehetősen távoli világot képviselő Pilinszky János egy korai versében föl tudja mutatni a valódi értéket. Jó szemre vall, ahogy a roppant mennyiségű könyvtermésből felfedezi magának (és olvasóinak) Markó Béla kitűnő esszégyűjteményét, és felfigyel Szilasi Lászlónak betegség/gyógyulás-regényére. Természetesen minden értekező csak erős válogatással kísérheti nyomon az irodalom alakulását, kiváltképpen az, akit a régebbi korok is foglalkoztatnak. Megfontolandó mindaz. amit Gömöri Thomas Moore-ról állít, amit fogalmaz: Petőfi ír „súgó”-járól közöl. Moore-t Vörösmarty, Petőfi és Arany egyként fordította, Szobotka Tibor pedig 1953-ban tanulmányt írt róla, érdekességképpen: az érvként e dolgozatban idézett verseket a feleség, Szabó Magda fordította. Annyi még elmondható, hogy a reformkorban, főleg az 1840-es években magyar részről többen foglalkoztak az ír kérdéssel (például Eötvös József), általános rokonszenv övezte a szabadságvágyó írek sorsát. Amit Gömöri a Moore-Petőfi viszonyról állít, még további kutatást igényel, amelynek természetesen a Gömöri kezdeményezte úton kell folytatódnia. A *Nemzeti dal* „forrásai”-nak feltárása még messze nem zárható le, az új kritikai kiadás adós az 1848/49-es évek Petőfi-lírájának kötetével.

Egy ilyen sokszínű, sokfelé tartó tanulmánygyűjtemény megfelelő kiadói szerkesztést igényel, ez csak részben dicséri a Savaria University Presst. Hiszen tollhibák mindenkinél akadnak, aki ír, egykori latin mondás szerint: Néha még a nagy Homérosz is alszik. Ekképpen fel lehetett volna hívni Gömöri György figyelmét arra, hogy Batsányi János életében nem térhetett haza Magyarországra, a Habsburg-hatalom linzi internálásra ítélte, ott is halt meg. Továbbá: „az utánam az özönvíz” nem francia királytól származik, igaz, a király környezetében hangzott el, a híres-hírhedt Madame Pompadour-nak tulajdonítható. Talán megemlíthető lett volna, hogy az olasz futurizmus nem lett ismeretlen az 1910-es évek magyar irodalmában, néhány verset Kosztolányi Dezső is fordított, de agresszív militarizmusát a Gömöri által is joggal pacifistának nevezett Kassák Lajos nem követte.

A kötet hátlapjának szövegében Gömöri György rövidre fogott életrajzát találjuk, ezt kiegészítve írom ide, jelentékeny érdemeket szerzett a magyar-angol irodalmi kapcsolatok ápolásában, a magyar irodalomnak az angol olvasókhoz közvetítésében, s ehhez jeles társszerzőket tudott megnyerni. A hátlap szövege árulja el, hogy a jelen könyv Gömöri György harmincnyolcadik kötete, mely teljesítmény feltétlen elismerést érdemel. A változatos, élvezetesen megírt dolgozatokból ezúttal is sok tanulságot tartalmazó könyv született. Hála a szerzőnek és a kiadónak.

(Gömöri György: Elvándorlók és elvágyódók. Esszék, tanulmányok. Savaria University Press, Szombathely, 2021, 244 lap, a szöveget gondozta: Süth Gabriella)

Fried István

Bakos István „kincses kalendáriuma”

A tudományos (igényű) publikációk esetében is egyre-másra tapasztalható az a szokás, hogy szerzők külön kötetbe gyűjtik „elszórtan”, nem könnyen hozzáférhető kiadványokban megjelent tanulmányaikat, közérdeklődésre számító írásaikat. Ezzel tulajdonképpen a potenciális olvasóknak kedveznek, már csak azért is, mert nem kell különböző könyvtárakban, internet csatornákon keresgélniük ahhoz, hogy hozzájussanak egy-egy szerző műveinek tanulmányozásához.

A nemzet sorsáért tevőlegesen cselekvő Bakos István előre lépett ebben az új „műfajban”, és történetesen a magyar falu iránti odafigyeléssel kincses kalendáriumnak nevezhető buzgalommal gyűjtötte és állította össze kötetté jobbára mindazt, ami a magyar falu múltja és jelene, sőt, ezen túlmenően olyan értekezések, vitairatok kiadására is vállalkozott, amikből a jövő jelei is kiolvashatók. Részletkérdéseket felölelő szakdolgozatok mellett olyan általános kérdéseket érintő tárgykörökkel, statisztikai adatokkal gazdagította vállalkozását, hogy az összeállt kötet korántsem rekedt meg lokális vagy provinciális szinten a magyar falu jelenségénél, hanem ismételten az egész országot, a magyarságot érintő összefüggésbe hozza a kérdésfeltevéseket, elemzéseket. Bár az összeállításban sem volt könnyű feladata, hozzáértő felkészültsége révén mégis lehetővé vált 35 „megközelítésen” keresztül a magyar falu és a hozzá kapcsolódó sorskérdések gyújtópontba gyűjtése és prizmaszerű kivetítése.

A jeles személyek és jelentős szövegek arra késztetnek, hogy az esetleges rangsorolás elkerülése céljából mellőzzük nevek kiemelését, ennél sokkal fontosabb az egyes témák nyújtotta tájékoztatás, a továbbgondolásra ösztönző költögetés, mintegy szerzőként benevezve felvillantani egy-egy kiegészítést a közreadott anyaghoz. Kettőt máris megszellőztetek egyrészt tanulságul, másrészt elriasztó okulásul. Régi disznóvágásokra emlékeztetve nem árt utalni az önellátó parasztgazdaságokra, ahol a vértől a bőrig és a csontig mindent felhasználtak; a beleket megtisztítva a hurka-, ill. kolbásztöltésnél, a törmelék húsból, szalonnából, bőrből kövesztve (abálva) disznósajt, a csülköt felhasználva meg kocsonya készült. Végül mindazt, amit nem lehetett élelmiszerként feldolgozni, szappant főztek belőle, vagyis semmi sem veszett kárba. A másik eset a téeszesítések idejében történt. Nem volt elég a belépési nyilatkozat aláírása, állatok és eszközök beszolgáltatása a közösbe. Akadt olyan hely, ahol minden szerszámot és kézigépet be kellett szállítani a gazdasági központ udvarába, ahol gúlába hordva tűz martalékává tették a zsákmányt. Az ördögi tettel ténylegesen is bizonyítani akarták az elkövetők a magánszektorral való leszámolás visszafordíthatatlanságát.

A kötetet átolvasva fontos eljárásként említhető az egyes szövegek megjelenésének helye és ideje. Ezzel Bakos István nem csupán az utánajárások lehetőségét könnyítette meg, főként kutatók számára, hanem ezáltal lehetséges az egyes feldolgozások keletkezéstörténetére következtetni, amik különböző – ma már – történelmi korokhoz és tájakhoz, különösképpen helyzetekhez és körülményekhez igazíthatók, így érthető és betájolható az adatok és érvek viszonylagos érvényessége. Mindebből az a szinte hihetetlennek tűnő kép is kibontakozik, mi mindenen ment keresztül a falu és népe különösképpen az utolsó 100-150 év alatt. Szem előtt tartva a sorsfordulókat, nem lehet csodálkozni azon, hogy végveszélybe sodródtak a falvak, ami az ország egészét érintette, hiszen az iparosításra épülő városfejlesztés elképzelhetetlen a vidék nélkül. A városi lakosság nem képes „újratermelni” önmagát, hanem a falvak népességéből töltődik fel, és a pusztuló falvak láttán érthetővé válik az egészséges vérkeringés megszakításának az egész országot érintő veszélye.

Tanulságos esettanulmányok mellett tájékoztató olvasható a tanyavilágról, a Hangyáról, a falugondnoki hálózatig; nem utolsósorban terítékre kerül a „szocialista” évtizedek falusi-vidéki arculatának feldolgozása az irodalomban. Kijózanító a „szabad piac” betódulásának ismertetése a rendszerváltozáskor és közvetlen utána, ami újabb válsághelyzetet teremtett mezőgazdasági téren is. A belföldi termékek kiszorításával nyugati áruk özönével árasztották el a piacot, vagy éppenséggel felszámolták a cukorgyárakat: 12-ből hetet, végül az egyetlen cukorgyár is külföldi tulajdonba került. (A magyar mezőgazdasági politika és vidékfejlesztés jövőképe, 2004, 129-141. old.; Magyar föld, magyar vidék, 2012, 143-150. old.; A korszerű családi gazdaság, 2002, 167-173. old.)

A sokrétű és rendkívül gazdag kincsestárból kitekintésként három kérdéskör különös figyelmet érdemel.

Falurombolási terv Romániában (1988): többek között a termőföldnek mintegy 100 ezer hektárral való növelése érdekében 13.000 faluból 7-8.000 megszüntetése, a lakosok tömbházakba telepítése (A romboló hatalommal szemben, 189-197. old.). A tiltakozások – nemzetközi szinten is – meg a politikai változások következtében a terv nem valósult meg.

Ezzel szemben Magyarországon már 1971-ben megszületett az Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció (OTK), amely a falusi népesség ritkulását, a falvak zömének elöregedését és az útszéli falvak feladását nemcsak tudomásul vette, hanem 30 éves távlatban akár 800 falu megszűnését is kilátásba helyezte. (Az OTK, a faluosztályok – és emberképünk változása, 177-187. old.)

A rendszerváltozást hozó fordulat kritikus kiértékelése fajsúlyos adatok alapján,

amikből azt a figyelemreméltó következtetést vonta le a szerző, hogy a politikai változások végrehajtásához hat hónap kell, a gazdasági helyzet javulása hat év után várható, „a demokratikus kultúra megszilárdulása hatvan évet is igénybe vehet,” (212. old.) Nem lehet csodálkozni tehát a felemás megoldásokon.

A „kert Magyarország” megálmodását továbbgondolva az önellátó – akár szövetkezetté szerveződő – 300 hektár nagyságig terjedő gazdaságok kiépítése és fejlesztése végül is nemzeti programmá érett be. Ennek eredményeként indult be 2018. január -1-vel a Magyar Falu Program. Ennek keretében 150 milliárd forinttal három célterület támogatását hirdette meg a kormány: a közszolgáltatások fejlesztése, a vidéken maradás felkarolása, a mellékúthálózat kiépítése. Az önkormányzatok pályázati úton igényelhetik meg a támogatást.

Bakos István olyan kézikönyvet nyújt az olvasó kezébe, amely gazdag anyagával nem csak tájékoztat, hanem helyzetek és „modellek”, a vidéki élet bemutatásával felkelti az érdeklődést az egész Magyarországot érintő sorskérdések iránt. Kincses kalendáriumként valamennyi könyvespolcra ajánlható, természetesen nem porosodásra, hanem állandó forgatásra, tanulmányozásra.

Bakos István (szerk.) A magyar falu sorskérdései – a rendszerváltás előtt és után. Antológia Kiadó, Lakitelek, 2021, 291. old.

Készült a Magyar Kormány támogatásával

Miniszterelnökség
Nemzetpolitikai Államtitkárság

Bethlen Gábor Alap

Gefördert aus den Mitteln der Volksgruppenförderung des Bundeskanzleramtes

BÉCSI NAPLÓ
AZ AUSZTRIAI MAGYAROK LAPJA

Kiadja az Ausztriai Magyar Egyesületek és Szervezetek Központi Szövetsége

Levelezési cím: A-1011 Wien, Postfach 358.
Web: www.kozpontiszovetseg.at
https://www.becsinaplo.eu

Tel./Fax: 00 43 1 532 60 49
E-mail: becsi-naplo@aon.at

Zweimonatsblatt der UngarInnen in Österreich.

Eigentümer, Herausgeber, Hersteller und Verleger:
Zentralverband Ungarischer Vereine u. Organisationen in Österreich.
A-1010 Wien, Schwedenplatz 2/I/8.

SZERKESZTŐ BIZOTTSÁG:
Bodó Barna (Temesvár), Bodzsoni István (Szabadka), Csáky Pál (Pozsony), Czellár Judit (Genf), Duray Miklós (Pozsony), Gömöri György (London), Kovács István (Budapest), Kovátsné Németh Mária (Győr), Kő András (Budapest), T. Kovács Péter (Budapest), K. Lengyel Zsolt (Regensburg), Papp László (New York), Pomogáts Béla (Budapest), Sárközi Mátyás (London), Szakály Sándor (Budapest), Varga Sándor (Pozsony), Zakar Péter (Szeged).

SZERKESZTŐSÉG:
Benyák Mária, Böröndi Lajos, S. Csoma János, Deák Ernő (főszerkesztő), Fetes Kata, Kántás János, Kató Zoltán, Martos Péter, Radics Éva, Veit Zita

GRAFIKAI SZERKESZTŐ: Uzsák Zoltán
GAZDASÁGI INTÉZŐ: Deák Sonja

MUNKATÁRSAK:
Ádám Ágnes (Bécs/Budapest), Bölcskey-Molnár Dávid (Bécs), Bika Julianna (USA), Birtalan Iván (Bécs/Budapest), Fehér Márta (Szabadka), Fried István (Budapest), Katona András (Szeged), Lengyel Ferenc (Bécs), Nagymihály Zoltán (Budapest), Paládi Renáta (Ungvár), Reményi György (Grenoble), Rumpler Diána (Bécs), Szabó Zsuzsa (Bécs), Varga Gabriella (Budapest), Margarete Wagner (Bécs)

BANKKONTO: 004-46793, BLZ: 20111, Erste Bank der oesterreichischen Sparkassen AG., Hauptanstalt A-1010 Wien, Graben 21.
IBAN: AT572011100000446793 • BIC: GIBAATWW

ELŐFIZETÉS egy évre: Ausztriában 18,- Euro, Magyarországon 4500,- Ft, Nyugat-Európában 22,- Euro, vagy annak megfelelő összeg, tengerentúl 25,- Euronak megfelelő összeg, Szerbiában: 1000 dinár, Szlovákiában egyes számok eladási ára: 1,50 Euro.

TERJESZTŐINK:
Amerikában: Andrew Rekay, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
E-mail, az újság számára: BecsiNaplo@yahoo.com
Bankátutalás: Hungarian Freedom Fighters Inc. San Francisco Area Chapter, 3996 Oakmore Rd. Oakland, CA 94602-1856
Angliában: Lindop Márta, Email: martalindop@hotmail.com, Co-op Bank 08 90 66 10436237
Hollandiában: Deuten-Makkai Réka
E-mail: federatio_hollandia@yahoo.com
Tel.: 0031 6 144 250 84
IBAN: NL81 INGB 0002304058
Kanadában: Pannonia Books Ltd., 472 Bloor St. W. 2nd floor, Toronto, Ontario M5S 1X8.
Magyarországon: Librotrade Kft., H-1656, P. O. B. 126, H-1173, Budapest, Pesti út 237. Bank folyószámla: KHB Rt. 10402166-21638181-00000000.
Németországban: Dr. Klement Kornél, BUOD, Ringstrasse 16, D-63128 Dietzenbach
Svájcban: Ria Meszlényi, Laufenstrasse 41, CH-4053 Basel, e-mail: ria.meszlenyi@gmail.com, Tel. : 061 331 11 38, Mobil : 076 468 05 20 – PostFinance, Mária Balla Meszlényi, Konto-Nr.: 15-508825-5, IBAN: CH89 0900 0000 1550 8825 5, BIC POFICHBEXXX
Svédországban: Szöllősi Antal, S-127 24 Skärholmen, Box 176. PlusGirot Nr.: 756987-4.
Szerbiában: Fehér Márta, 24000 Szabadka, Jókai Mór 119. Bankszámla: RS35285223604000354839
e-mail: fhrmarta@gmail.com
Szlovákiában: Benyák Mária
E-mail: mariabenyak@gmail.com
Bankszámla: SK6709000000000170127485

Névvel vagy betűjellel megjelent cikkekért szerzőik felelnek és nem feltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Gefördert aus Mitteln der Volksgruppenförderung

Druck: Monocopy Nyomda
H–9200 Mosonmagyaróvár, Juhar u. 16.